

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Katja Matiš

Naslov diplomske naloge: Nasilje nad starimi ljudmi na območju Prekmurja

Kraj: Ljubljana

Leto: 2013

Število strani: 111

Število slik: 0

Število grafov: 0

Število bibl. opomb: 0

Število prilog: 5

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Deskriptorji: stari ljudje, ranljivost starih ljudi, nasilje, strokovne službe, socialno delo s starimi ljudmi

Povzetek: V diplomski nalogi sem raziskovala, ali se strokovne službe na območju Prekmurja srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi. V prvem delu so stari ljudje predstavljeni kot ranljiva skupina ter širši okvir nasilja nad starimi ljudmi. Na podlagi pogovorov s strokovnimi delavci sem raziskovala, kdo so povzročitelji, katere oblike nasilja prevladujejo, kakšno pomoč nudijo strokovne službe, s katerimi ovirami se srečujejo in kako med sabo sodelujejo. Rezultati so pokazali, da se strokovne službe različno pogosto srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi. Stari ljudje le redko poiščejo pomoč pri službah, je pa ozaveščenost ljudi večja in zaradi tega službe zaznavajo večji porast prijavljenih primerov nasilja s strani okolice. Službe delajo na večji ozaveščenosti ljudi predvsem z neposrednim svetovanjem ter usmerjanjem, vsi pa poudarjajo, da je premalo služb na terenu, ki bi pristopale do ljudi in ki so se izkazale kot uspešne pri pridobivanju zaupanja starih ljudi.

The title of the diploma: Older people abuse on the Prekmurje area

Descriptors: older people, older people vulnerabilty, abuse, professional service, social work with older people

Summary: My research in this diploma thesis was whether the professional services in Prekmurje meet with older people abuse. In the first part I introduced the older people as a vulnerable group of people and older people abuse on a more wide level. Based on my conversations with professinal labourers, I explored what type of abuse is dominant, what kind of help is offered by professional services, which obsticales they may meet, and how they cooperate with each other. Older people rarely look for help from the services. However, people seem more aware of it, and the services noticed lately there are more reported violence instances. The services try to inform people as much as they can with direct consultance and guidance, but they also stress out there are not enough services on the field which would approach people and would be successful at gaining older people's trust.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
**NASILJE NAD STARIMI LJUDMI NA OBMOČJU
PREKMURJA**

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Katja Matiš

Ljubljana 2013

PREDGOVOR

O nasilju nad ranljivimi skupinami, ki imajo najmanj osebne in družbene moči, sem se seznanila v 4. letniku študija, ko smo pri predmetu Skupnostna skrb podrobneje obravnavali nasilje nad hendikepiranimi ljudmi. Zaradi veselja do dela s starimi ljudmi, sem se odločila raziskati nasilje nad starimi ljudmi v družini, saj mi je ta tema predstavljala izziv zaradi neraziskanosti in težavnosti teme. Zanimalo me je, ali se na območju Prekmurja strokovne službe sploh srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi. Ugotovila sem, da je nasilje prisotno tudi pri nas, ampak je še vedno veliko primerov skritih za zaprtimi vrati družine in se o njem premalo govori in nanj premalo opozarja. Stari ljudje zelo redko poiščejo pomoč na centrih za socialno delo zaradi občutka sramu in strahu pred še večjim nasiljem, hkrati pa traja dolgo, da ljudje dobijo občutek zaupanja v strokovne delavce. Strokovnjaki se trudijo, da bi s svetovanjem in obveščanjem čim bolj ozaveščali ljudi o nasilju, saj si stari ljudje pogosto zakrivajo oči pred resnico.

Namen naloge je pridobiti zgodbe nasilja nad starimi ljudmi in s tem prispevati k razodetju zamolčanih zgodb in opozoriti na prisotnost nasilja. Z raziskavo sem pri strokovnih delavcih spodbudila razmišljanje o tem, s kakšnimi ovirami se srečujejo, obenem pa sem spodbudila njihovo razmišljanje o potrebnih spremembah na tem področju.

V empiričnem delu naloge me je zanimalo, ali se strokovne službe srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi, kakšne so njihove izkušnje, katere oblike nasilja prevladujejo, kdo so povzročitelji, konkretni primeri nasilja, metode dela, ovire pri njihovem delovanju, sodelovanje med institucijami, njihov prispevek k ozaveščanju ljudi ter o izobraževanju strokovnih delavcev. Kot bodoča socialna delavka, ki bi rada delala s starimi ljudmi, se mi zdi ključno, da imam znanje o nasilju nad starimi ljudmi in s pisanjem te naloge mi je uspelo pridobiti širši vpogled v tematiko, kar mi bo zagotovo pomagalo na moji poklicni poti.

Zahvaljujem se vsem strokovnim delavcem za njihovo pripravljenost in pomoč pri nastajanju diplomske naloge. Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Jani Mali za vso strokovno podporo in usmerjanje pri pisanju diplomske naloge. Posebna hvala moji družini za vso moralno podporo.

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD	5
1.1	Stari ljudje kot ranljiva skupina.....	5
1.1.1	Stereotipi o starosti in starih ljudeh	7
1.1.2	Pojav staromrzništva.....	9
1.1.3	Socialna izključenost starih ljudi	11
1.2	Družina kot temeljna oblika neformalne pomoči za stare ljudi.....	14
1.2.1	Oskrba za stare ljudi	14
1.3	Nasilje in zlorabe	18
1.4	Nasilje v družini.....	20
1.5	Nasilje nad starimi ljudmi	21
1.5.1	Oblike nasilja in zlorab	22
1.5.2	Dejavniki, ki pogojujejo nastanek nasilja nad starimi ljudmi	27
1.5.3	Kdo so žrtve in kdo povzročitelji?	28
1.5.4	Vzroki za nasilje in vzroki neukrepanja.....	29
1.5.5	Vzroki za molk starih ljudi o preživetem nasilju.....	31
1.6	Socialno delo s starimi ljudmi	34
1.6.1	Načela socialnega dela s starimi ljudmi	35
1.7	Zagovornišтво starih ljudi	37
2	PROBLEM.....	41
3	METODOLOGIJA.....	43
3.1	Vrsta raziskave	43
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	43
3.3	Populacija in vzorčenje	44
3.4	Zbiranje podatkov.....	46
3.5	Obdelava in analiza podatkov	46
4	REZULTATI.....	49
4.1	Pojav nasilja nad starimi ljudmi	49
4.2	Informacije o nasilju	50
4.3	Pristojnosti služb, ki delujejo na področju nasilja	50
4.4	Primeri nasilja nad starimi ljudmi.....	52

4.5	Pričakovanja in zadržki žrtev pri iskanju pomoči	54
4.6	Razlogi za nasilje	55
4.7	Metode dela in veščine strokovnih delavcev.....	56
4.8	Ovire institucij pri pomoči starim ljudem z izkušnjo nasilja	56
4.9	Ozaveščanje ljudi o nasilju nad starimi ljudmi.....	57
4.10	Izobraževanje o nasilju nad starimi ljudmi	58
4.11	Sodelovanje med službami in ocena dosedanjega sodelovanja.....	58
5	RAZPRAVA.....	59
6	SKLEPI	64
7	PREDLOGI.....	65
8	UPORABLJENA LITERATURA.....	67
9	PRILOGE	75
10	POVZETEK.....	111

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Stari ljudje kot ranljiva skupina

Slovenijo kot eno izmed evropskih držav preplavljajo demografske značilnosti in ena izmed njih je tudi staranje prebivalstva. Podatki (Statistični urad RS 2012) kažejo, da starejši od 64 let predstavljajo šestino vsega prebivalstva Slovenije, ta delež pa se bo v prihodnjih petih desetletjih povečal na tretjino. Leta 1990 so osebe v starosti 65 ali več let predstavljale 13,7 % vseh prebivalcev današnje EU (v Sloveniji 10,6 %), leta 2010 je bil delež starejših v celotni EU 17,4-odstoten, v Sloveniji pa 16,5-odstoten. Delež starih ljudi se je med letoma 1990 in 2010 najbolj povečal v Sloveniji.

V sodobnih družbah se lahko poleg pozitivnih premikov opazijo tudi vrste negativnih procesov v družbeni strukturi, ki so opazni tudi v našem okolju. Podiranje tradicionalnih oblik družine, čedalje večja homogenizacija upokojenskih družin, spreminjanje vrednot, povečevanje ekonomske in socialne razslojenosti ter drugi pojavi, potiskajo del starejšega prebivalstva pogosto na družbeno obrobje (Cijan, Cijan 2003: 131). Družba starost doživlja kot breme, saj je, kot omenja Filipčič (2002: 238), staranje proces, ki je obremenjen z boleznijo, slabostjo in ranljivostjo, zato za večino nas drži rek: »Vsi bi radi dolgo živeli, nihče pa se ne želi starati.« Že sam proces staranja je naporen, redke stvari v starosti so dobre.

Stari ljudje se srečujejo z mnogimi težavami, ki jih sami čedalje težje rešujejo. Imajo vedno večje potrebe po pomoči drugih. Odnos mlajše generacije do starejše je pozitiven, a le dokler so ti še samostojni in koristni za mlajšo generacijo. Ko pa postajajo vedno bolj odvisni od drugih, se odnos mlajše generacije spremeni (Štepic 2007: 27). Grebenc (2007: 33) navaja, da ljudje z upokojitvijo izgubijo pomembne družbene statuse in postajajo potisnjeni na družbeni rob, poslabša se njihov materialni položaj, njihov dostop do storitev je otežen. Zaradi vseh teh okoliščin postajajo stari ljudje ranljiva družbena skupina z manj družbene moči in so bolj izpostavljeni v smislu zlorab.

Na videz se zdi, da stari ljudje pri nas živijo dobro, so spoštovani od mlajših generacij in da so njihova mnenja upoštevana, ampak temu ni tako. Stari ljudje imajo vedno večji občutek

ogroženosti in odrinjenosti. Starih ljudi se mlajše generacije bojijo, najverjetneje zaradi strahu pred množico (»sedanji pokojninski sistem nas bo pokopal«, »mladi ne bomo zmogli delati za toliko starih ljudi«, »stari ljudje so sebični«, »skrbijo samo zase«, »upokojenci se samo zabavajo«) in strahu pred starostjo (»stari ljudje so grdi, smrdijo, pozabljajo, slabo vozijo, so sitni, nič ne morejo«), ki ga uporabljajo vsi, ki se trudijo obvladati stare ljudi kot skupino. Dnevno se tako stara generacija srečuje z vrsto neresnic in polresnic, ki demonizirajo starost in ustvarjajo nestrpnost med generacijami (Kožuh Novak 2007: 13).

Z višanjem pričakovane starostne meje se povečuje bolezensko tveganje in tveganje, da bo človek potreboval kontinuirano podporo ter pomoč za opravljanje vsakdanjih opravil. Stari ljudje postajajo vse bolj odvisni od pomoči in negovanja drugih, ki opravljajo to delo kot del plačane zaposlitve. Socialna situacija starih ljudi kaže tendenco k povečevanju revščine. V Sloveniji se kaže patologiziranje starosti in definiranje staranja kot »družbenega problema«. O starih ljudeh se v Sloveniji vse pogosteje govori kot o »nacionalnem bremenu«, o »resni družbeni težavi«, o »problemu, ki bo pestil prihodnje generacije«. Pojavlja se vprašanje, »kam s starimi«, kot da gre za vprašanje odlaganja jedrskih odpadkov. V takih atribucijah je mogoče zaznati vidike družbenega izključevanja, in to je ena od značilnosti sistema socialnega varstva v Sloveniji.

Posledice definiranja starih ljudi kot »problema« so številne, med njimi pa sta najpomembnejši:

- premajhno zavedanje, da je treba organizirati tako socialno varstvo, ki bo ohranjalo in spodbujalo človekove vitalne sposobnosti, kar preventivno vpliva na razvoj bolezni in daljša človekovo starost,
- prešibka politična in strokovna volja, da bi odpravili segregacijske prakse (Škerjanc in Zaviršek 2000: 404).

Šonc (2007: 37) je mnenja, da ko postanejo v družbi primarne vrednote lepota, mladost, navidezna uspešnost, iznajdljivost, samozadostnost, smo s tem vse bližje diskriminaciji starejših. Prag starosti postaja vse nižji, saj ga je možno zaslediti že od 35. leta naprej, kar vse bolj oži delovni in socialni prostor starejših ter predstavlja družbeno razvrednotenje starosti ob tem, da postaja življenjska doba vse daljša ter prinaša nove in različne potrebe in pristope do starejših.

Razlike pa se pojavljajo tudi med samo starejšo generacijo, in sicer med moškimi in ženskami. Hvalič Touzery (2000: 31) govori o značilnostih sodobne družbe, za katero velja, da s starostjo slabi družbeni status žensk kot skupine. Babice so tako lahko cenjene kot posameznice, v množici pa se ponavadi pojavljajo kot usmiljenja vredne. Govorimo lahko o dvojnih merilih staranja; ene veljajo za moške, druge za ženske. Starejše ženske se soočajo s precej večjimi težavami kot moški njihovih let, in so v primerjavi z njimi prikrajšane na številnih področjih. Veliko oviro jim predstavlja njihov nizek družbeni položaj, tradicionalne vloge, pomanjkanje ekonomske moči in dejstvo, da jih veliko živi v enočlanskem gospodinjstvu.

1.1.1 Stereotipi o starosti in starih ljudeh

Prisotna miselnost, da je staranje temačno obdobje človekovega življenja, povzroča splošno nenaklonjenost starim ljudem. Če menimo, da so stari ljudje slabi, nemočni, so torej mladi dobri in močni. Če so stari ljudje okorni in neumni, so torej mladi kreativni in dinamični. Vse to ustvarja le še večji prepad med generacijami in povzroča, da številne predsodke do starih ljudi srečujemo tudi med strokovnjaki, ki delajo s starimi ljudmi. Takšno ravnanje si lahko razlagamo tudi s tem, da obstaja v naši družbi strah pred staranjem (Mali 2007: 12).

Simone de Beauvoir (Agich 2003: 52) zapiše, da so stari ljudje nevidni zato, ker vidijo smrt z bolj jasnim pogledom kot starost samo. Sama meni, da prav zaradi tega, ker je starost bližje smrti, družba s strahom gleda na samo staranje in jo dojema kot lastni prepad.

Dixon and Gregory (Scrutton 1999: 11) navedeta naslednje mite o staranju:

- mit o kronologiji,
- mit o bolezni,
- mit duševnega poslabšanja,
- mit o fleksibilni osebnosti,
- mit o bedi,
- mit o zavrnitvi in izolaciji,
- mit o neproduktivnosti/odvisnosti.

Staranje je tako prepleteno s slabimi prepričanji, kaj nas v starosti čaka, zato se vsi trudimo, da bi ostali čim dlje mladi. Spremembe, ki nas čakajo v tretjem življenjskem obdobju v nas vzbujajo strah o tem, kako bo z našim zdravjem, kakšna bo naša socialna situacija, če bomo imeli dovolj denarja za preživetje.

Mali (2007: 8-10) omenja najpogostejša popačena mnenja o starosti in starih ljudeh:

– *Večina starejših je slabotnih in bolehnih.*

Mnogo ljudi je pri devetdesetih letih prav tako čilih, kot so drugi pri petdesetih. Po raziskavah je 75 % ljudi, starih nad 85 let, še povsem čilih. Kljub temu mediji pogosto starejše ljudi prikazujejo kot slabotne in bolehne. Ta negativen odnos je pogosto tako potenciran, da pomeni biti starejši že kar bolezen. Dejstvo je, da mnogi starejši zbolijo za prenekatero bolezen in so bolehnih, toda tudi v otroštvu se pojavlja cela vrsta bolezni, pa zato nihče ne trdi, da je otroštvo doba bolehnosti in zdravstvene slabosti.

– *Starejši ljudje so večinoma zmedeni, senilni in sklerotični.*

Če ljudje kaj pozabljajo ali če so zmedeni, za to pogosto krivijo starost. Dejstvo je, da je na svetu vedno več 80 in 90-letnikov, in s tem povezano večji odstotek oseb z demenco, toda demenca ne prizadene le starih ljudi. Raziskave kažejo, da 4/5 upokojencev, starih nad 85 let, nima nikakršnih težav s spominom in so sposobni prav tako dobre koncentracije kot v prejšnjih življenjskih obdobjih.

– *Večina starejših ljudi je osamljenih in izoliranih.*

Starejši običajno niso izolirani. Na vseh celinah našega planeta ima večina starejših še vedno stike s svojimi sorodniki in otroki. Občutek osamljenosti in izoliranosti je osebne narave. Zavedati se moramo, da ni nujno, da je star človek, ki živi sam, tudi osamljen ali socialno izoliran.

– *Večina starejših je revnih, predstavljajo finančno breme za družbo in so neproduktivni.*

Količina denarja, s katerim razpolaga človek, določa njegov status v družbi. Finančne rezerve staremu človeku predstavljajo dobro ali slabo kakovost življenja.

- *Z leti se neprijetno spremeni človekovo obnašanje, človek postane trmoglav, nazadnjaški, neuvideven, skopuški...*

Do takšnih zaključkov pridemo, če ne upoštevamo razlik med mlado in staro generacijo, ki so in bodo vedno obstajale. Razlika je v vzgoji, življenjskih izkušnjah, izobrazbi in položaju v družbi. Star človek se verjetno ne bo več grebel za uspehom, telesno močjo in navduševal nad moderno glasbo. Vendar zato ni prav nič nazadoval; to lahko vidimo le kot znak osebne rasti in zrelosti.

- *Stari ljudje živijo le od preteklosti.*

Spomini so za stare ljudi zelo pomembni. Na njih gradijo svojo življenjsko modrost. Ni pa res, da živijo le od njih. Ena od razlik med mladimi in starimi je ta, da mladi pogosto živijo v prihodnosti, starejši pa so bližje resnični sedanjosti ali bližnji prihodnosti.

Krajnc (1998, Krajnc 2003: 8) meni, da najbolj hitro tem stereotipom podležejo osebno manj zreli ljudje s slabo izraženo osebno identifikacijo in s težavami pri samostojnem odločanju. Navajeni so živeti tako, kakor drugi odločajo, in trudijo se, da bi čim bolj odgovarjali tem stereotipom, da bi bili vsaj tako sprejeti.

1.1.2 Pojav staromrzništva

Mali (2011: 18) nas opominja na dejstvo, da so bili v starih kulturah stari ljudje spoštovani, spoštovali so jih zaradi njihovih dragocenih izkušenj. V novejši, bolj dinamični družbi pa njihove izkušnje izgubljajo na pomenu in so zato stari ljudje manj cenjeni. V angleški literaturi opisujejo omenjeni proces z izrazom »ageism« in ga povezujejo z diskriminacijo starostnih skupin, ki predstavlja nekaj podobnega kot rasizem, tj. diskriminacijo rasnih skupin.

Butler (Agich 2003: 52) »ageism« opredeljuje kot proces, ki vključuje sistematično stereotipiziranje in diskriminacijo proti ljudem samo zato, ker so stari. Isto je pri rasizmu in seksizmu. Stari ljudje so kategorizirani kot senilni, togi v mislih ter staromodni v morali in spretnosti. Diskriminacija starih ljudi omogoča mlajšim generacijam videti starejše kot bistveno drugačne od njih samih. Grebenc (2007) od sogovornikov izve, da stari ljudje ta

pojav občutijo kot postopno izrinjanje na obrobje družbenega življenja potem, ko prenehajo z aktivno zaposlitvijo in vstopijo v pokoj. Sogovornikom se zdi, da družba pozablja na stare, da je odnos družbe slab in mačehovski, zdi se jim, da so mladi veliko bolj spoštovani in zaželeni kot stari. Na podlagi svoje starosti doživljajo ponižanja, ki jih kot mladi niso: očitanje, da niso zbrani, pozabljanje stvari, posmehovanje. Zdi se jim, da jih ignorirajo, zapostavljajo in ne upoštevajo dovolj.

Ramovš (2010) uporablja slovenski izraz za ageisem – staromrznštvo, ki ga opredeli kot odpor do starih ljudi, staranja in starosti ter s tem povezano socialno ali psihično zapostavljanje in podcenjevanje starih ljudi zaradi njihove starosti. Pojav je tipičen predsodek ali stereotip. Pojem staromrznštva obsega dva vidika:

1. Je odpor do starih ljudi in njihovo osebno ali družbeno podcenjevanje, preziranje, zapostavljanje (diskriminacija), marginaliziranje (izrivanje na družbeni rob) ter posledično tudi telesno, besedno, čustveno, intelektualno, socialno ali kako drugačno zanemarjanje, zlorabljanje in nasilje nad njimi. To je družbeni vidik staromrznštva, ki je zelo opazen in znan, saj med drugim nasprotuje demokratičnim načelom enakosti ljudi in spoštovanju njihovih pravic. Družbeni vidik staromrznštva se vidi v predsodkih do starih ljudi, v stereotipnih mnenjih in stališčih o njih v tem, da družbena občila o starih ljudeh poročajo veliko manj kot o mlajših generacijah in pogosteje negativno. Vidi se tudi v tem, ko se ljudje izogibajo stikom s starimi ljudmi, ko v družini in družbi mlajši starejše podrejujejo ter odločajo namesto njih, ko imajo pri zdravstveni negi in socialni oskrbi v ustanovah z njimi nepotreben zaščitniški in pokroviteljski odnos (jih pootročijo), ko družba sistemsko nima pogojev, da bi starejši uporabili svoje zmožnosti v njeno in svojo korist. Vidi se v kolektiviziranem ali pomasovljenem gledanju na stare ljudi, kot bi bili vsi enaki, medtem ko je v resnici vsak človek tem bolj individualno enkraten, čim starejši je, čim več osebnih izkušenj in spoznanj ima.
2. Staromrznštvo je osebni odpor do staranja in starosti ter do vsega, kar je z njima povezano. To je antropološki (celostno človeški) vidik staromrznštva, ki se kaže v zavestnem, zlasti pa nezavednem osebem doživljanju posameznega človeka. Najbolj usodna posledica tega individualno osebnega vidika staromrznštva je odpor do svojega staranja in svoje starosti. To je hud človeški primanjkljaj, ki onemogoča zdrav človekov

razvoj skozi vse življenje. Iz te osebnostne okvare raste tudi prej opisani družbeni vidik staromrznštva (Ramovš 2010: 92-93). Kakovost življenja starih ljudi ni odvisna le od materialnih pogojev, temveč sta za njihovo zdravje in psihosocialno počutje velikega pomena njihova varnost, sprejemljivost v družinskem ter širšem socialnem okolju. V zadnjem času pa v svetu in v Sloveniji narašča nasilje nad ljudmi, še zlasti nad nemočnimi skupinami kot so otroci, starejši ljudje in žene (Žiberna 2005: 189).

1.1.3 Socialna izključenost starih ljudi

Ko slišimo pojem socialna izključenost, najprej pomislimo na revščino, vedno več je starih ljudi na robu preživetja, ki se počutijo revne zaradi nizkih pokojnin. Vendar se socialna izključenost ne nanaša samo na revščino, ampak pojem zajema tudi druge vidike izključenosti.

Primerjava deleža celotnega prebivalstva, ki ga ogroža revščina v zadnjih letih, pokaže, da je po tem kazalniku Slovenija še vedno na boljšem od povprečja EU-27, drugačna pa je podoba pri starejšem prebivalstvu, kar velja zlasti za ženske. Uradni statistični podatki kažejo, da je izpostavljenost revščini najvišja med starejšimi ženskami, ki niso na trgu dela, so starejše od 65 let, ter med najemnicami stanovanja (Saražin Klemenčič 2012: 28). Mali in Ovčar (2010:237) sta v raziskavi s pogovori s starejšo populacijo potrdili domnevo, da je najpomembnejši dejavnik, ki razkriva ranljivost starejše kmečke populacije, finančna zmožnost preživetja, sogovorniki živijo skromno in se počutijo revne.

Revščina je ena od pomembnih področij in kaže stopnjo neenakosti oziroma različnost nivoja socialne varnosti, na katero posega država s svojimi regulacijskimi mehanizmi. Revščina in socialna izključenost si slej ko prej podajata roko. Socialno izključevanje se nemalokrat začne z materialnim pomanjkanjem, znotraj katerega je socialna izključenost širši koncept. Po Karistu ločimo vsaj štiri tipe izključenosti:

- izključenost iz delovnega življenja – brezposelnost,
- izključenost iz potrošniške družbe – klasična revščina,
- izključenost iz družbe (pomanjkanje socialnih stikov) – osamljenost,
- izključenost od mehanizmov moči in vpliva – kulturna marginalizacija.

Na spletni strani Varuha človekovih pravic Bojana Cvahte zapiše, da je socialno izključenost še težje izmeriti, kot določiti stopnjo relativne revščine, saj gre za širšo dimenzijo človekove stiske. Ne gre le za oceno pojma in dimenzije "imeti", pač pa vključuje tudi dimenziji "pripadati" in "biti". Pomanjkanja se odražajo kot deprivacija (pomanjkanje materialnih virov), izolacija (pomanjkanje socialnih stikov) in anomija (občutek nemoči) v vsakdanjem življenju posameznika ali družbenih skupin (<http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-ozroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af727caa002cbda775d94817>).

Socialna izključenost je nasprotje pojmu socialna vključenost. S socialno vključenostjo želimo preseči stanje, v katerem posameznikom ali posameznim skupinam sistematično preprečujejo dostop do pravic, priložnosti in virov, ki so sicer na razpolago v družbi in omogočajo uspešno vključenost vanjo. Razlogi socialne izključenosti so lahko telesni oz. zdravstveni hendikepi in/ali izključenost na podlagi revščine ali pripadnosti skupinam, ki gojijo drugačen jezik, kulturo itd. S problemi socialne izključenosti se velikokrat soočajo tudi stari ljudje, če se potrebam, ki jih imajo zaradi starosti, pridružijo še težave, povezane z nizkimi dohodki in /ali pripadnosti takšni ali drugačni manjšini (http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/08_Socialna_vkljucenost.pdf).

Room et al. (Hlebec et al. 2010: 19-20) govorijo o socialni izključenosti na naslednjih življenjskih področjih:

- dohodek, davki in socialna zaščita,
- potrošnja in zadolženost,
- izobraževanje, zaposlitev in poklicno usposabljanje (in delovne razmere) ter poklicno usposabljanje,
- stanovanja in stanovanjske razmere,
- zdravje in zdravstvena oskrba,
- socialno varstvo,
- sosedska podpora oz. socialne mreže.

Hlebec et al. (2010: 40) so pri raziskovanju življenja starih ljudi oblikovali skupine najbolj ranljivih skupin starih ljudi:

- vdove/vdovci, osebe brez otrok,
- osebe z zdravstvenimi težavami,
- osebe, ki živijo same,
- osebe, ki imajo nizko izobrazbo,
- osebe, ki živijo v gospodinjstvih, kjer ni delovno aktivnih oseb,
- osebe, ki so bile delovne aktivne le manjše število let,
- najemniki.

Prav tako so opredelili ključna področja socialne izključenosti starih ljudi:

- izključenost iz sistema socialne varnosti: Gre za situacije, ko posamezniki, ki so v težavni socialni situaciji in/ali v pomanjkanju, ne sprejemajo socialnih pomoči – bodisi zato, ker do njih niso upravičeni bodisi zato, ker jih ne uveljavljajo. Razlogi, zakaj posamezniki prejmejo, do katerih so upravičeni, ne uveljavljajo, so lahko različni: pomanjkanje informacij, zamudni in zapleteni postopki uveljavljanja pravic, stigma, ki se povezuje s prejemanjem socialne pomoči.
- izključenost iz zdravstvenega sistema in sistemov dolgotrajne oskrbe: Gre za vprašanje dostopnosti zdravstvenih storitev (cenovna, geografska, fizična dostopnost). S tem so povezana vprašanja zdravstvenega zavarovanja, obstoja zavarovanja za dolgotrajno oskrbo, pogoji in cena teh zavarovanj.
- izključenost na področju potrošnje: Gre za izključevanje iz dostopa do dobrin in storitev, ki omogočajo vključenost posameznikov v običajne načine življenja, na primer dostop do trajnejših dobrin, telefona, interneta, rekreacijskih, kulturnih in prostočasnih dejavnosti. Tisti posamezniki, ki imajo nizke dohodke ali so odvisni od socialnih pomoči, imajo vedno več težav pri zagotavljanju osnovnih življenjskih proizvodov.
- finančna izključenost oz. izključenost iz dostopa do bančnih storitev: Gre za izključevanje, ki postane zares problematično, šele ko ima večina populacije bančni račun oz. dejstvo, da ga posameznik nima (ne more imeti) in posledično tudi ne more uporabljati bančnih storitev. To pomeni tudi izključenost iz različnih drugih storitev, za katere je imetje bančnega računa prvi pogoj – uporaba čekov ali kreditne (bančne) kartice za plačilo dobrin daljšega trajanja na obroke, bančna kartica za dvig gotovine ipd.

- izključenost iz osebnih omrežij: Pogosto lahko zgornje vidike izključenosti zmanjša močna vpetost v omrežja, ki jih posamezniki imajo, na katere se lahko obrnejo po pomoč, tj. vpetost v družinska, prijateljska omrežja, v skupnost, sosesko. Ta omrežja lahko delujejo kot varnostna mreža, ki preprečuje oz. zmanjšuje negativne vidike izključenosti. V primeru, da teh omrežij ni oz. so zelo šibka, so lahko negativne posledice izključenosti v drugih sferah precej večje. Tu se kot ranljive skupine kažejo nekatere skupine starejših (npr. vdovci in vdove, starejši brez otrok) in enostarševske družine (*op.cit*: 20-22).

Vključevanje starih ljudi v družbeno dogajanje povzroča izzive na več ravneh: vpliva na pozitivno samopodobo starejših, krepi medgeneracijsko sodelovanje, v materialnem smislu vodi v lajšanje revščine ter omejuje vzpostavljanje začaranega kroga novih in novih zapostavljanj. Stari ljudje se sicer zaradi izključujočega odnosa čutijo še starejše, kot so v resnici. Čutijo se še bolj nebogljene, nesamostojne in odvisne od drugih. Ta marginaliziran položaj pa je lahko temelj nadaljnjega kršenja pravic in dostojanstva starejših ter podlaga številnih zlorab in nasilja (Kavčič 2011: 9-10).

1.2 Družina kot temeljna oblika neformalne pomoči za stare ljudi

1.2.1 Oskrba za stare ljudi

Kristančič (2005: 11-112) omenja odnose med ljudmi in dejstvo, da ljudje potrebujemo drug drugega. Odnosi med ljudmi so osrednji del človeškega obstoja, ne glede na to, koliko smo stari oziroma v katerem življenjskem obdobju smo ali na katerem koncu sveta živimo. Povsem razumljivo je, da so medosebni odnosi vitalni za vsakogar izmed nas. Res je, da nam ne zagotavljajo sreče. Včasih nam prinašajo zadovoljstvo ali bolečino, drugič nekaj dobrega ali slabega ali nas preprosto osrečujejo. Vendar so sestavni del življenja slehernega med nami. Ann Cason (2001: 7) govori o tem, da imamo ljudje idealne predstave o tem, kako vidimo starega človeka. Vidimo ga obkroženega s krogom oskrbe: družina in pomočniki, prijatelji in sosedje ter vsi strokovni ljudje – zdravnik, medicinska sestra, odvetnik, socialna delavka, minister ali rabin. Krog vključuje tudi druge: poštni prevoznik, trgovec, frizer ali brivec. Krog prinaša zraven tudi raznovrstne občutke, kot so jeza, veselje, žalost, bolezen in žalost.

Vendar pri mnogih slika ni taka. Kristančič (2005: 119) navaja, da so se življenja družine in medosebni odnosi spremenili. Naraščajoča individualnost in s tem povezan individualizem vsakega člana družine sta zamajala in dodobra spremenila družinske odnose. Mali (2007:15) omenja značilnost slovenske družbe: vedno večji razkol med generacijami. Razpadanje medgeneracijske povezanosti razume kot nenamerni učinek moderne družbe, ki je nastal kot stranski produkt industrializacije in urbanizacije slovenske družbe po drugi svetovni vojni. Način življenja v sodobni družbi, ki povečuje produktivnost, storilnost in lov za zaslužkom, zmanjšuje pomen medsebojnih odnosov med vsemi tremi generacijami. Mladi ljudje, ljudje srednje generacije in stari ljudje se le redko skupaj družijo pri delu, razvedrilu in drugih oblikah skupnega druženja. Zaradi hitrega razvoja znanosti in znanja na vseh področjih, izkušnje in modrost starih ljudi niso več cenjene. Po drugi strani pa niso vzpostavljeni sistemi za medsebojno komunikacijo vseh treh generacij. Mladi ljudje pogosti nimajo niti možnosti za vzpostavitev komunikacije s starimi ljudmi, kadar pa ta možnost obstaja, med njimi komunikacija ne steče. Kljub vsemu pa človek ostaja socialno bitje in potrebuje stike ter druženje z drugimi ljudmi.

Pentek (1994: 100) opozori, da je lahko zdrav, star človek družini v veliko oporo. Velikokrat pomagajo pri varstvu otrok, kaj opravijo v gospodinjstvu, medtem ko se bolan stari človek začne iz osebe, ki pomaga drugim, spreminjati v osebo, ki pomoč potrebuje.

Oskrba za stare ljudi se je spremenila. Mali (2009: 243) pravi, da je pogosto prikazana kot dejavnost za tiste stare ljudi, ki zaradi starosti potrebujejo pomoč. Dejansko pa je odraz medgeneracijskega sodelovanja in povezovanja. Obstoječa razvejana mreža skrbi za stare ljudi in temelji na medgeneracijskem sodelovanju, saj osrednji delež pomoči starejši generaciji zagotavlja srednja generacija ljudi, ki je v teh oblikah zaposlena, mlajša generacija pa vanje vstopa s prispevkom prostovoljnega dela.

Družina še vedno predstavlja osnovni okvir življenja in smrti. Za vse člane je pomembno, da so sprejeti, ljubljani in spoštovani. Uspešna pomoč bolnim ali zdravim starim ljudem temelji na razumevanju stisk, dajanju občutka sprejetosti, pripadnosti in topli besedi. Vendar pa razširjene družine, ki so v preteklosti dajale starim ljudem takšno pomoč, danes ne obstajajo več. Družine pogosto zaradi nezdravih družinskih odnosov zavrnejo skrb za starega človeka in jo prenašajo na zdravstvene in socialne službe. Stari ljudje pri tem ostanejo sami, počutijo se

nepotrebne, odvečne, izolirane ali zavržene. Pomoč poiščejo v institucijah, kot so domovi za stare, s tipičnimi značilnostmi totalne ustanove, ki ne nadomeščajo pristnosti domačega okolja (Mali, Nagode 2009: 219).

Kljub temu da imamo danes razširjene oblike pomoči starim ljudem, je še vedno najpogostejša skrb družine za starega človeka v družinskem okolju. Kristančič (2005: 160-161) omenja, da je najbolj pogosta direktna skrb za starše, ki so izgubili sposobnost za skrb zase. Kajti starševati svojim staršem, ki so popolnoma odvisni od skrbi in nege, je težavno ter mukotrpno delo, ki terja ogromno časa in energije za sicer navidez drobne, a pomembne dejavnosti. Pogosto institucionalna oblika oskrbe in nege pride veliko pozneje, ko so člani družine storili vse, kar so mogli. Nekateri starševski otroci se v tej intenzivni skrbi za starše počutijo kot ujetniki. Verjetno zaradi takšnih in podobnih občutkov tistih, ki skrbijo za svoje starše, pride do zanemarjanja, zlorab in nasilja tako s strani posameznikov kot tudi ustanov.

Nedolgo nazaj so mediji poročali, da so na Kitajskem zakonsko uvedli obveznost obiskov ostarelih staršev. To pomeni, da če stari ljudje menijo, da jih njihovi odrasli otroci ne obiskujejo dovolj pogosto, lahko pravico poiščejo na sodišču (<http://www.24ur.com/novice/svet/obisk-ostarelih-starsev-obveznost-ne-izbira.html>).

Pogosto so starejše ženske tiste, ki skrbijo za ostarelega moža. Hvalič Touzery (2000: 35) opozarja, da je zaradi tega, ker večina žensk preživi svojega moža, veliko večja verjetnost, da bodo plačale stroške zdravniške oskrbe za svojega partnerja, predvsem za oskrbo v domu za stare, kot pa da bodo imele nekoga, ki jim bo pomagal plačati za njihovo lastno oskrbo.

Hvalič Touzery (2009: 113-115) predstavlja štiri vrste obremenitev za družinskega oskrbovalca: telesne, psihične, socialne in finančne. Avtorica omenja, da je zelo malo takih družinskih oskrbovalcev, ki delo s starim človekom še zmore, saj je večina takih, ki jim oskrba pomeni določeno vrsto obremenitve, najbolj pogosto gre za telesno in fizično obremenitev. Ker zaradi oskrbovanja pride do pomanjkanja časa in preobremenjenosti oskrbovalcev, se odnosi z otroci poslabšajo, njihovo vedenje se spremeni, pride do slabše komunikacije med družinskimi člani, oddaljenosti med partnerjema in socialne izoliranosti družine. Zaradi oskrbovanja se v številnih družinah pojavijo konflikti in slabši odnosi med

sorodniki, čeprav je lahko oskrbovanje po drugi strani tudi združevalni dejavnik. Huda preobremenjenost oskrbovalcev lahko vodi v zlorabo starih ljudi. Avtorica opozarja, da so medosebni odnosi močno na preizkušnji, ko je odvisnost stare oskrbovane osebe zelo visoka, zato so nujne ustrezne storitve, ki bodo olajšale napore oskrbovanja. Pomanjkanje zunanje podpore oskrbovalcu lahko namreč pripelje do najhujšega – zlorab starih ljudi.

Ramovš (2004: 2) medgeneracijsko nasilje opredeli kot:

- potencialno možnost, da bosta generaciji mladih in starih nastopili druga proti drugi nestrpno in tudi nasilno. Eden od vzrokov za to je nepoznavanje generacij. Dejstvo je, da generaciji drug drugo slabo poznata, da stari in mladi živijo v diferenciranih in separiranih svetovih, da postaja starejša generacija vedno številčnejša. Na drugi strani bodo odvisno mlado generacijo prizadele visoke dajatve za vzdrževanje starih ljudi in ji s tem nižale življenjske možnosti.
- je tudi nasilno vedenje posameznih starih ljudi do posameznih mladih ljudi in obratno.

V sodobni družbi morajo odnosi temeljiti na zadovoljevanju interesov vseh generacij in enakih pravic vseh ljudi, da lahko zadovoljujejo potrebe in zahteve glede na zmožnosti družbe, na enakopravnem koriščenju družbenega bogastva, ki so ga člani družbe ustvarili skupaj, na dejstvu, da vsakogar, ki bo živel dlje časa, čaka starost, na potrebi, da se vsakemu posamezniku omogoči, da čim dlje vzdržuje svojo fizično, psihično in socialno aktivnost (Cijan, Cijan 2003: 117). Čačinovič Vogrinčič (2000: 289) poudarja, da starajoči se starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok, niti tisti starši ne, ki so nemočni in potrebujejo pomoč. Naloga družine je, da razloči odvisnost od staršev od pomoči otrok ali vnukov – od takega ravnanja z njimi, kot da so otroci oni sami. Ohranitev generacijskih razlik pomeni, da zavestno ohranjamo spoštovanje in dostojanstvo staršev ter ju vedno znova ubesedimo sebi in njim.

1.3 Nasilje in zlorabe

Oprelitev nasilja je zelo težko zajeti samo z eno definicijo, saj ga vsakdo izmed nas drugače dojemamo. Poleg tega niso zmeraj jasno postavljene meje, kdaj gre za nasilje ali ne, pogosto ga zamenjamo s konfliktom. Društvo za nenasilno komunikacijo nasilje definira kot:

- kršenje pravil varnega in kvalitetnega skupnega bivanja,
- kršenje človekovih pravic in človekovih osebnostnih mej,
- zlorabljanje moči enega v škodo drugega.

Gre za način, s katerim si povzročitelj/ica skuša v odnosu zagotoviti moč in nadzor nad žrtvijo ter uresničiti svoje interese. Nasilje vedno izhaja iz neravnovesja moči med dvema osebama oziroma skupinama ljudi. Povzročitelj/ica s psihičnim, spolnim, fizičnim, ekonomskim in drugimi oblikami nasilja posega v osebno integriteto žrtve in omejuje njen človeški potencial. Nasilje razumemo kot zlorabo moči, ki jo oseba z več moči povzroča nad osebo z manj moči. Nasilje je namerno, nadzorovano, razumno ter premišljeno dejanje, ki se ponavlja. O zlorabi moči govorimo, ko ima ena skupina oziroma oseba že v osnovi več moči nad drugo skupino oziroma osebo zaradi družbenega položaja, starosti, nacionalnosti, fizičnih ali umskih lastnosti in to moč izkorišča v škodo druge osebe (Društvo za nenasilno komunikacijo, <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html#gor>).

Pečar (Grebenc 2007: 25) nasilje pojmuje kot vsako omejevanje, prikrajšanje, ustvarjanje škode, bolečin, trpljenje ali celo povzročanje smrti drugih, največkrat namenoma zaradi nekih osebnih, premoženjskih, političnih ali drugih koristi in prednosti.

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. čl. Ustave). Življenje brez nasilja je temeljna človekova pravica. Žal pa je prevečkrat kršena, še posebno z nasiljem nad ženskami. Nasilno vedenje je največkrat naučeno in se prenaša iz generacije v generacijo. Izhaja iz neenakovrednih družbenih odnosov med spoloma, neenakomerne porazdelitve zasebne in družbene moči ter iz samega kulturnega okolja. Nasilje v družini je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol

ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja (http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=188&Itemid=184).

Zaviršek (2004: 4) poudari, da je pri razumevanju nasilja pomembno dvoja:

- uporaba sile je stvar individualne izbire znotraj osebnega nadzora, kjer ne gre za silo, ki je zunaj človeka in proti kateri se človek ne more braniti,
- nasilnež interpretira ali pa konstruira družinske dogodke tako, kot da zahtevajo uporabo sile.

Suzanne Steinmetz (Brubaker 1990:194) omenja, da med nasiljem nad otroci, zakonci in starimi ljudmi obstajajo jasne razlike, a tudi nekatere podobnosti. Žrtev je pogosto odvisna od povzročitelja, da čuti, da so njegove ali njene osnovne potrebe zadovoljene. Nasilje je naučeno vedenje in grdo ravnanje s starimi ljudmi, lahko je posledica življenjske dobe različnih zlorab interakcij v družini, v kateri je bila stara oseba storilec in/ali žrtev. Odvisni otroci, zakonec ali stari ljudje so lahko vir čustvene, fizične in finančne obremenitve za negovalce.

Beseda »nasilje« je za mnoge izraz, s katerim ne morejo opisati tistega, kar se jim dogaja. Za veliko žensk je beseda nesprejemljiva in nimajo občutka, da je z njo mogoče izraziti najrazličnejše oblike, ki jih ima nasilje, od ustrahovanja, poniževanja do nadzorovanja. Moški, ki je fizično nasilen, zavestno in nezavedno deluje tako, da ohranja in povečuje svoj nadzor. Ko vzpostavi občutek strahu, ne potrebuje veliko, da s pogledom, molkom, kretnjo, besedno grožnjo ohranja stalno atmosfero nevarnosti in nasilja. Kako naj ženska pojasni, da živi v neprestanem strahu, ki je posledica molka in pogledov, zaradi katerih mora vnaprej predvidevati, kaj bo naredil storilec in kdaj bo prišlo do naslednjega napada? Dosti žensk tako čustveno nasilje, ko niti ne vedo, kaj se bo zgodilo, opredeljuje kot hujše od dejanskega fizičnega napada storilca. Kako naj ženska neprestanemu kriticismu storilca, ki ji ponavlja, kako je grda, nesposobna in slabša od drugih, reče »nasilje«? (Zaviršek 1997: 336).

1.4 Nasilje v družini

V zakonu o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/2008) je nasilje v družini v 3. členu opredeljeno kot vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana iz 2. člena tega zakona ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja (Državni zbor Republike Slovenije 2008, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200816&stevilka=487>).

Nasilje v družini je »kronična« oblika nasilja, ki je razširjena v vseh starostnih, socialnih, izobrazbenih in poklicnih slojih, ogroža pa najbolj občutljive skupine ljudi, otroke, ženske in stare osebe, ki živijo v najbolj zapletenih medsebojnih odnosih – v družini. Problematika nasilja v družini je zelo kompleksna prav zaradi dejstva, da se dogaja v družini, ki je najbolj občutljiva celica družbe, in zaradi specifičnosti odnosov med storilci in žrtvami, ki so družinski člani. Nasilje v družini je pojav, ki ni samo socialnoekonomski, temveč tudi zdravstveni, vzgojni in, širše gledano, moralni in etični (Mušič 2010: 45-46).

Plaz (2004: 57) govori o karakteristikah nasilja v družini, pri katerih ugotavljajo, da so povzročitelji nasilja predvsem moški, žrtve pa predvsem ženske – gre torej za spolno pogojenost. Druga značilnost, ki se tiče nasilja nad ženskami je, da se le-to dogaja predvsem v zaprtih, »varnih« prostorih – varnih seveda predvsem za povzročitelja, ki ga nihče ne more opazovati pri njegovih dejanjih. Ena od značilnosti nasilja proti ženskam je torej tudi ta, da ponavadi ni nobene priče ali pa so priče otroci. Naslednja značilnost je, da gre pogosto za huda dejanja, ki na žrtvi pustijo težke posledice.

Filipčič (2002: 243) omenja razliko med zlorabo starih staršev in drugih oblik družinskega nasilja. Odrasli otroci, ki zlorablajo svoje starše, delajo to v odsotnosti družbene podpore. Drugače je pri zlorabi otrok in žensk, saj obstaja (je obstajalo) družbeno soglasje o dopustnosti uporabe določene telesne sile proti otrokom in ženskam ali vsaj toleranca do takšnega ravnanja v družini. Takšne tradicionalne družbene klime pa ni za zlorabo starih staršev. Zato se zdi nekaterim avtorjem najustreznejša razlaga tega pojava s pomočjo psihopatologije, torej z značilnostmi posameznih nasilnežev.

Nasilje v družini je vsebovano v kulturnih normah. Nasilnost je vdelana v sistem vzgoje, je bolj ali manj legitimna, in kot taka splošno sprejeta. Ponekod je še vedno prisotno prepričanje, da je poročni list hkrati tudi dovoljenje za pretepanje. Pogosto vlada v družbi prepričanje, da je nasilje pač reagiranje moškega v težavah, ki jih povzroči partnerica ali otroci (Plaz 2004: 27).

Za nasilje je vedno odgovorna oseba, ki nasilje izvaja in ne žrtev. Ranljiva skupina so poleg žensk in otrok tudi stari ljudje, in dejstvo je, da je lahko za njih dom najnevarnejši prostor.

1.5 Nasilje nad starimi ljudmi

Lešnik Mugnaioni (2004: 88-89) govori o širokem spektru nasilja. Pogosta skupna značilnost nasilja nad starimi ljudmi je, da se največ tovrstnega nasilja dogaja doma – v partnerskih, sorodstvenih, družinskih, intimnih ali skrbstvenih odnosih. Značilnost nasilja med štirimi stenami je v tem, da se tovrstno nasilje »nevidno« polasti vsakodnevnega življenja vseh vpletenih oseb. Gre za tako imenovano dinamiko nasilja, ki sčasoma pripelje do normalizacije nasilja v odnosu. Tako se bo ostarela mati, ki doživlja verbalno nasilje s strani hčerke, skušala čim bolj prilagoditi hčerinemu trenutnemu razpoloženju, da le ne bi sprožila vala nasilnih besed, ki sledijo, kadar hči pride iz službe slabe volje. Žena bo poskušala možu čim bolj ustreči, da le ne bi »izgubil živcev« in je ne bi udaril, če mu kaj ne bo všeč. Oskrbovanec v domu za starejše občane se bo izogibal agresivnega sostanovalca, saj ga ta vedno žali in izsiljuje za denar, še posebno, kadar je vinjen. Žrtve v nasilnem odnosu uporabljajo tako imenovane strategije preživetja, povzročitelji nasilja pa strategijo nadzora in zlorabe moči. Stari ljudje pogosto postanejo žrtve nasilja in zlorab tam, kjer je njihova moč izrazito okrnjena in kjer so zaradi fizične, psihične, socialne, čustvene ali materialne šibkosti v odvisnem položaju od drugih: torej v družini, sorodstvenih in partnerskih odnosih, domovih za starejše občane in drugih socialnih zavodih, bolnišnicah in drugod.

Grebenc (2007) piše o zanimivih rezultatih glede doživljanja in zaznavanja nasilja pri starih ljudeh. Le-ti nasilje vidijo kot nekaj, o čemer poročajo mediji, predstavlja jim grožnjo, ki preti na njih tam »zunaj«. Večji strah pred nasiljem imajo zaradi fizične slabosti in s tem nezmožnosti obrambe, kar povečuje njihov občutek nemoči. Strah, ki ga doživljajo, vpliva na

njihovo načrtovanje dnevnih aktivnosti in s tem tudi na kvaliteto življenja. Zaradi večjega občutka varnosti ponoči ne hodijo ven in ostajajo doma, kjer se počutijo varne. Opažajo pa tudi vedno več nasilja v medosebnih odnosih, vidijo, da je vedno več nerešenih konfliktov, ki potem vodijo v slabe medsebojne odnose in celo sovraštvo. Včasih nesporazumi trajajo po več let in jih ljudje več ne zmorejo razrešiti. Včasih postanejo prepiri del vsakdanje komunikacije. Stari ljudje omenjajo tudi nasilje sosedov, s katerimi so nekateri v slabih odnosih. O nasilju v domačem okolju v raziskavi niso dobili podatkov, so pa spregovorili o nasilju, ki ga doživljajo pogosto oz. vsakodnevno, kjer so se ženske naučile prenašati nasilje, s tem živeti in potrpeti. Nekateri so nasilje doživeli kot enkratni dogodek, ki ga pa ponavadi opravičujejo. Možnost in nevarnost nasilja so povezovali s popolno odvisnostjo od pomoči drugih. Zaznali so, da je večji odstotek žensk, ki prevzemajo skrb za stare, prav tako pa je zaradi tega tudi med njimi več takih, ki stare ljudi zlorablajo.

1.5.1 Oblike nasilja in zlorab

– *Telesna (fizična) zloraba*

Gre za uporabo fizične sile, ki lahko povzroči telesne poškodbe, bolečine ali okvare. Fizična zloraba je tudi omejevanje gibanja, ki se kaže kot skrivanje bergel ali invalidskega vozička, če se starejši lahko giblje samo s temi pripomočki. Posebna oblika fizičnega nasilja je čezmerna uporaba pomirjeval (Razboršek 2002: 32).

Cilj fizičnega (in drugih oblik) nasilja je pridobiti, povečati ali dokazovati svoje moči nad žrtvijo (Plaz 2004: 45).

Znaki in simptomi:

- praske in podpludbe okrog oči, udarnine, raztrgnine, odrgnine od vrvi,
- nalomljene ali zlomljene kosti, počena lobanja,
- odprte rane, vreznine, vbodi, neoskrbljene poškodbe, poškodbe v različnih stadijih zdravljenja,
- madeži (podpludbe), izvini in notranje poškodbe, krvavitve,
- polomljena očala, okvir,

- fizični znaki kaznovanja ali zapiranja,
 - laboratorijski izvidi, ki potrjujejo predoziranje zdravila ali nezadostno uporabo predpisanega zdravila,
 - izjava starejše osebe, da so jo udarjali, oklofutali, obrcali ali z njo grdo ravnali,
 - nenadna sprememba v vedenju starostnika,
 - skrbnik ne dovoli obiskovalcem, da bi se s starejšo osebo srečali na samem (Pentek 2000).
- *Čustvena ali psihična zloraba*

Najbolj razširjena oblika nasilja je psihično nasilje, ki se povezuje tako s fizičnim kot s spolnim nasiljem. Psihično nasilje je na začetku, ko se šele začne dogajati, zelo neopazno – celo za žrtev, ki se ji to dogaja (Plaz 2004:42).

Žiberna (Kristančič 2005: 190) omenja verbalno poniževanje, sramotenje, grožnje, nadlegovanje, podcenjevanje, preprečevanje stikov z družinskimi člani, prijatelji, okoljem, odvzem pravic odločanja o osebnih zadevah, prisile kje in s kom živeti ipd.

Pri psihičnem nasilju gre pogosto za željo po dominaciji v hiši – življenje se mora vrteti okrog enega posameznika in njegovih pravil. Želja po posedovanju se kaže v pogostih izbruhih ljubosumja, v dopovedovanju drugi osebi, da ničesar ne naredi dovolj dobro. Kdor je psihično nasilen, se pogosto igra z dejstvi – jih prikroji po dvoje tako, da mu ustrezajo, krivdo pa zvali na druge ljudi. Pogosta »opravičila« za svoje obnašanje so »saj sem se samo šalil – saj me poznaš, kakšen sem« ipd. (Plaz 2004: 42).

Znaki in simptomi:

- čustvena prizadetost ali vznemirjenost,
- izredna zaprtost vase, nekomunikativnost ali neodzivnost,
- izjava starejše osebe, da je bila izpostavljena verbalnemu ali čustvenemu nasilju (Pentek 2000).

– *Finančna ali materialna zloraba*

Finančno ali materialno izkoriščanje je nelegalna ali nepravilna uporaba prihrankov, posesti ali lastnine starejše osebe. Navedenih je nekaj primerov: vnovčevanje čekov brez avtorizacije oziroma dovoljenja; ponarejanje podpisa starejše osebe; škodljiva uporaba ali kraja denarja ali lastnine starejše osebe; s prisilo ali prevaro doseči, da starejša oseba podpiše nek dokument (npr. pogodbo, oporoko); nepravilna uporaba položaja – zloraba položaja pokrovitelja, skrbnika (Pentek 2005: 57).

Znaki in simptomi:

- nenadne spremembe stanja na bančnem računu ali načinu poslovanja, vključno z nepojasnenimi dvigi velikih vsot denarja s strani oseb, ki spremljajo starejšo osebo,
- vpis dodatnih pooblaščenec na bančno kartico starejše osebe,
- nenadne spremembe oporoke in drugih finančnih dokumentov,
- nepojasnjeno izginotje prihrankov ali dragocene lastnine,
- ureditev podstandardne oskrbe ali neplačevanje računov, čeprav so na razpolago ustrezni finančni viri,
- plačevanje nepotrebnih storitev,
- odkritje ponarejenega podpisa starejše osebe za izpeljavo finančnih transakcij ali prevzem lastnine starejše osebe,
- nenaden pojav prej nezainteresiranih sorodnikov, ki uveljavljajo pravico do urejanja poslov starejše osebe in njenega premoženja,
- nenaden nepojasnjen prenos dobrin na enega od družinskih članov ali koga izven družine,
- izjava starejše osebe, da jo finančno izkoriščajo (Pentek 2000).

– *Zanemarjanje*

Zanemarjanje je zavračanje ali neizpolnjevanje kakršnih koli obveznosti in dolžnosti, ki jih ima nekdo do starejše osebe. Zanemarjanje vključuje tudi neizpolnjevanje obveznosti oziroma odgovornosti s strani osebe, ki ji je bilo zaupano skrbništvo nad starejšo osebo (npr. neplačevanje službe za pomoč in nego na domu ali neizvrševanje uslug s strani službe, ki je dolžna zagotoviti tako oskrbo). Tipično zanemarjanje je nepripravljenost ali nesposobnost

zagotoviti starejši osebi življenjsko nujne reči, kot so hrana, voda, oblačila, bivalni prostor, osebna higiena, zdravila, udobje, osebna varnost ter ostale osnovne pogoje, ki izhajajo iz osebne odgovornosti ali pogodbenega dogovora. Ločimo pasivno in aktivno obliko zanemarjanja. Pri pasivnem gre za nehotno pomanjkljivo nudenje nege in pomoči, morda zaradi pomanjkanja znanja, informacij. Pri aktivnem zanemarjanju je le-to zavestno izvajano (Pentek 2005: 57).

Znaki in simptomi:

- dehidriranost, podhranjenost, nezdravljene preležanine, slaba osebna higiena,
- zanemarjeni ali nezdravljeni zdravstveni problemi,
- tvegane ali nezdrave življenjske razmere (npr. nepravilna električna napeljava, pomanjkanje kurjave ali tekoče vode),
- nehijsko ali umazano življenjsko okolje (npr. umazanija, muhe, uši, umazana posteljnina, vonj po urinu in fekalijah, neprimerna oblačila),
- izjava starejše osebe, da ga zanemarjajo (Pentek 2000).

– *Zapuščenost, zapustitev*

Zapuščenost pomeni, da posameznik, ki je naravno odgovoren za oskrbo starejše osebe, ali oseba, ki ji je bilo zaupano skrbništvo, le-to zapusti (Pentek 2005:57).

Znaki in simptomi:

- zapustitev bolnika v bolnišnici, negovalni ali drugi podobni ustanovi,
- zapustitev starejše osebe v nakupovalnem središču ali na katerem drugem javnem kraju,
- izjava starejše osebe, da je zapuščena (Pentek 2000).

Med posebne oblike nasilja spadajo:

- spolna zloraba,
- samozanemarjanje,
- medicinska zloraba.

– *Spolna zloraba*

Je definirano kot nezaželen poseg v posameznikovo spolno integriteto. Gre za vsako dejanje, s katerim se eden od partnerjev ali ena od partneric ne strinja. Cilj spolnega nasilja ni spolni odnos in orgazem, ampak gre za dokazovanje premoči in popolne kontrole nad žrtvijo (Plaz 2004: 45).

Znaki in simptomi:

- odrgnine v področju prsi in spolnih organov,
- nepričakovana venerična obolenja,
- nepričakovana vaginalna ali analna krvavitev,
- strgano, onesnaženo ali krvavo spodnje perilo,
- izjava starejše osebe, da je bila spolno napadena ali posiljena (Pentek 2000).

– *Samozanemarjanje ali zanemarjanje samega sebe*

Je zavračanje ali neizpolnjevanje obveznosti in dolžnosti do starejših oseb. Zanemarjanje je tudi to, če skrbnik ne skrbi za zaupano osebo. Zanemarjanje se kaže kot nezagotavljanje osnovnih življenjskih reči (hrana, oblačila, osebna higiena, zdravila). Zanemarjanje je lahko pasivno (nezavedanje o slabi pomoči) ali aktivno (zavestno ravnanje) (Razboršek 2002: 33).

Znaki in simptomi:

- dehidriranost, podhranjenost, nezdravljene ali nepravilno oskrbljene zdravstvene težave in slaba osebna higiena,
- tvegane ali nezdrave življenjske okoliščine (npr. nepravilna električna napeljava, pomanjkanje vodovodne napeljave, ogrevanja in tekoče vode),
- nehigienski in nečisti bivalni prostori (npr. prisotnost insektov, pomanjkanje uporabnega stranišča, vonj po urinu in fekalijah),
- neprimerna in/ali neustrezna oblačila, pomanjkanje potrebnih zdravstvenih pripomočkov (npr. očala, slušni aparat, zobna proteza),
- popolnoma neprimerno bivališče ali brezdomnost (Pentek 2000).

– *Medicinska zloraba*

To je vrsta zlorabe, ko se poseže po dajanju določenih zdravil, ki za bolnika niso nujno potrebna (npr. uspavala, pomirjevala) ali pa se neutemeljeno odstopi od nadaljnje terapije (npr. je »prestar« za določeno obliko zdravljenja) ali izvaja fizično omejevanje, nasilno hranjenje (*op.cit*).

1.5.2 Dejavniki, ki pogojujejo nastanek nasilja nad starimi ljudmi

Pri obravnavanju nasilja je treba omeniti dejavnike tveganja, ob prisotnosti katerih pogosteje pride do nasilja. Hvalič Touzery in Felicijan (2004: 13-14) sta s pomočjo raziskave o zlorabi starih ljudi v Sloveniji potrdili vrste različnih dejavnikov, ki jih lahko razdelimo v tri tematske sklope:

- *psiho-fizični dejavniki* (telesna nemoč, zmanjšana gibljivost, psihična prizadetost, odvisnost od drugih, izoliranost, osamljenost ipd.),
- *dejavniki, odvisni od okolice starega človeka* (preobremenjenost/izgorelost oskrbovalca, družinski oskrbovalci brez podpore, storilec odvisen od starega človeka, zasvojenost osebe, slabe življenjske navade v družini, majhno plačilo in nezadostna izobraženost negovalnega osebja v institucijah, premajhne možnosti različnih oblik skrbi za stare ljudi, prenapolnjenost domov in premalo zaposlenih glede na potrebe, slabi medčloveški odnosi ipd.),
- *kulturni in socio-ekonomski dejavniki* (starostni stereotipi, trganje tradicionalnih medgeneracijskih družinskih vezi, omejena dostopnost do oskrbe v domačem okolju in v institucijah, spreminjanje osnovnih mrež podpore starejšim, sistemi dedovanja, porast števila starih ljudi ipd.).

Avtorici pokažeta, da je teh dejavnikov veliko in da se velikokrat prepletajo, hkrati pa je prav zaradi tega možnosti za zlorabo starih ljudi veliko.

Imperl (2012: 34) navaja, kako pomembno je, da smo pozorni na pozicijo starega človeka. Star človek je občutljiva, krhka oseba, ki največkrat ne more braniti svojih pravic in potreb, predvsem pa je zaradi telesne bolezni ali duševnih motenj odvisna od tuje pomoči. Morebitna

odvisnost je za večino starih ljudi moreča, vendar jo sprejmejo kot del življenja; lahko je tudi povod za regresijo ali celo samomor. Zavedati se moramo, da so zlorabe starih ljudi pogostejše, kadar so odvisni od pomoči drugih.

Spoprijemanje z vzroki in iskanje rešitev je lažje, če takšen problemski prikaz reorganiziramo. Nov pogled na okolje (in na osebo, nosilca pravic v središču) omogoči opredelitev treh skupin dejavnikov:

- posamezniki v neposrednem okolju,
- sistemi: institucije, službe, strokovnjaki, ki obdajajo neposredno okolje,
- družba kot največji sistem (Selič 2004: 58).

Ob prepoznavi obstoja dejavnikov tveganja je potrebno reagirati preventivno, preden se zloraba in nasilje pojavita (Pentek 2005: 56).

1.5.3 Kdo so žrtve in kdo povzročitelji?

Kar se tiče osebnih lastnosti, so posebej rizični stari ljudje, ki:

- so fizično, duševno, ekonomsko prikrajšani, z zmanjšano stopnjo samooskrbe ali povsem odvisni od svojcev ali pomembnih drugih,
- so ženskega spola,
- so ljudje, ki se počutijo nemočne, nepotrebne, z negativno samopodobo,
- so višje starosti, še zlasti nad 75 let,
- so z občutkom krivde, da so breme,
- živijo v skupnem gospodinjstvu z nasilnežem,
- so alkoholiki (Zaletel 2000).

Razgoršek (2002: 33-34) lastnosti zlorabljenega starejšega človeka opiše tako: običajno gre za žensko srednjega sloja, stara 75 ali več, ki živi s storilcem in je zaznamovana s telesno in/ali duševno (kognitivno ali emocionalno) prizadetostjo, zaradi katere je omejena ali nesposobna skrbeti zase. Raven njenega samospoštovanja je pogosto nizka, za zlorabo obtožuje sebe, težko obtoži družinskega storilca. Storilec nasilja je moški, v dveh tretjinah mlajši od 60 let,

žrtvin sin ali ženska srednje starosti, najpogosteje žrtvina hčerka, ki živi z žrtvijo in je izpostavljena različnim notranjim ali zunanjim življenjskim stresorjem.

Zaletel (2000) omenja, da je za povzročitelje pogosto značilno, da fizično ali psihično niso kos skrbi za fizično nemočnega ali psihično močno spremenjenega starostnika. Njihova odgovornost in fizična izčrpanost je lahko vzrok za stres, iz katerega ne najdejo poti. Marsikdaj ostanejo v skrbi za starega sorodnika brez podpore in pomoči drugih družinskih članov, z njimi lahko prihajajo celo v konflikt. Tisti, ki imajo v družinski anamnezi nasilje, alkoholizem, se svojih dejanj lahko sploh ne zavedajo oz. se jim zdijo samoumevna. Žrtev pogosto izolirajo od okolja, prijateljev, družinskih članov in sorodnikov, da prikrijejo nasilja dejanja in posledice. Kljub tem opisom je treba poudariti, da lahko prav vsakdo postane žrtev nasilja.

1.5.4 Vzroki za nasilje in vzroki neukrepanja

Žiberna (Kristančič 2005: 190-191) omenja nekatere vzroke nasilja nad starimi ljudmi:

- družbena toleranca do nasilja in sploh do negativnih pojavov,
- nedograjene družbene moralne norme, saj skrb za druge ni vrednota,
- družina v krizi vrednot, pomanjkljiva družinska vzgoja,
- pomanjkljiva zakonodaja glede obravnave in postopkov o preprečevanju in ukrepanju do storilcev,
- revščina, brezposelnost, pohlep po bogastvu in dobrinah,
- stanovanjske stiske mladih,
- nizka izobraženost in nizka osveščenost starih generacij,
- starejši nočejo biti v breme mladim in sprejemajo nasilje kot usodo,
- starejši svojih pravic ne poznajo, niti postopkov za pritožbe,
- nemoč strokovnih služb pri odkrivanju in ukrepanju,
- pomanjkljiva strokovna usposobljenost odgovornih služb,
- pomanjkljivo sodelovanje med odgovornimi službami (CSD, ZD, patronažo, policijo, sodišči, varuhom človekovih pravic itd.),
- slaba odzivnost socialnega okolja, nizka socialna kultura ljudi,
- preobremenjenost svojcev in negovalcev s potrebami in težavami starejših,

- pojavov nihče ne odkriva, razen hujših dejanj,
- slaba medijska pozornost,
- ni opredelitve nosilcev odkrivanja in ukrepanja,
- v družbi in politiki prevladujejo potrebe ene ali dveh generacij, starejša je zapostavljena, pogosto se smatra veliko število starih in financiranje njihovih potreb kot problem, kar vpliva na vedenje mlajše generacije do starih,
- nevladne organizacije so premalo osveščene in slabo povezane med seboj.

Salecl (2005: 101) loči glavne vzroke za nasilje nad moškimi in vzroke za nasilje nad ženskami, in sicer na podlagi raziskave o nasilju, ki jo je naredila Vlada Republike Slovenije v okviru Urada za enake možnosti leta 2004. Navaja, da so glavni vzroki za nasilje nad starejšimi moškimi:

- slabi odnosi v družini, medgeneracijski konflikti,
- preobremenjenost in izčrpanost osebe, ki izvaja oskrbo,
- materialne koristi odraslih otrok,
- alkoholizem, revščina,
- njihova nemoč, fizična šibkost, omejenost v gibanju,
- neosveščenost oz. nepoučenost o spremembah, ki jih prinaša demenca in druge bolezni starejših,
- maščevanje otrok/partneric zaradi slabih preteklih odnosov do njih – obrnjena slika.

Glavni vzroki za nasilje nad starejšimi ženskami so:

- brezposelni odrasli otroci,
- osamljenost, pomanjkanje socialnih stikov, potreba po tuji pomoči – odvisnost od pomoči,
- neurejeni odnosi, medgeneracijski konflikti,
- preobremenjenost in izčrpanost osebe, ki izvaja oskrbo,
- moška nasilnost, miselnost, da so jim ženske podrejene,
- moški od žensk nimajo več koristi – upad spolnosti, bolezen,
- toleranca do nasilja.

Pomembno je, da se vzroki za nasilje jasno opredelijo, saj mnogo žrtev išče vzroke v sebi, saj menijo, da niso dovolj dobri in verjamejo, da lahko s svojim boljšim vedenjem vplivajo na povzročitelja in s tem na prenehanje nasilja.

1.5.5 Vzroki za molk starih ljudi o preživetem nasilju

Razgoršek (2002: 35) omenja, da žrtve uporabljajo obrambne mehanizme. Zanikajo dejstva ali same dogodke, obtožujejo se za vedenje storilca ali ga racionalizirajo, zmanjšujejo obseg nasilja. Zaradi občutka nemoči si stari ljudje sploh ne upajo razkriti težave, saj mislijo, da so težave zasebna stvar in da razkritje ne bo prineslo izboljšanja. Zaradi razkritja ga bo morda storilec premestil v ustanovo, ki se je boji.

Mušič (2005: 149-150) navede naslednje razloge za molk:

- nasilje in zlorabe največkrat doživljajo v domačem okolju in od ljudi, od katerih ne bi pričakovali, od bližnjih sorodnikov. Razumljivo je, da jim predstavlja odnos do lastnih otrok, bratov, sester in članov njihovih družin veliko oviro, zaradi katere se le redko odločijo o tem spregovoriti ter poiskati pomoč,
- poiskati pomoč na policiji zaznavajo kot sramoto, ki bi jo bili deležni od okolice, zato je pogosto to zadnja misel,
- pogosta ovira je tudi odvisnost od nasilnih članov družine ali skupnega gospodinjstva, tako čustvena, materialna kot tudi odvisnost, ki jo povzročajo skupni stanovanjski prostori,
- neobveščenost o tem, kaj lahko storijo in kakšne bodo posledice, če podajo prijavo;
- fizična nezmožnost, da bi poiskali pomoč zaradi stalnega nadzora, ki so ga deležni, zaradi omejene pokretnosti, zaradi slabega zdravstvenega stanja,
- veliko starostnikov nima stikov z ljudmi izven svojega ozkega bivalnega okolja in zato nimajo komu povedati, v kakšni situaciji morajo živeti,
- tudi okolica jih pogosto ne jemlje resno, njihove pritožbe in obvestila pripisujejo starosti, neredko je pri ljudeh prisoten predsodek, da je senilna demenca običajen pojav pri določenih letih.

Stari ljudje si pogosto mislijo, da »svojih« vendar ne morejo prijaviti in jih izpostaviti. Morda se celo sprašujejo o svoji krivdi, predvsem pa se bojijo, da jih bodo svojci zapustili, jih ne

bodo imeli več radi in bodo še naprej osamljeni ter nesrečni. Včasih mislijo tudi, da jim ljudje ne bi verjeli, imeli bi jih za čudake, tečneže, starostno spremenjene ali lažnivce (Imperl 2012: 37). Grebenc (2007) omenja, da urejanje nasilja pada predvsem na ramena žrtve, in prav zaradi tega lahko sklepamo, da je umik iz nasilnega odnosa, kar je v današnji družbi pričakovano ravnanje, v starosti težje. Težji zato, ker imajo ljudje v tem življenjskem obdobju slabše zdravje, materialno slabši položaj kot pred upokojitvijo. Težje je tudi zaradi manjšanja socialnih mrež, mnogo kje so mreže že zelo okrnjene. Zelo pogosto je tudi, da se krivda za povzročeno nasilje pripisuje žrtvam samim. Ženske, ki ga doživljajo, včasih nasilja sploh ne prepoznajo kot nasilje, ali menijo, da je le-to upravičeno.

Le redki stari ljudje si upajo soočiti se z nasiljem in izraziti svoje nestrinjanje s tem, da so žrtve nasilja. Kljub zagotovljeni podpori se večina med njimi umakne. Umik običajno pomeni tudi prezgodnji umik iz življenja, vdanost v konec (Knific 2005: 72).

Družina kot sistem razmeroma zavzeto varuje svojo zasebnost in najpogosteje ne želi razgrinjati svojih problemov pred javnostjo ter ne išče pomoči zunaj svojega kroga. Družinski člani varujejo skrivnosti in velikokrat težijo k temu, da bi okolica čim manj vedela o njihovih težavah. Če se nasilje dogaja med štirimi stenami, brez očividcev, družinski člani pa molčijo in s tem prikrivajo resnico, kaže, da pomeni žrtvam diskretnost in zasebnost v razmerjih z bližnjimi več kot pa sama viktimizacija (Selič 2010: 35).

Pogosto imajo storilci, to so otroci in vnuki, starše radi in se svojega nasilja niti ne zavedajo; ne morejo stopiti iz vloge otroka, ki je tudi v mlajših letih krut do staršev, če mu ti dovolijo. Če bi tem ljudem nekdo rekel, da so nasilni do staršev, bi bili prizadeti. Po drugi strani pa starši njihovo početje tolerirajo, kot so to počeli celo življenje, le da so v starosti potrebni več pomoči in razumevanja otrok, pa se tega ne eni ne drugi ne zavedajo (Kožuh Novak 2005: 12). Filipčič (2002: 239) omenja, da je kriminaliteta starih ljudi redka in je pogosto posledica zmanjšanja moralnih občutkov in sposobnosti nadzorovanja nagonov ali trenutnih nagibov. Ta vrsta kriminalitete je redka tako v svetu kot pri nas. Poleg tega ta kriminal nima posebne družbene nevarnosti tako glede storilca kakor tudi glede teže storjenih dejanj. Ocenimo lahko, da je kriminaliteta starih ljudi tragičen pojav, ker je povezana z osebnostnimi spremembami, ki pa jih pogosto ne moremo opredeliti kot neprištevnost ali zmanjšana prištevnost. Govorimo

o osebah, ki svoje prvo kaznivo dejanje izvršijo v starosti nad 65 let, pri katerih torej kaznivo dejanje ne predstavlja nadaljevanja že prej začete kriminalne kariere ali določenega že prej oblikovanega življenjskega stila.

Salecl (2005: 102) težave na področju nasilja nad starimi ljudmi strne v naslednja dejstva:

- prikrito dogajanje med domačimi zidovi,
- slaba informiranost ljudi o možnostih, ki jih imajo v primeru nasilja,
- izoliranost, občutki sramu in ponižanosti,
- družbena toleranca do nasilja,
- pomanjkanje raznih oblik pomoči (centri, nevladne organizacije, zagovorništvo, varuh/varuhinja, prostorska stiska v domovih starejših),
- med stroko ni dovolj ozaveščenosti o resnosti problema,
- starejša ženska se v primeru nasilja nima kam umakniti, razen v dom za stare, kar pa pogosto odkloni,
- bolezen, starostna demenca,
- prepočasno odzivanje javnosti na odkrite primere,
- preobremenjenost svojcev s starejšimi, ki so potrebni pomoči, povečuje nestrpnost do njih.

Mnogokrat se v problem vpleteni ljudje ustavijo in ne želijo nobenega ukrepanja. Večina dejanj nasilja in zlorab poteka v domačem okolju ter so posledica zapletenih medsebojnih odnosov, ki nimajo enostavnih rešitev. Žrtve pogosto ne želijo ukrepanja odgovornih služb zato, ker jih je sram ali pa se bojijo maščevanja oziroma poslabšanja stanja. Zunanji opazovalci pa si ponavadi takrat, ko naj bi stali za svojim obvestilom, ne želijo, da bi jih vmešavali. Tudi lažna obvestila so možna (Pentek 2004: 65-66).

1.6 Socialno delo s starimi ljudmi

Čeprav ima človek mnogo notranjih sil in moči, da krizo preživi in vplete v celoto svojega življenja, so prav krize čas, ko človek potrebuje pomoč. Ta pomoč je lahko pomoč ljudi, ki so osebi blizu, pomoč prijateljev in prijateljic, družinskega člana in članice, sorodnikov, lahko pa je pomoč profesionalna. Strokovnjak je tako v situaciji, ko naj bi bil učinkoviti »pomočnik« (helper) (Zaviršek 1994: 244). Socialno delo s starimi ljudmi je specifično področje socialnega dela, ki se ukvarja s starimi ljudmi in tveganji, povezanimi s starostjo. Usmerjeno je v povečevanje zmožnosti in sposobnosti starih ljudi za soočenje s težavami in njihovo reševanje problemov, obenem pa tudi v ozaveščanje in spodbujanje okolja za ohranjanje odnosnih mrež (Mali, Stritih 2007: 41).

Milošević Arnold (2003: 4) poudarja, da prav zaradi stresov in izgub, ki jih starost prinaša, stari ljudje pogosto potrebujejo strokovno pomoč socialnih delavcev. Oblike in pomoči morajo biti fleksibilne, prilagojene specifičnim potrebam starih ljudi kot skupine in tudi njihovim individualnim potrebam. To pa pomeni, da mora biti socialno delo s starimi specializirano področje strokovnega dela, ki zahteva poglobljena specifična znanja, primeren osebni odnos in senzibilnost za probleme starih ljudi kakor tudi dosledno upoštevanje etičnih norm pri delu.

Čačinovič Vogrinčič (2000: 290) pravi, da je temeljni prispevek socialnega dela, da z družino vzpostavi delovni odnos, ki omogoči varno in ustvarjalno raziskovanje kompleksnih problemov družine ter skupno iskanje rešitve. Ko družina pride po pomoč, ker ne more več sama poskrbeti za starega človeka, potrebuje tako pomoč, v kateri bo tudi sama udeležena, o kateri se dogovorijo skupaj. Socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v danem okolju. Socialni delavec je pri tem v vlogi koordinatorja storitev. Na osnovi poznavanja potreb starih ljudi prispeva k razvijanju različnih služb in storitev ter k njihovemu medsebojnemu povezovanju. Socialni delavec lahko vpliva na izboljšanje interakcij med starimi ljudmi in drugimi ljudmi v družini ter širšem socialnem okolju. Družini lahko pomaga pri reorganiziranju življenja na način, ki je sprejemljiv za vse člane družine. Posreduje jim ustrezne informacije, ki so jim pri tem v pomoč, in jih usposablja za življenje s starejšim družinskim članom. Pomembno je, da

socialni delavec poveže stare ljudi in njihove oskrbovalce s formalno mrežo pomoči v skupnosti (Mali, Stritih 2007: 44-45).

1.6.1 Načela socialnega dela s starimi ljudmi

Mali (2008: 70–76) opredeli načela, na katerem temelji socialno delo s starimi ljudmi:

– partnerstvo

Partnerski odnos v socialnem delu pomeni, da uporabnik in socialni delavec enakopravno sodelujeta pri definiranju in reševanju problema, da strokovnjak verjame v sposobnost uporabnika za uspešno rešitev težave, v njegovo kompetentnost za prevzem odgovornosti in kontrole nad svojim življenjem. Strokovnjak verjame, da lahko uporabnik uspešno opravlja svoje najpomembnejše družbene vloge. Prepričan je o njegovi zmožnosti spreminjanja neučinkovitih vedenjskih vzorcev. Skupaj gradita medsebojno zaupanje, kooperativen odnos v skladu z udejanjanjem načela participacije, pri čemer strokovnjak dosledno upošteva pravice uporabnika in mu pomaga pri njihovem uveljavljanju. V takem odnosu uporabnik pridobiva moč, ima možnost izbire in vse večji nadzor nad lastnim življenjem.

– perspektiva moči

Je eden temeljnih konceptov socialnega dela s starimi ljudmi, ki pripada socialnemu delu in ne gerontologiji. Perspektiva moči zahteva od socialnega delavca, da vidi uporabnike na drugačen način, kar povzroča premik od usmeritve na posameznikov problem k iskanju novih možnosti in priložnosti. Perspektiva moči ponuja preprosto formulo – mobiliziraj uporabnikove moči (nadarjenost, znanje, sposobnosti, vire), da bi z njimi dosegel svoje cilje in vizije ter imel tako bolj kvalitetno življenje, ki bo v skladu z njegovim konceptom kakovosti. Krepitev moči pomeni podpiranje posameznikov, skupin, družin, da ob prvem koraku odkrijejo in v naslednjem razširijo svoje vire ter orodja v sebi in okoli sebe. Odkrivamo moč posameznika, jo podremo v skupnosti in tako posegamo v družbo.

– zagovorništvo

Najpogostejše je opredeljeno kot dejavnost, ki vključuje osebe ali skupine, ki se zavzemajo za uresničevanje svojih potreb in želja ali za skupen cilj pri vplivnih osebah, da bi dobili dostop

do storitev, ki jih potrebujejo. Namen zagovorništva je, da poveča občutek moči posameznika; pomaga mu, da pridobi več samozaupanja, postane asertivnejši, dobi več izbire v svojem življenju, izboljša kvaliteto življenja in zmanjša izgube, prikrajšanost ter izključenost.

- antidiskriminacijska usmeritev

Praksa socialnega dela je usmerjena proti predsodkom, negativnemu odnosu in neustrezni obravnavi ljudi glede na njihove značilnosti, kot so rasa, spol, religija, etnična pripadnost, starost ali kakšna druga.

Delo socialnega delavca mora biti antidiskriminatorno usmerjeno, kar pomeni:

- da pri svojem delu uporabnikov ne sme izključevati, omejevat ali zapostavljati na podlagi rase, barve kože, spola, narodnostnega ali etničnega porekla, gmotnega in družbenega položaja, življenjskega stila, seksualne, verske ali idejne usmerjenosti, morebitne socialne označenosti, zmanjšanih duševnih oziroma telesnih sposobnosti,
- da zavrne kakršno koli sodelovanje v postopkih, ki niso v skladu z načelom iz zgornje alineje,
- da na kršitve načela iz prve alineje opozarja zlasti svoje koleg(ic)e, vodstvo ustanove, v kateri se to zgodi, po potrebi pa o tem obvesti tudi pristojno ter širšo javnost.

- skupine za samopomoč

Namen skupin starih ljudi za samopomoč je reševati osebno osamljenost starih ljudi – tistih, ki morajo živeti v domovih za stare, in tistih, ki so osamljeni v svojem domačem okolju. Te skupine prispevajo k zmanjševanju izolacije starih ljudi in medgeneracijske nepovezanosti.

- socialne mreže

Socialna mreža pomeni povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem življenjskem okolju. Pri tem razlikujemo neformalne socialne mreže, ki vključujejo stike z družino, sorodstvom, sosedi in prijatelji, na katere se lahko človek v primeru potrebe opre, in formalne socialne mreže, kamor sodijo formalizirani stiki posameznika z njegovim okoljem. Učinek možnih interakcij je odvisen od fizične kondicije starega človeka in njegovega spola, zlasti pa od njegovega materialnega stanja, kajti pokazalo se je, da bolj kot premožnejši storitve socialnih mrež potrebujejo materialno slabše preskrbljeni posamezniki.

– skupnostna skrb

Skupnostna skrb je kolektivno zasnovana in ima za cilj povečanje kvalitete življenja v skupnosti, vzpostavljanje različnih vrst fleksibilnih mrež pomoči, ki so na voljo različnim potencialnim uporabnikom v njihovem življenjskem okolju. Pri tem je pomembno, da se načrtovalci skupnostne skrbi opirajo na potrebe uporabnikov.

Ti koncepti in spremenjene profesionalne vloge zahtevajo tudi novo etiko socialnih delavcev, ki je v zelo jasni opredelitvi, da socialni delavec nedvoumno in vselej stoji na strani uporabnika ter skupaj z njim išče rešitve za njegove težave (Milošević Arnold 2003:13).

1.7 Zagovorništvo starih ljudi

Zaviršek et al. (2002: 80-81) zagovorništvo opredelijo kot eno od aktivnosti, po kateri se socialno delo razlikuje od drugih pomagajočih poklicev, kot so psihologija, pedagogika, fizioterapija, medicina itd. Beseda zagovorništvo v literarnem smislu pomeni »govoriti za drugega« oziroma »govoriti v korist drugega«. Najpogosteje se zagovorništvo definira kot dejavnost, ki vključuje eno osebo, več oseb ali skupino ljudi uporabnikov socialnovarstvenih storitev, lahko tudi njihove predstavnike (to so zagovorniki), ki se zavzemajo za uresničevanje njihovih potreb in želja ali za skupen uporabniški cilj pri vplivnih drugih. Zagovorništvo pogosto poskuša preprečiti predlagane spremembe, ki bi poslabšale položaj uporabnikov. Namen zagovorništva je, da poveča občutek moči posameznice in posameznika; pomaga jima, da pridobita večje samozaupanje, postaneta asertivnejša, dobita več izbire v svojem življenju, izboljšata kvaliteto življenja in zmanjšata izgube, prikrajšanosti ter izključenosti. Enkratna in skupna predstavitev uporabnika pomeni, da je zagovorništvo proces, v katerega sta uporabnik in zagovornik enakopravno vključena. Njun odnos temelji na medsebojnem spoštovanju. O ciljih in strategijah zagovorništva se dogovarjata skupaj. Zagovorništvo je njuna skupna akcija.

Zagovorništvo je namenjeno varovanju in zaščiti pravic ranljivih skupin, kadar jih ogrožajo nasilje, zlorabe, diskriminacija, kršitev človekovih in bolnikovih pravic, in ko sami ne znajo ali ne morejo reševati življenjskih vprašanj. Zagovorništvo potrebujejo otroci, mladostniki, bolniki, invalidi, duševno ali drugače prizadete osebe, starejši ljudje, ki sami ne morejo

reševati življenjskih vprašanj. Te osebe tudi ne zmorejo razumeti situacije, ki zahteva obrambo pravic, ne zmorejo izraziti svojega mnenja, svojih potreb, identitete in tudi nimajo ustreznih svojcev ali drugih oseb v okolju, ki bi jim lahko pomagale. Naloge zagovornice oz. zagovornika so, da zastopa interese oseb, ki iščejo pomoč pri institucijah, kot so center za socialno delo, sodišča, policija, ali druge javne ustanove, ki potrebujejo pooblastila zastopnikov oz. pooblaščenec. Zagovornika oz. zagovornico starejših potrebujejo skupine ljudi v domačem okolju, v domovih starejših občanov in v institucijah, kjer se izvajajo programi za starejše. Cilj zagovorništva je omogočiti starejšim in drugim ranljivim skupinam zavedanje svojih pravic in odgovornosti, ustvarjanje pogojev, da s pomočjo zagovornika uveljavijo svojo moč pri soodločanju, da pridobijo večjo zaščito v preprečevanju izključenosti ponižanih, diskreditiranih občanov v raznih okoljih (Žibera 2011: 61-62).

Lastnosti zagovorništva v socialnem delu so:

- upoštevanje perspektive moči: odnosi med dvema posameznikoma ali v skupini so najpogostejše neenaki. Premik moči je pogoj za enakovrednejše odnose. Človek, ki je opolnomočen, bo opolnomočil drugega človeka in tako krepil ter širil mrežo enakopravnih odnosov.
- akcijska naravnost: zagovorniki in zagovornice se zavedajo, da je za doseganje sprememb nujno potrebna akcija (opravljanje raziskav, organiziranje srečanj, mobiliziranje skupine in skupnosti ...).
- nasprotovanje krivičnim družbenim strukturam, diskriminatornim praksam in predsodkom: zagovorništvo vključuje razporeditev moči, sredstev in pristojnosti, sprejemanje miselnosti in verovanj.
- delovanje na osebnem in širšem, političnem nivoju: delo zagovornika se mora raztezati na področje javnega, verjeti mora, da je kvaliteta njenega zasebnega življenja in življenja uporabnikov, ki jih zagovarja, odvisna od socialne pravičnosti v prostoru javnega.
- vztrajnost in optimizem: za spremembe in inovacije so potrebni vztrajnost, humor in prepričanje, da lahko uspemo (Zaviršek et al. 2002: 117-118).

Temeljne naloge zagovorništva so:

- opolnomočenje uporabnika oz. skupine uporabnikov: informiranje, učenje spretnosti, spremljanje v institucije, iskanje novih možnosti in izbor, pomoč pri uresničevanju pravic iz socialnega varstva, izdelava individualnega načrta za samostojno življenje itd.
- zavzemanje za uporabniške cilje: ustanovitev stanovanjske skupine, organiziranje službe za osebno asistenco, ustanovitev mobilnega kriznega tima za ljudi s težavami v duševnem zdravju, odstranitev arhitektonskih ovir v lokalni skupnosti
- spremembe v širšem okolju: odpravljanje diskriminatornih praks, spremembe javnega mnenja, spremembe v zakonodaji, nabiranje sredstev za neodvisne zagovornike, vpeljava neposrednega financiranja socialnih storitev itd. (*op.cit:* 83).

Ključne dimenzije (sestavine) zagovorništva so:

- potegovati se za uporabnika ali uporabniški cilj (to je lahko nova storitev, kot na primer neposredno financiranje, zagotovitev osebne asistencije ipd.),
- opolnomočenje uporabnikov, ki vključuje predvsem: izobraževanje uporabnikov, informiranje uporabnikov o njihovih pravicah, obstoječih socialnih službah in storitvah, podpora uporabnikom pri zagotavljanju pravic in iskanju socialnih storitev, ki jih potrebujejo, ter druge oblike podpore za samostojno življenje,
- predstavljanje, zastopanje drugega (tj. uporabnika ali skupine uporabnikov),
- delovanje na konkretnih nalogah,
- spodbujanje spremembe, ki vključuje načelo »najprej ljudje, potem institucija«,
- uporaba osebnega vpliva za politično delovanje v javnosti,
- zavestna identifikacija z uporabnikom (zagovornik je popolnoma na strani uporabnika in zagovarja njegove pravice z enako gorečnostjo in pristranskostjo, kot bi zagovarjal svoje),
- dobra seznanjenost z zakonodajo, zato da jo lahko uporabljamo (sklicevanje na obstoječe zakone ipd.) (*op.cit:* 84).

Opozoriti je treba, da so najpomembnejša vodila zagovorništva osebne izbire, želje in interesi uporabnikov, ki jih zagovornik pri svojem delu ne sme nikoli zaobiti (Papež 2004: 143). Mali (2011:17-18) navaja, da je socialno delo tisto, ki je pozorno na raznovrstne vidike, ki jih prinaša starost v življenje posameznika. Eden izmed ključnih je položaj, ki ga starim določa sodobna družba. Sodobna zahodnjaška družba, v katero sodi tudi slovenska, ustvarja podobo

starih ljudi v skladu z lastnimi cilji in ideološkimi pogledi. Za dvig storilnosti potrebuje mlado, aktivno populacijo, stare ljudi pa dojema napačno, nesmiselno stereotipno kot nesamostojne, nesposobne in zgolj pomoči potrebne člane družbe. Takšno gledanje vodi v izključevanje ljudi iz središča družbenega dogajanja. Vpliva na njihovo nizko samopodobo, medgeneracijsko nesodelovanje, družbeno in politično izključevanje, v materialnem smislu vodi v revščino, gledano celostno pa v začarani krog izključevanja in zapostavljanja. Stari ljudje so družbi v breme. Zbujajo strah in apetit po dohodku, zato je bolje, da so odrinjeni na družbeni rob. Pri tem so zelo učinkoviti predsodki, stereotipi o starosti in starih ljudeh. Kot vsi stereotipi tudi starostni stereotipi pretiravajo, posplošujejo in navadno sploh ne ustrezajo resnici. Enostransko stigmatizirajo starega človeka, poleg tega pa vplivajo na njegovo doživljanje in vedenje. Stari ljudje se zlahka počutijo starejši, kot so v resnici, nesamostojni, odvisni od drugih ljudi. Njihova samopodoba je slaba.

Pristop v smislu enakopravnosti, upoštevanja in sodelovanja omogoča razvoj zagovorništva za starejšo populacijo, ki se danes že kaže kot nuja. Potrebujemo ustrezno znanje za ravnanje zagovornikov starejših, a tega znanja ne smemo in ne moremo razvijati brez starejših, zato je njihovo vključevanje pri razvijanju zagovorniške države nujno (Cvahte 2011: 47).

2 PROBLEM

Nasilje nad starimi je v moji okolici še dokaj neraziskana tema, je pa treba nanj opozarjati. Ljudje sami pri sebi vedo, da se tovrstno nasilje dogaja okoli njih, ampak se večina noče izpostavljati in vmešavati v zasebnost drugih, mnogokrat celo menijo, da si žrtev zasluži povzročeno nasilje. Odločila sem se raziskati nasilje nad starimi ljudmi, ki se dogaja v družinskem okolju. Primeri nasilja še vedno ostajajo skriti za štirimi zidovi, marsikje se znaki nasilja ne prepoznajo. Pri pisanju diplomske naloge sem hitro ugotovila, da je o tej tematiki zelo malo napisanega, kar mi je dalo dodatni zagon pri raziskovanju, saj na ta način tudi sama prispevam delček k večji prepoznavnosti nasilja nad starimi ljudi. Na območju Prekmurja primanjkuje nevladnih služb, ki bi ljudem pomagale ob izkušnji nasilja, kljub temu pa imamo strokovne službe, ki se srečujejo s tovrstnim nasiljem in imajo neposredni stik s starimi ljudmi. Z raziskavo hočem prispevati k temu, da primeri nasilja ne bi ostali skriti, ampak da se bodo počasi razkrivali.

Skušala sem ugotoviti, ali se strokovne službe srečujejo s tovrstnim nasiljem in kako pereč je ta problem. Zanimalo me je, od koga so službe dobile informacijo o nasilju, kakšno pomoč nudijo ljudem ter kakšni so konkretni primeri nasilja nad starimi ljudmi. Hotela sem izvedeti, katere oblike se najpogosteje pojavljajo, kdo so povzročitelji, kakšne metode dela strokovne službe uporabljajo pri svojem delu, kakšni so razlogi za povzročeno nasilje in s katerimi ovirami se srečujejo pri svojem delu. Zanimalo me je, kako službe same prispevajo k večji ozaveščenosti javnosti o nasilju nad starimi ljudmi in če strokovni delavci pridobivajo potrebna znanja na tem področju. Moj namen je dobiti vpogled v delovanje strokovnih služb, ki se srečujejo z nasiljem nad starimi.

Z raziskavo želim odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Ali se strokovne službe na območju Prekmurja srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi?
- Kakšno pomoč nudijo žrtvam nasilja?
- Kdo so najpogostejši povzročitelji in katere oblike se najpogosteje pojavljajo?
- Katere metode dela uporabljajo strokovnjaki pri svojem delu?
- Kakšni so razlogi nasilja nad starimi ljudmi?
- Na katere ovire naletijo strokovne službe pri svojem delu?

- Ali se strokovne službe izobražujejo o tej tematiki?
- Kaj strokovne službe same prispevajo k večji ozaveščenosti javnosti o nasilju nad starimi ljudmi?
- S katerimi službami sodelujejo in kakšno je to sodelovanje?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna. Kvalitativna raziskava je raziskava, pri kateri osnovo sestavljajo izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano ter analizirano na beseden način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila in brez operacij nad števili (Mesec 1998: 26). Deskriptivna raziskava je zato, ker sem opredelila osnovne značilnosti nasilja nad starimi ljudmi.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Kot merski instrument sem uporabila nestrukturirani, odprti vprašalnik. Vnaprej sem pripravila vprašanja glede teme, ki sem jo hotela raziskati. Vprašalnik je bil sestavljen iz 14 odprtih vprašanj, ki sem jih zastavila vsem strokovnim delavcem, vmes pa sem nekaterim postavila tudi dodatna vprašanja, ki so se navezovala prav na njihovo specifično delovanje (glej Priloga št. 1 in Priloga št. 2).

Vir podatkov v raziskavi predstavljajo odgovori iz šestih intervjujev, ki so jih podali strokovni delavci, ki se srečujejo s starimi ljudmi. Na priporočilo socialne delavke, ki dela na področju starih, sem intervjuvala še eno socialno delavko na centru za socialno delo, ki dela na javnih pooblastilih v primeru ogroženosti otrok in preprečevanja nasilja v družini. Namen izvedbe tega pogovora je bil, da se informiram o poteku multidisciplinarnih sestankov, kriznih timov in dobim statistične podatke o nasilju v družini za zadnji dve leti, s katerimi razpolaga kolegica. Z njo nisem opravila celotnega intervjuja, ampak sem jo spraševala le po multidisciplinarnih sestankih, predstavila mi je primere nasilja nad starimi ljudmi, najpogostejše oblike nasilja in mi predstavila statistične podatke. Njen intervju sem pri teh vprašanjih združila z intervjujem socialne delavke na področju varstva starih ljudi, s katero sem opravila celoten intervju.

Vprašalnik za strokovne delavce zajema naslednje relevantne teme:

- Srečevanje strokovnih služb z nasiljem nad starimi ljudmi.
- Informacije o nasilju.
- Pristojnosti služb.
- Primeri nasilja nad starimi ljudmi.
- Pričakovanja in zadržki žrtev.
- Razlogi za nasilje.
- Metode dela in veščine strokovnih delavcev.
- Ovire strokovnih služb pri pomoči starim ljudem.
- Ozaveščanje ljudi o nasilju nad starimi ljudmi.
- Izobraževanje strokovnih delavcev o nasilju nad starimi ljudmi.
- Sodelovanje med strokovnimi službami in ocena tega sodelovanja.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo sestavljajo vse službe na območju Prekmurja, ki se srečujejo z nasiljem nad starimi. V vzorec sem zajela naslednje službe:

- Center za socialno delo Murska Sobota: Za žrtve in povzročitelje nasilja nad starimi zagotavljajo storitve po zakonu, ki ureja socialno varstvo (Zakon o socialnem varstvu, Ur.l. RS, št. 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004-UPB1, 69/2005 Odl.US: U-I-97/05-32, 21/2006 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007 popr.), 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 61/2010-ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS, 57/2012), pri čemer je cilj obravnavanja odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost z odpravo vzrokov oziroma okoliščin, v katerih prihaja do nasilja, prek reševanja njenih socialnih in materialnih pogojev bivanja (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Ur. l. RS št. 16/2008).
- Dom starejših Rakičan: Socialni delavec v domu prihaja v stik s stanovalci doma v različnih časovnih intervalih. Socialni delavec je prisoten tako rekoč od prvega stika

posameznika z institucijo do sklepne, poslovilne faze, ko se stanovalčev odnos z institucijo pretrga (Mali 2008:83).

- Patronažna služba zdravstvene postaje Grad (v okviru Zdravstvenega doma Murska Sobota): Izpostavljenost nasilju dolgoročno vpliva na zdravje. Ko zdravstveni delavci zaznajo znake, ki kažejo na nasilje, se morajo s pacientom pogovoriti ter nasilje prijaviti ustreznim organom.
 - Društvo upokojencev Murska Sobota: Društvo upokojencev skrbi za vključenost svojih članov v razne programe, kot so kulturni, športni, predvsem pa socialni programi. Sodelujejo pri oblikovanju zakonodaje, spremljajo socialni položaj svojih članov in delajo na izboljšanju le-tega, usposabljaajo prostovoljce za različne programe kot pomoč ljudem, sodelujejo z drugimi organizacijami.
 - Zavetišče za brezdomce Murska Sobota-Mozaik: Osnovni namen izvajanja programa je psiho-socialna oskrba in urejanje, vodenje ter svetovanje uporabnici, uporabniku zavetišča na dveh ravneh, ki se dopolnjujeta:
 - a. na primarni ravni: nastanitev/nočitev, zagotovitev toplega obroka, zagotovitev vzdrževanja osebne higiene, toaletnih potrebščin, obleke in obutve;
 - b. na sekundarni ravni: pomoč pri urejanju osebnih stisk in težav (v okviru drugih socialnovarstvenih storitev), na podlagi urejanja na primarni ravni postopno socialno vključevanje z namenom nadaljnjega urejanja (status, dokumenti, resocializacija, treningi socialnih veščin, vrnitev na trg dela, obnavljanje socialnih mrež, normalizacija zdravstvenega stanja oz. organizacija zdravstvenih storitev, aktivno preživljanje prostega časa, druženje, reintegracija ter pridobivanje funkcionalnih znanj v obliki tečajev in delavnic).
- »Zavetišče« je namenjeno ljudem brez doma – brezdomcem. Brezdomci so ljudje, ki so ostali brez doma zaradi najrazličnejših okoliščin (Mozaik-društvo za socialno vključenost, http://www.mozaik-drustvo.si/si/socialni_programi/zavetie).
- Ena izmed prekmurskih občin kot predstavnik lokalne skupnosti: Ena izmed številnih nalog občin je tudi ta, da sodeluje s centrom za socialno delo, javnimi zavodi ter ostalimi organi, predlaga jim lahko določene ukrepe in spremlja stanje na tem področju (Občina Kuzma, <http://www.uradni-list.si/1/content?id=79706>).

3.4 Zbiranje podatkov

Intervjuji so potekali v decembru 2012 in januarju 2013. Strokovnim službam sem preko elektronske pošte oz. telefonskega klica povedala svojo idejo za raziskovalno nalogo in jim razložila namen raziskave ter njihov prispevek k nalogi. S strokovnimi službami, ki so se odzvale, sem se dogovorila za izvajanje intervjujev. Ti so potekali na delovnem mestu oz. pri strokovnem delavcu doma, če jim je to bolj ustrezalo. Nekaterim strokovnim delavcem sem intervjuje na njihovo prošnjo predhodno poslala na elektronski naslov. Intervjuji so trajali različno dolgo, od pol ure pa do 1,5h. Pri spraševanju so mi pomagale okvirne smernice vprašalnika, je pa bil pogovor ne glede na smernice razgiban in nekateri sogovorniki so prosto govorili o tematiki. Pogovore sem zapisovala ročno, saj je bilo to bolj všeč strokovnim delavcem. Prednost takega beleženja je bolj sproščeno in osebno pogovarjanje, slabost pa je, da sem pri zapisovanju morebiti izpustila kak podatek oz. sem ob prebiranju ugotovila, da mi pri vsebini kaj manjka. Zelo sem se tudi morala truditi, da sem hkrati dobro vodila potek intervjuja in še zapisovala. Pomanjkljivost zbiranja podatkov v delovnem času zaposlenih vidim v številnih motnjah, kot so obiski, telefoni, saj je vse to zmotilo koncentracijo strokovnega delavca.

V raziskavi sem imela namen pridobiti tudi osebno zgodbo stare osebe, ki je bila žrtev nasilja in je zaradi tega našla namestitev v domu. Hotela sem izvedeti, v kakšni situaciji se je oseba znašla, do kakšnih konfliktov je prihajalo v družini, kje so poiskali pomoč in kdo jim je nudil oporo. V domu starejših Rakičan sem socialno delavko vprašala po možnostih izvedbe tega intervjuja, ampak zaradi občutljivosti te teme in pomanjkanja zaupnega odnosa ni bilo možno izvesti pogovora.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem obdelala po metodi kvalitativne analize. Po opravljenih intervjujih sem pogovore uredila in prepisala. V besedilih sem podčrtala vse tiste dele, ki so mi odgovorili na zastavljena vprašanja. Podčrtane stavke pri določenem vprašanju sem izpisala po alinejah, vsakega v novo vrsto, kar sem naredila za vsako vprašanje posebej. Pripisala sem jim kode,

izjave uredila po kodah, jih združila v sorodne pojme, nato pa definirala najbolj relevantne pojme.

Prikaz kvalitativne analize obdelave podatkov:

- Zapis zgodbe in izbor relevantnih delov besedila

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da starejši ljudje sami poročajo o nasilju?

Intervju št.1: »**Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami**, to se zgodi v minimalnih primerih. **Večinoma nas obvestijo svojci – to so največkrat otroci, ki ne živijo doma z njimi, sosedi, prostovoljci na terenu, s strani društva upokojencev.** Veliko delamo na terenu, hkrati pa delamo na naši razširjeni mreži, da bi v čim več primerih izvedeli za nasilje.«

- Izpis relevantnih delov besedila

Oblikovala sem tabelo, kjer sem v levi stolpec zapisala podčrtane izjave, v desnem pa pustila prostor, kjer sem določila kode.

3. Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da starejši ljudje sami poročajo o nasilju?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
1	Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami. (I1)	
2	Večinoma nas obvestijo svojci – otroci, ki ne živijo doma, sosedi, prostovoljci na terenu (društvo upokojencev).	

- Pripisovanje kod

3. Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da starejši ljudje sami poročajo o nasilju?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
1	Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami. (I1)	Neprijava nasilja starejših ljudi
2	Večinoma nas obvestijo svojci – otroci, ki ne živijo doma, sosedi, prostovoljci na terenu (društvo upokojencev).	Informacija o nasilju

- Urejanje pojmov v hierarhijo

INFORMACIJE O NASILJU	
A. Najpogostejše obveščanje socialnih mrež starejših ljudi in institucij	
1	Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami. (I1)
B. Redko poročanje starejših o nasilju	
2	Večinoma nas obvestijo svojci – otroci, ki ne živijo doma, sosedi, prostovoljci na terenu (društvo upokojencev). (I1)

- Definiranje pojmov

Temelj za oblikovanje pojmov je združevanje pojmov v isti vsebinski sklop oz. v iste kategorije. Glavne pojme sem podrobneje definirala, saj je tako pregledovanje podatkov bolj razumljivo in jasnejše.

Primer: INFORMACIJA O NASILJU

Pojem se nanaša na obveščanje strokovnih služb o nasilju nad starimi. Zanimalo me je, kdo najpogosteje prijavlja nasilje nad starimi ljudmi in če se dogaja, da nasilje prijavijo žrtve same.

Celotna obdelava empiričnega gradiva je priložena v prilogah.

4 REZULTATI

Rezultate sem predstavila po relevantnih temah, ki sem jih navedla v podpoglavju »Merski instrumenti in viri podatkov«.

4.1 Pojav nasilja nad starimi ljudmi

Vsi sogovorniki so dejali, da so se srečali s primeri nasilja nad starimi ljudmi. Nekateri od njih so težko odgovorili na to, kolikokrat je bilo to v zadnjem letu, so se pa odgovori gibali od dva do največ štiri primere letno. Nobena institucija ne vodi evidence o žrtvah nasilja. Več žrtev nasilja obravnavajo na centru za socialno delo, kjer sicer ne vodijo nobene posebne evidence žrtev nasilja, razpolagajo le s podatki za nasilje v družini. V letu 2011 je bilo do 24. 11. 2011 odprtih 54 zadev, kar pomeni, da gre za zadeve, ki se niso uspele rešiti v letu 2011 in so se prenesle v leto 2012. Leta 2012 pa je bilo do 18. 12. 2012 25 novih zadev – to so zadeve, ki so čisto nove, in s katerimi so se začeli ukvarjati leta 2012. Socialna delavka na centru za socialno delo trdi, da primerov, ki jih obravnavajo, ni malo, saj vidijo porast v številu prijavljenih primerov.

Sogovorniki nasilje nad starimi opredeljujejo kot pogost in pereč pojav, saj je pri starih ljudeh dostop do informacij in pomoči še bolj otežen kot npr. pri ženskih žrtvah nasilja. Pogosto stari ljudje zaradi omejene gibljivosti in slabega zdravstvenega stanja nimajo potrebnih informacij o tem, kam po pomoč, in do strokovnih služb sami niti ne morejo priti. Socialna delavka na centru za socialno delo izpostavi, da k njim ljudje le redko pridejo po pomoč, in sicer zaradi pomanjkanja zaupanja v sam center. Večina primerov se zato še vedno skriva za zidovi, saj ljudje zelo redko spregovorijo o nasilju, tako stari ljudje kot tudi družba. Patronažna sestra izpostavi pomembno opažanje, da starejši ljudje postajajo breme svojim družinskim članom, in da med generacijami prihaja do vedno večjih nesoglasij:

»Veliko je starejših, ki svojo starost preživljajo v domačem okolju in opažam, da marsikje starejši postanejo breme svojim družinskim članom.«

V domu starih socialna delavka opaza, da se nasilje iz domačega okolja prenaša v dom, kar pomeni, da se je nasilje pojavljalo v domačem okolju, ko pa se je stara oseba namestila v domu za stare, se je nasilje s strani svojcev še vedno nadaljevalo in ni prenehalo. Vodja zavetišča omeni, da je nekaj takih primerov, ko žrtev ostane brez podporne mreže ob prekinitvi nasilnega odnosa in ostane praktično na cesti, brez vsega.

4.2 Informacije o nasilju

Najpogostejše strokovne službe dobijo obvestilo o nasilju nad starimi ljudmi od svojcev in ostalih strokovnih služb, s katerimi sodelujejo. Nasilje največ prijavljajo otroci, ki ne živijo doma, sosedi, med službami pa so to prostovoljci društva upokojencev, patronažna služba, zdravstveni delavci, negovalci. Te službe poročajo, da stari ljudje le redko sami obvestijo strokovne službe o tem, da so žrtve nasilja – ko to opazijo strokovne službe, le-te nasilje prijavijo. Dogaja se, da stari ljudje le stežka priznajo, da se nekaj dogaja, kljub očitnim znakom nasilja, ki jih opazajo delavci. Patronažna sestra pove:

»Poznam starejši par, kjer oba zakonca rada pijeta. Ko se oba napijeta, mož ženo z lahkoto sune, ta pade in ima očitne znake nasilja. Ko sem gospo previdno spraševala o poškodbah, je odgovorila, da se je »zapletla« in sama padla.«

4.3 Pristojnosti služb, ki delujejo na področju nasilja

Tu so se odgovori od službe do službe razlikovali. Najpogostejše službe ljudem zagotavljajo svetovanje, informiranje, usmerjanje, izvajanje zdravstvene nege, vključitve v skupine za samopomoč ter urejanje namestitve v dom ali zatočišče. Vsaka služba deluje po svojih zakonih in pravilnikih, ključna zakona sta Zakon o preprečevanju nasilja v družini in Zakon o socialnem varstvu. Največkrat patronažna služba, občina, domovi za stare in društvo upokojencev ljudi napotijo na center za socialno delo ali na policijo. Ko strokovni delavci na centru za socialno delo izvedo za nasilje, skušajo skozi pogovor ljudi obvestiti o tem, kaj lahko naredijo, kakšne so njihove pravice. Opozorijo jih, da je nasilje nedopustno in da se jim ne sme dogajati. Povedo jim možnosti, ki jih imajo na voljo, in jih skušajo motivirati za sodelovanje.

Ena od možnosti, ki jo center za socialno delo ponudi ljudem, je namestitev v dom ali v zavetišče za brezdomce, medtem ko starejše ženske v varno hišo le redko napotijo iz naslednjega razloga: *»Ne obstaja varna hiša za starejše, redko kdaj se zgodi, da starejšo osebo pošljemo tja, ker se tam pojavijo težave pri tem, da si ne morejo sami skuhati, ne morejo za sabo pospravljati in se tam počutijo nemočne.«*

Če se oseba odloči za umik v institucijo, center za socialno delo naredi vse, kar je možno, da se žrtev lahko umakne in se ji zagotovi varen prostor. Center za socialno delo izpostavi, da v primeru zavrnitve pomoči žrtve informirajo, kaj lahko naredijo v kriznih situacijah, ko do nasilja pride. Dodatna možnost je pomoč na domu, ki se zagotovi v primeru, ko oseba ne sprejme pomoči. Vse službe so dolžne prijaviti sum kaznivega dejanja v družini policiji, o čemer žrtev tudi obvestijo. Patronažna služba in prostovoljci društva upokojencev v primeru opaženih znakov nasilja izvedejo pogostejše obiske na domu ter delajo na vzpostavitvi zaupanja, da bi se jim stari ljudje zaupali in bi lahko začeli s pomočjo. Vsi strokovnjaki pa poudarjajo, da je končna odločitev vedno v rokah žrtev, saj brez njih ne morejo narediti nič.

Center za socialno delo izvaja prvo socialno pomoč za povzročitelje, s katerimi delajo na tem, da bi prenehali z nasilnim vedenjem, hkrati pa jih napotijo v delavnice, ki jih izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo v prostorih Hiše sadeži družbe v Murski Soboti:

»Naša pomoč se začne s prvo socialno pomočjo, kjer se ločeno vključi žrtev in ločeno povzročitelj. Vsakemu se nudi pomoč, katero le-ta sprejme ali ne, razen, če gre za neposredno ogroženost otrok, ukrepamo takoj in brez privolitve. Z žrtvijo se dela predvsem na motivaciji za sodelovanje, da sprejme našo pomoč, s povzročiteljem pa delamo na tem, da bi ta prenehal z nasilnim vedenjem. Povzročitelje napotimo v delavnice, ki jih vsak petek izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo v prostorih Hiše sadeži družbe v Murski Soboti. Drugih programov za povzročitelje nasilja v našem okolju nimamo in jih za vključitev v kakšne druge programe napotujemo v bližja mesta, kjer imajo še kakšne programe.«

4.4 Primeri nasilja nad starimi ljudmi

Zgodbe sem razčlenila na: najpogostejše oblike nasilja, najpogostejše povzročitelje nasilja in posebne specifike življenja ljudi.

– Najpogostejše oblike nasilja

Strokovni delavci poročajo o vseh oblikah nasilja: od psihičnega, ekonomskega, fizičnega nasilja, prav tako poročajo o zanemarjanju in zapuščenosti. Vsi poudarjajo prepletenost oblik nasilja, saj ni npr. ekonomskega nasilja brez psihičnega. Primer kombinacije teh dveh vrst nasilja je, ko skupaj živijo mladi in stari ljudje, ki denar prepustijo mladim. Kasneje se zgodi, da stari ljudje z denarjem več ne morejo razpolagati in njim se zdi, da s tem ni nič narobe, saj za njih poskrbijo mladi in jim to zadošča. Socialna delavka v domu starih navaja primer kombinacije obeh oblik, ko svojci starega človeka rajši zadržijo v domači oskrbi, saj je ta cenejša:

»Dogaja se, da star človek hoče namestitev v domu starejših, ampak mu svojci to ne pustijo oz. mu nočejo doplačevati storitev. Svojci večkrat tudi pritiskajo, da se starostnika namesti v več-posteljno sobo«, saj je ta cenejša, ampak vedno upoštevamo želje starostnika, ki sam razpolaga s svojimi financami in si lahko plača sobo, ki jo želi.«

Sogovornik iz občine navaja naslednji primer: *»Sin živi pri starših. Nedolgo nazaj je umrl 90-letni oče, mati je zelo bolna in hodi s stojico. Sin je bil že večkrat v prestopkih in nazadnje celo na prestajanju zaporne kazni. Ker nima nobenih prihodkov, je živel od pokojnine obeh staršev, katere je včasih celo ustrahoval, da so mu morali dati denar.«*

Psihično nasilje se pogosto prepleta tudi s fizičnim nasiljem, kar se pogosto kaže v odnosu med partnerjema. Patronažna sestra in socialna delavka na centru za socialno delo poročata o dveh primerih, ko je prišlo do fizičnega nasilja moža nad ženo:

»Poznam starejši par, kjer oba zakonca rada pijeta. Ko se oba napijeta, mož ženo z lahkoto sune, ta pade in ima očitne znake nasilja.«

»Gre za starejša zakonca, ki sta živela v nemogočih stanovanjskih razmerah, bila sta neurejena. Zaradi teh težav sta velikokrat prišla na CSD, preživljala sta se iz denarne

socialne pomoči, nakar smo dobili informacijo, da mož izvaja psihično nasilje nad svojo ženo.»

Vodja zavetišča omeni naslednji primer: *»Imeli smo gospo, ki jo je mož vrgel na cesto, tako da je ostala brez vsega. Doma sta oba veliko pila, med njima je prišlo do verbalnega in tudi fizičnega nasilja.»* Gospa je bila ekonomsko odvisna od svojega moža in je zato še dlje časa vztrajala v nasilnem odnosu.

Patronažna sestra in prostovoljci iz društva upokojencev na terenu opažajo zanemarjenost, ki se kaže kot neprimerna osebna nega svojcev ter kot neurejenost stanovanjskih prostorov.

Patronažna sestra ter vodja zavetišča izpostavita pomembnost razumevanja odnosov med mlado in staro generacijo. Poudarita, da je potrebno ob odkritem primeru nasilja pogledati, kaj se dogajalo v družini prej, kakšni so bili odnosi. En primer namreč govori o tem, da je stara oseba prej izvajala psihično nasilje nad snaho, zdaj pa se je situacija obrnila in je snaha tista, ki izvaja nasilje.

– Najpogostejši povzročitelji nasilja

Nasilje se izvaja s strani ožjih družinskih članov, v teh zgodbah so to bili: partner, otroci, ki živijo v isti hiši, vnuki, snahe. V enem primeru so izpostavili nasilje gospe nad svojo snaho. Sogovorniki poudarijo, da se nasilje vedno izvaja nad osebo, ki je v slabotnem stanju oz. gre za osebe, ki so nemočne.

– Socialne specifike življenja ljudi

Pri teh zgodbah lahko razberemo posebne specifike življenja ljudi: alkoholizem (žrtve in povzročitelja), skupno bivanje mlade in stare generacije, slabi bivalni pogoji, zdravstvene težave, finančna odvisnost mlade generacije od stare. Poseben vidik življenja je tudi demenca pri starem človeku. Socialna delavka na centru izpostavi primer starejšega moškega, ki je imel demenco in je trdil, da svojci nad njim izvajajo nasilje. Center za socialno delo je pri preverjanju situacije ugotovil, da svojci niso izvajali nasilja nad njim. Zaradi tega strokovna

delavka na centru za socialno delo poudarja, da je treba zelo natančno preveriti, ali gre zares za nasilje:

»Velika težava pri starejših je tudi pojav demence, saj je treba zelo paziti, kaj je nasilje in preveriti zakaj gre. Tu izhajam iz osebne izkušnje, saj smo imeli doma dementnega dedka, ki je govoril, da slabo ravnamo z njim, čeprav temu ni bilo tako. Poznam primer gospoda preko 80 let, ki je sinu tožil, da ga pretepajo, da slabo ravnajo z njim, čeprav temu ni bilo tako, saj je gospod popolnoma izgubil stik z realnostjo. Treba je jasno opredeliti, za katero vrsto nasilja gre (npr. mama nad otrokom, sin nad mamo ...), kako dolgo že traja, kakšna je intenziteta.«

4.5 Pričakovanja in zadržki žrtev pri iskanju pomoči

Večina sogovornikov ima občutek, da ljudje poiščejo pomoč pri njih, a socialna delavka na centru pove, da stari ljudje le redko poiščejo pomoč pri njih, in to pripisuje pomanjkanju zaupanja. Meni, da imajo ljudje napačna pričakovanja, saj pričakujejo, da bodo prišli k njim domov in družini rekli, da naj se ne prepirajo oziroma se naj pobotajo. Družina jih bo poslušala, tako tudi naredila in vse bo v najlepšem redu. Pogosto ljudje pričakujejo, da bo center povzročitelja odpeljal, čeprav to ni njihova pristojnost. Zelo redko ljudje poiščejo pomoč na občinah, če pa se to zgodi, pričakujejo predvsem napotitev k ustreznim institucijam, ki jim bodo lahko pomagale.

Drugačna pričakovanja imajo ljudje do domov za stare in zavetišča. Hočejo samo, da se jim zagotovi soba za nastanitev in s tem mirni, varni prostor.

Vodja zavetišča pove: *»Od nas ljudje na začetku ne pričakujejo nič, ker ti ljudje nimajo pričakovanj, ampak hočejo samo, da jim damo posteljo in zagotovimo streho nad glavo.«*

Predsednica društva upokojencev in patronažna sestra menita, da ljudje pri njih nimajo nobenih zadržkov, saj so oni tisti, ki vstopajo v njihovo okolje pogostejše kot ostale službe in si prav s pogostimi obiski pridobijo njihovo zaupanje. Ljudem veliko pomeni že sam pogovor, da z njimi poklepetajo in jim tudi kaj malega postorijo. Predsednica društva upokojencev pove: *»Ljudje pri nas pogosto poiščejo pomoč, saj prihajamo k njim domov, se jim znamo*

približati in opravljamo redne obiske. Ljudem največ pomeni pogovor, da si vzamemo čas, z njimi poklepetamo in jim kaj postorim - to starejši zelo cenijo.»

4.6 Razlogi za nasilje

Večina strokovnih delavcev izpostavi, da je eden izmed pomembnih vzrokov gospodarska kriza, ki s sabo prinaša brezposelnost, konflikte, nezadovoljstvo ljudi. Predsednica društva upokojencev opiše: *»Razlogi za nasilje so predvsem stanovanjski in finančni problemi, ko morajo zaradi tega generacije živeti skupaj, kar pa pripelje do določenih konfliktov.«*

Konflikti med generacijami se velikokrat pojavljajo zaradi nezaposlenosti mladih, kar pomeni, da je marsikje pokojnina edini dohodek celotne družine. Vse to vodi v slabe medosebne odnose. Vodja zavetišča omeni, da je treba pogledati tudi medosebne odnose prej, saj gre velikokrat za vzorce, ki se niso reševali sproti in so se le prenesli.

Eden izmed razlogov za nasilje nad starimi ljudmi je tudi alkoholizem povzročiteljev, saj takrat pogosteje pride do fizičnega nasilja. Vzrok nasilja strokovni delavci vidijo tudi v ranljivosti starih ljudi, saj se zaradi svoje fizične šibkosti ne morejo braniti pred povzročiteljem. Pogosto so odvisni od pomoči svojcev, kar jim onemogoča, da bi se lahko branili, saj bi na tak način ostali brez pomoči, zaradi česar ne upajo spregovoriti. Socialna delavka na centru pove, da so bili stari ljudje že od nekdaj vzgajani v duhu, da morajo vse potrpeti, da so ponižni, skromni in da ne smejo zahtevati nemogoče. V tem duhu so bile vzgojene predvsem ženske, ki menijo, da morajo vse narediti, vsem ustreči, misliti na druge in ne na sebe. Vsi ti vzorci iz mladosti so se prenesli v starost.

Eden izmed vzrokov je po mnenju strokovne delavke iz centra za socialno delo tudi kriza vrednot, saj ljudje več nimajo občutka za sočloveka, vsak gleda le nase in na svoje koristi.

4.7 Metode dela in veščine strokovnih delavcev

Center za socialno delo, dom za stare, društvo upokojencev, zavetišče in patronažna služba izpostavijo metodo dela s posameznikom, kjer skušajo do vsakega pristopiti kot k osebi. Strokovni delavci se trudijo, da bi s posameznikom vzpostavili odnos, ki bi temeljil na zaupanju in s tem na dobrem sodelovanju. Socialna delavka na centru navede najpomembnejše spretnosti, ki naj bi jih imel strokovni delavec, ki dela s starimi ljudmi: *»Socialni delavec mora na področju varstva starejših poslušati, imeti mora spoštljiv odnos do ljudi, temeljno pa je zaupanje med nami in ljudmi. Gre za specifično delo in na tem področju ne more vsak delati, imeti moraš tudi dodatna znanja, ne samo znanja o socialnem delu. Potrebno je imeti nek odnos do ljudi, da v starejših ne vidiš samo to, da so bolni, nesposobni, dementni, da niso več aktivni. Ne smeš imeti predsodkov do starosti, ker potem ne moreš kvalitetno delati. Pri starejših ljudeh nikoli ne smeš hiteti, čeprav je to pri današnji kopici dela in urejanja zapisov zelo težko. S starejšimi se drugače pogovarjaš, uporabljati moraš preprosti jezik, sam moraš biti preprost. Poleg zakonodaje moraš imeti dobro znanje o starosti, o spremembah ki se takrat zgodijo.«*

Patronažni sestre se zdijo pomembne naslednje spretnosti: *»Zagotavljanje ustreznega prostora za pogovor, vzpostavljanje zaupnosti, prijaznost, empatija, sočutnost, pogovarjanje, pomirjeno delovanje.«*

Strokovni delavci na centru za socialno delo in v domu za stare veliko delajo na opolnomočenju, na sami podpori posamezniku, dajanju moči, poudarjajo pa, da ljudi v nobenem primeru ne smemo obsojati. Na centru za socialno delo uporabljajo veliko timskega dela, ki ga druge službe niso izpostavile. Metodo sodelovanja predvsem s centrom za socialno delo so izpostavili patronažna služba, dom za stare, društvo upokojencev, zavetišče ter občina. Druge metode dela niso bile omenjene.

4.8 Ovire institucij pri pomoči starim ljudem z izkušnjo nasilja

Socialna delavka na centru za socialno delo izpostavi pomanjkanje služb, ki bi bile po meri človeka. Na našem območju primanjkuje nevladnih organizacij, zato so strokovne službe omejene pri ponudbi pomoči za ljudi. Ljudi pogosto napotijo v Maribor, ki ima večjo

ponudbo nevladnih organizacij. Primanjkuje programov za starejše, zato večina strokovnih služb misli, da mreža pomoči pri nas ni dovolj razširjena. Premalo je pomoči na terenu, ki bi bila namenjena tistim starim ljudem, ki so gibalno ovirani in bolni, da bi bila dostopna tudi njim. Patronažna sestra je izpostavila, da so na terenu velikokrat nezaščitene, saj naletijo na grožnje povzročiteljev in nimajo spremstva policije. Problem je tudi to, da ljudje zaradi svoje fizične oviranosti in zdravstvenih težav ne morejo priti do institucij, ki so jim na voljo.

Veliko oviro vidijo tudi v neprepoznavanju nasilja, problem je neobveščenost starih ljudi, ki nasilja ne prepoznajo kot takega. Sogovornikoma iz društva upokojencev in občine se zdi, da je še vedno premalo sodelovanja med institucijami in da včasih pride do težav pri prevzemanju odgovornosti. Sogovornik iz občine pove: *»Večkrat se zgodi, da pristojna institucija samo napiše neko mnenje z ukrepi, ki pa se v praksi ne izvedejo, zato počasi v družbi začenja veljati mnenje, da lahko delaš vse, pa se ti itak nič ne zgodi.«* Zdi se mu tudi, da je zakonodaja še vedno precej nedorečena, saj predstavlja oviro pri dosledni odpravi vzrokov za nasilje nad starimi ljudmi.

4.9 Ozaveščanje ljudi o nasilju nad starimi ljudmi

Sogovorniki so povedali, da javnost večinoma ozaveščajo z neposrednim informiranjem, svetovanjem, opozarjajo jih na prepovedanost nasilja in dolžnostjo služb, da vsako nasilje prijavijo policiji. Društvo upokojencev kot pomembni vir ozaveščanja ljudi vidi prav projekt *»Starejši za višjo kakovost življenja doma«*, kjer so prostovoljci lahko na terenu ljudem posredovali potrebne informacije: *»Ljudem nudimo projekt Starejši za višjo kakovost življenja doma. V minulih 6 letih smo obiskali že več kot 3000 starejših oseb ter z njimi izpeljali pogovore o pogojih njihovega življenja. Mi imamo možnost, da obiščemo tiste občane, ki sami ne poiščejo pomoč in skušajo potrpeti – pri tem pa so nekateri psihično in fizično zelo prizadeti (tudi materialno).«*

Nobena služba ni izdala zloženke na temo nasilja nad starimi, razen center za socialno delo, ki je zloženko objavil na svoji spletni strani. Poleg tega so imeli še radijsko oddajo in okroglo mizo na temo nasilja nad starimi ljudmi v mesecu decembru. Tudi sogovornik z občine pove, da permanentno informirajo svoje občane preko občinskih glasil. Sam vidi ozaveščanje ljudi kot problem, saj ljudje glasila slabo prebirajo. Prav tako je na občini na vsakih 21 dni prisotna

socialna delavka centra za socialno delo, ki je ljudem na voljo za njihove težave, ampak obisk je majhen.

4.10 Izobraževanje o nasilju nad starimi ljudmi

Organizirana izobraževanja na temo nasilja so imeli na centru za socialno delo, v patronažni službi in v društvu upokojencev. Center za socialno delo kot tudi društvo upokojencev sami pripravljajo številna predavanja s področja socialnega varstva, tudi na temo nasilja nad starimi ljudmi. V domu starih so imeli organizirana predavanja tudi o drugih temah: o medosebnih odnosih, izobraževanje o potrebnih veščinah, ki so potrebna pri delu s starimi ljudmi. Sogovornica poudari, da bi bilo izobraževanj več, če bi to omogočile finance. Posebnih izobraževanj nimajo na zavetišču za brezdomce in na občinah, se pa oboji udeležujejo potrebnih sestankov z drugimi službami.

4.11 Sodelovanje med službami in ocena dosedanjega sodelovanja

Veliko služb sodeluje med sabo. Center za socialno je tisti, ki ima najbolj številčno mrežo institucij, s katerimi sodelujejo, sledi društvo upokojencev ter zavetišče za brezdomce. Vse službe sodelujejo s centrom za socialno delo, saj njim najpogosteje prijavijo nasilje. Skoraj vse službe redno sodelujejo z zdravstvom, kamor so všeti patronažna služba, bolnišnice, zdravstveni domovi. Sogovornica s centra za socialno delo opozori, da se srečujejo s težavami pri sodelovanju z zdravstvom, saj le-ti redko prihajajo na multidisciplinarne time. Službe pogosto sodelujejo tudi s policijo, kateremu nasilje prijavijo. V prostovoljnem sektorju prevladujeta Rdeči Križ in Karitas, sledi društvo upokojencev, potem pa se pojavi nekaj institucij, ki sodelujejo z nekaterimi službami: Hiša sadeži družbe in Evangeličanska cerkev, ki sodelujeta s centrom za socialno delo. Vodja zavetišča omeni tudi neformalni sektor, kjer veliko in zelo dobro sodelujejo s sosedi samega zavetišča, ki jim redno prinašajo obutev ter oblačila. Večini sogovornikom se zdi, da je sodelovanje dobro, zadovoljivo, nekatere službe so med sabo bolj in redno povezane, druge nekoliko manj.

5 RAZPRAVA

Ugotovila sem, da se center za socialno delo, dom za stare, patronažna služba, zavetišče za brezdomce ter občina srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi. Nekateri se z njim srečujejo vsakodnevno, drugi z nekaj primeri letno – odgovori so se gibal od dva do največ štiri primere letno. Strokovne službe ne vodijo nobene evidence o žrtvah nasilja, le center za socialno delo razpolaga s podatki o nasilju v družini. Strokovne službe zaradi tega težko povedo, s točno koliko primeri so se srečali v zadnjem letu. Strokovni delavci izpostavijo problematiko nasilja nad starimi ljudmi, saj zaznavajo porast nasilja na območju Prekmurja. Opažajo, da stari ljudje postajajo breme svojim družinskim članom in da je vedno več nesoglasij med mlado in staro generacijo. Veliko primerov nasilja je še vedno skritih za štirimi zidovi, saj o nasilju ljudje sami redko spregovorijo, hkrati pa stari ljudje velikokrat zaradi svoje omejenosti (slabo zdravstveno stanje, omejena gibljivost) ne morejo pristopati do služb, ki bi jim lahko pomagale. Nasilje iz domačega okolja se lahko nadaljuje tudi potem, ko se stara oseba že namesti v domu starih. Pričakovali bi, da se nasilje s strani svojcev tam konča, ampak se lahko nadaljuje v obliki psihičnega, ekonomskega nasilja.

Največkrat prijave o nasilju nad starimi ljudmi podajo sosedi, sorodniki, ki ne živijo doma ter druge službe, predvsem patronažna služba in društvo upokojencev, ki delujejo na terenu. Le redko se zgodi, da bi žrtve same spregovorile in prijavile nasilje. To govori o občutku sramu, ki ga imajo stari ljudje zaradi tega, kar se jim dogaja. Počutijo se osramočeni in nemočni. Če službe na terenu odkrijejo znake nasilje, traja kar nekaj časa, da stara oseba dobi občutek zaupanja v njih in zaprosi za pomoč, se pa včasih tudi zgodi, da oseba sama pride k določeni službi v zelo obupanem stanju ter prizna, kaj se ji dogaja. O zaznanem nasilju službe najpogosteje obvestijo center za socialno delo, saj je le-ta pristojen za reševanje te problematike. Službe se na terenu soočajo z občutkom nemoči, saj opazijo znake nasilje nad staro osebo in jo o tem sprašujejo, le-ta pa tega ne prizna in najde izgovor za povzročene poškodbe. Izkaže se, da stari ljudje še vedno težko priznajo, da nasilje povzroča njemu bližnja in ljuba oseba.

Strokovne službe imajo različne naloge in pristojnosti, vse delujejo v okviru zakonov in skušajo ljudem ponuditi to, kar jim zakon dovoljuje ter omogoča. Največkrat gre za informiranje, svetovanje in usmerjanje. Center za socialno delo je ključna institucija, saj druge službe ljudi največkrat napotijo prav k njim, so pa te službe tiste, ki nasilje ljudi zaznajo, saj delujejo na terenu. Center ljudi seznani z možnostmi, njihovimi pravicami, hkrati pa se jim zdi ključno, da pridobijo njihovo zaupanje, ki je temelj sodelovanja. Strokovnim službam se zdi pomembno, da ljudi opozarjajo na nedopustnost nasilja in da imajo pravico do pomoči in drugačnega življenja - življenja brez nasilja. Strokovni delavci na centru stari osebi ponudijo umik iz družine v dom za stare ali zatočišče za brezdomce, kjer najde varen prostor, sta pa to tudi edini možnosti, kam se lahko oseba umakne, če nima druge podporne mreže, svojcev kamor bi lahko odšli. Postopki zagotavljanja sobe v primerih nasilja nad starim človekom tečejo hitreje in za njih praktično ni čakalne vrste, ampak so primeri obravnavani prioritarno. V varno hišo za ženske stare ženske ne gredo rade in jih le redko na centru namestijo tja, saj se po besedah socialne delavke težko vključijo, se počutijo nesamostojne in nemočne.

V primerih, ko se star človek ne odloči za umik iz nasilnega odnosa, službe poskrbijo, da jih še vseeno obiskujejo strokovni delavci na terenu, center za socialno delo jim nudi pomoč na domu, kar pa zagotovo ne pripelje do prenehanja nasilja. Nasilje se bo nadaljevalo, mogoče se bo zaradi prisotnosti delavcev samo omililo.

Center za socialno delo je edini, ki dela tudi s povzročitelji nasilja. Nudi jim delavnice za nenasilno vedenje in trening socialnih veščin, ki ga izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo. Razen te storitve drugih storitev ni na območju Prekmurja, socialni delavci povzročitelje napotijo v bližnja mesta, predvsem v Maribor.

Veliko prednost pri odkrivanju primerov nasilja imajo službe, ki delujejo na terenu, saj vstopajo v domače in zasebno okolje ljudi ter si tako s pogostimi obiski pridobijo njihovo zaupanje, hkrati pa lahko sami opazijo znake nasilja in ljudi opozorijo na to, da se nasilje ne sme dogajati. Ljudje imajo radi, da si strokovni delavci vzamejo čas za njih, da se lahko z njimi pogovorijo, saj mnogi ljudje nimajo nobenih obiskov in je obisk strokovnega delavca njihov edini obisk. Center za socialno delo poroča o tem, da imajo ljudje velikokrat napačna

pričakovanja o njihovih pristojnostih in so zato velikokrat razočarani nad tem, kaj lahko center stori. Ljudje pričakujejo, da bo center pomiril strasti med ljudmi, da bodo naredili konec prepiranju in po njihovem odhodu spet vse dobro. Po drugi strani pa se dogaja, da ljudje pri določenih službah (zavetišče za brezdomce in dom za stare) nimajo velikih pričakovanj in hočejo le, da se jim zagotovi prostor, kjer bodo varni pred nasilnežem.

Strokovne službe se srečujejo z vsemi oblikami nasilja, najpogosteje se pojavlja psihično nasilje v povezavi z ekonomskim in psihično nasilje v povezavi s fizičnim. Narašča predvsem ekonomsko nasilje, pri katerem stari ljudje radi svoj denar zaupajo mladim in pri tem pozabijo na lastne potrebe. Dogaja se, da mladi starega človeka rajši zadržijo doma in ga ne dajo v dom za stare, saj se jim zdijo storitve doma predrage. Socialna delavka na centru za socialno delo pri odkrivanju nasilja izpostavi pojav demence pri ljudeh. Meni, da je treba pri osebi z demenco preveriti, če res doživlja nasilje ali ne, saj se dogaja, da le-ti trdijo, da z njimi slabo ravnajo, čeprav vedno ni tako. Zato je treba jasno opredeliti, kaj nasilje je, opredeliti je potrebno njegovo intenziteto, trajanje in znake.

Največ nasilja se dogaja v prostoru »zasebnega«, kjer so še vedno ženske najpogostejše žrtve nasilja. Povzročitelji so ožji družinski člani: partner, otroci, snaha, vnuki. Raziskava ni pokazala, da bi bile ženske oskrbovalke tiste, ki bi izvajale nasilje nad staro osebo zaradi svoje izčrpanosti, teh primerov strokovni delavci niso predstavili. Raziskava kaže, da so partnerji najpogostejše nasilni do žensk v alkoholiziranem stanju, da so povzročitelji otroci, ki so finančno odvisni od staršev in da so to snaha, ki z starim človekom nimajo dobrih odnosov.

Veliko primerov je bilo povezanih z alkoholizmom, ki pogosto vodi v fizično nasilje. Med posebne socialne specifike življenja ljudi poleg alkoholizma spada tudi skupno življenje mlade in stare generacije, med katerima prihaja do mnogo konfliktov, ki se sproti ne rešujejo in se le prenašajo naprej. Včasih so nerešeni konflikti in slabi medosebni odnosi tisti dejavnik, ki vodi v fizično nasilje. Posebna specifika je tudi ekonomska odvisnost (npr. žene od moža, sina od mame), kar pomeni, da starejša ženska težje odide od moža, ker je od njega finančno odvisna in si ne more »privoščiti«, da bi odšla.

Z vsem tem so povezani tudi sami razlogi nasilja. Strokovni delavci razloge vidijo v gospodarski krizi na območju Prekmurja, s katero sta povezani brezposelnost mladih ter

nezadovoljstvo ljudi. Mlade generacije so brez služb in so prisiljene živeti s svojimi starši, saj nimajo lastnih prihodkov in marsikje je pokojnina starega človeka edini prihodek v družini. Vzrok za nasilje je tudi ranljivost starih ljudi, ki so nemočni, odvisni od pomoči svojcev, kar povzroča, da se ne morejo braniti in raje molčijo. Eden izmed vzrokov je tudi ubogljivost in podredljivost starejših žensk, ki so bile vzgajane v duhu, da morajo vse potrpeti in ne smejo ugovarjati. Na koncu vse to pelje v krizo vrednot, ko ljudje izgubijo občutek za sočloveka. Nabor metod dela, ki jih uporabljajo strokovne službe, je skromen, saj večina ne uporablja specifičnih metod za delo na področju starih ljudi. Strokovne službe so izpostavile metodo dela s posameznikom, pri kateri delajo predvsem na vzpostavitvi zaupanja s staro osebo. Center za socialno delo in dom za stare izpostavita metodo opolnomočenja in krepitev moči, pri kateri delajo na tem, da osebo opogumijo ter jo podpirajo. Občina uporablja metodo sodelovanja z drugimi institucijami, saj nimajo svojih specifičnih metod, zato je njihova primarna naloga ta, da center za socialno delo obvestijo o nasilju nad starimi. Te metode niso navedle druge službe, čeprav večina služb dela prav po tej metodi, ki temelji na obveščanju. Center za socialno delo uporablja veliko timskega dela (npr. multidisciplinarni sestanki), druge službe te metode niso omenile, čeprav se teh sestankov udeležujejo. Drugih metod strokovni delavci niso omenili, kar kaže na to, da ni metod dela in ravnanj v primeru nasilja nad starimi ljudmi.

Veliko oviro službam predstavlja pomanjkanje služb, ki bi bile po meri človeka. Na območju Prekmurja primanjkuje nevladnih organizacij, programov za starejše, ne obstaja zagovorništvo starejših, premalo je pomoči na terenu, povzročitelje pošiljajo v druga bližnja mesta. Velik problem je tudi neprepoznavanje nasilja, stari ljudje si velikokrat zatiskajo oči in nasilje svojih bližnjih opravičujejo - vseeno so to njihovi najbližji. Ljudem je včasih dovolj, da jih le nekdo posluša, le redko hočejo ukrepati naprej. Če se to že zgodi, se nemalokrat zgodi, da kasneje prekličejo svoje besede in postopek se prekine. Brez soglasja in sodelovanja ljudi strokovni delavci ne morejo in ne smejo ukrepati, kar povzroča njihovo nemoč.

Strokovne službe dobro sodelujejo druga z drugo. Največ institucij sodeluje s centrom za socialno delo, ki ima široko mrežo organizacij, s katerimi sodelujejo. Tudi druge institucije imajo širok nabor mreže, na katero se lahko zanesejo in ki jim pomagajo celostno reševati situacijo starega človeka. Intervjuji so razkrili redko sodelovanje med centrom za socialno

delo in zdravstvenimi službami, saj se le-te redko udeležujejo multidisciplinarnih sestankov. Vzroke za to strokovna delavka na centru za socialno delo ni omenila.

Ozaveščanje javnosti s strani samih institucij je pomanjkljivo, saj se večina služb poslužuje neposrednega informiranja (obveščanje, svetovanje), kar je zagotovo plus, primanjkuje pa izdajanje zloženek na temo nasilja, organiziranja okroglih miz, radijskih oddaj, izdaja časopisnih člankov. Te oblike obveščanja so zelo redke in se praktično ne uporabljajo.

Izobraževanje strokovnih delavcev na temo nasilja nad starimi ljudmi je zelo redko kljub zavedanju, da je redno izobraževanje potrebno. Izkazalo se je, da se jih redko katera služba lahko udeleži, nekje so problem finance, nekje dajejo poudarek drugim temam. Največ izobraževanj ima poleg centra za socialno delo tudi društvo upokojencev, druge službe nekoliko manj, nekatere celo nič.

S svojo raziskavo sem zadovoljna, saj sem uspela pridobiti vpogled v delovanje različnih služb, bi si pa želela, da bi mi uspelo dobiti starejšega sogovornika, ki bi bil pripravljen z mano deliti svojo izkušnjo doživljanja nasilja. Na tak način bi dobila zgodbo, predstavljeno s strani ljudi in z njihovega vidika.

6 SKLEPI

- Strokovne službe na območju Prekmurja se srečujejo z nasiljem nad starimi ljudmi.
- Službe zaznavajo vedno večji porast prijavljenih primerov.
- Veliko primerov nasilja je še vedno skritih za štirimi zidovi, saj ljudje ne prepoznajo nasilja in ga kot takega tudi ne definirajo.
- Stari ljudje le redko spregovorijo o nasilju ter poiščejo pomoč, največkrat nasilje prijavljajo same strokovne službe oz. ožja socialna mreža starih ljudi.
- Starim ljudem je na voljo več oblik pomoči, službe delujejo v smeri obveščanja, svetovanja, usmerjanja, krepitve moči.
- Službe se srečujejo z vsemi oblikami nasilja, ki se med seboj prepletajo, največ je psihičnega nasilja v povezavi z ekonomskim ter fizičnega v povezavi s psihičnim nasiljem.
- Žrtve so najpogostejše starejše ženske, povzročitelji pa ožji družinski člani: partner, otroci, snaha, vnuki.
- Zbrane zgodbe nasilja nad starimi ljudmi razkrivajo socialne specifike njihovega življenja: alkoholizem, skupno bivanje mlade in stare generacije, slabi bivalni pogoji ter finančna odvisnost.
- Ljudje bolj zaupajo službam, ki delujejo na terenu, saj le-te prihajajo k njim domov in se z njimi lahko pogovarjajo.
- Strokovni delavci vzroke nasilja vidijo v gospodarski krizi, alkoholizmu, v slabih medosebnih odnosih med generacijami, v ranljivosti starih ljudi ter izgubi občutka za soljudi.
- Strokovni delavci opozarjajo na pomanjkanje služb, ki bi bile po meri človeka: primanjkuje nevladnih organizacij in služb na terenu.
- Ozaveščanje ljudi o problematiki nasilja temelji bolj na neposrednem informiranju, redke so zloženke na to temo, radijske oddaje, okrogle mize, časopisni prispevki ipd.
- Izobraževanje strokovnih delavcev ni prisotno v vseh službah.
- Službe med seboj dobro sodelujejo, največ sodelujejo v primerih obveščanja o nasilju, marsikje pa bi se dalo sodelovanje tudi izboljšati.

7 PREDLOGI

- Ozaveščanje ljudi s strani centra za socialno delo o prisotnosti nasilja nad starimi ljudmi in delo na prepoznavnosti nasilja. To bi center za socialno delo lahko izvedel tako, da bi vsaj enkrat letno organiziral posvet na temo nasilja nad starimi, kjer bi povabili vse pristojne strokovne službe. Strokovnjaki iz določenih služb (center za socialno delo, zdravstveni dom, policija, društvo upokojencev, dom za stare, Hiša sadeži družbe, lokalna skupnost) bi predstavili posamezne teme, na koncu bi sledila razprava. Posvet bi se snemal in predvajal na lokalni televizijski postaji, ki je dostopna večini ljudem na območju Prekmurja (npr. TV As, TV Idea). Na tak način bi zagotovili pogostejše in boljše sodelovanje med službami, katere bi skupaj razpravljale o ovirah, s katerimi se srečujejo ter hkrati iskale rešitve. Na drugi strani bi bil posvet posredovan ljudem preko medijev, ki bi na tak način dobili informacijo o tem, da nasilje nad starimi obstaja in da je o tem potrebno govoriti.
- Ustanavljanje služb, ki bi delovale na terenu in bi prihajale k ljudem, ki ne morejo sami priti do služb (zaradi zdravstvenih težav, oddaljenosti od Murske Sobote, kjer je največ služb). Te službe bi zagotavljale obiskovanje in pomoč ljudem, kar pomeni, da bi enkrat do dvakrat na teden prihajale na domove ljudi in jim pomagale pri vsakdanjih opravilih, hkrati pa bi ta čas izkoristili za pogovor. Na tak način bi službe delovale na terenu ter se približale ljudem, ki nimajo nikogar in niti ne morejo nikomur povedati za nasilje.
- Ustanovitev zagovorniške službe (zagovornika) za stare ljudi na centru za socialno delo, ki bi zagovarjala pravice starih ljudi.
- Ustanovitev varne hiše za starejše ženske, ki bi predstavljala dodatno možnost umika iz nasilnega odnosa.
- Širjenje informacij (npr. preko radia) o tem, da društvo upokojencev nudi brezplačno svetovanje in pravno pomoč za stare ljudi s strani upokojene socialne delavke in pravnice.
- Ustanovitev nevladnih organizacij na območju Prekmurja, ki bi ponujale storitve za žrtve nasilja. Ena od takih bi lahko bila brezplačna telefonska svetovalnica, kamor bi lahko stari ljudje poklicali. Na tak način bi se zagotovila njihova anonimnost, ljudje bi prišli do informacij o pomoči, hkrati pa bi se zaradi zagotovljene anonimnosti lažje odločili za klic – tako ne bi nihče vedel kdo so, poleg tega ne bi bili deležni obsojanja okolice.
- Potrebno bi bilo bolj kvalitetno in redno sodelovanje med organizacijami, vsaka mora vedeti, kdo ima kakšne pristojnosti in s tem odgovornosti. Sodelovanje bi lahko izboljšali s

tem, da bi center za socialno delo tistim službam, ki so določen primer nasilja prijavili dal povratno informacijo o tem, kako se je primer razpletel.

- Redne radijske oddaje in objave člankov na temo nasilja nad starimi ljudmi v lokalnih časopisih, saj so ti mediji najbližji starim ljudem. Stari ljudje zelo radi poslušajo radijske oddaje, radijska postaja bi lahko en mesec gostila različne strokovnjake, ki bi govorili o nasilju nad starimi, ljudje bi imeli možnost poklicati, vprašati, podeliti svoje mnenje. Prav tako bi se lahko letno objavljalo več člankov na temo nasilja nad starimi v lokalnih časopisih (npr. Vestnik) in na spletu in ne samo ob mednarodnih dnevih boja proti nasilju nad ženskami (25. 11. - 10. 12.).
- Redno izobraževanje zaposlenih v službah, ki delajo s starimi ljudmi. Izobraževanja bi lahko pripravil center za socialno delo, ki bi povabil predavatelje, udeležili pa se bi jih strokovnjaki, ki delajo s starimi ljudmi. Ena od možnih vsebin predavanj bi lahko bila: »Nasilje nad staro osebo z demenco«.
- Organiziranje pogovora o nasilju nad starimi ljudmi v domovih za stare s strani socialne delavke v domu.
- Organiziranje delavnic o nasilju nad starimi ljudmi v osnovnih, srednjih šolah – preventivno delovanje.
- Finančna podpora občin nevladnim organizacijam pri izdaji različnih publikacij na temo nasilja nad starimi in pri ustanovitvi novih programov.
- Zagotavljanje pomoči svojcem, ki so obremenjeni z oskrbo starega človeka v obliki svetovanj, terapij, rednih srečanj na centru za socialno delo oz. na drugih institucijah.
- Redna supervizija strokovnjakov, ki je potrebna iz razloga, da zaposleni sproti rešujejo svoje dileme o tem, ali so ravnali prav v določenem primeru ali ne, saj velikokrat občutijo nemoč pri odkrivanju nasilja in ukrepanju.
- Izvedba intervjujev s preostalimi strokovnimi službami, ki se srečujejo z nasiljem (npr. policija, bolnišnica), hkrati pa izvesti intervju s staro osebo, ki je doživela nasilje v domačem okolju in je zaradi tega namestitev našla v domu za stare. Na tak način bi pridobili tudi perspektivo in zgodbo starega človeka.
- Poleg kvantitativne raziskave bi potrebovali tudi kvalitativno raziskavo, ki bi nam s pomočjo konkretnih števil prikazala vpogled v tematiko, hkrati pa spodbudila strokovne službe k vodenju evidence o starejših žrtvah nasilja.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Agich, G. (2003), *Dependence and Autonomy in Old Age: an ethical framework for long-term care*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cason, A. (2001), *Circles of Care: how to set up quality home care for our elders*. Boston: Shambhala.

Cijan R., Cijan V. (2003), *Zdravstveni, socialni in pravni vidiki starostnikov*. Maribor: Visoka zdravstvena šola.

Cvahte, B. (2011), Zagovorništvo za starejše osebe-želja, potreba ali nuja? V: Tratnik-Volasko, M. (ur.), *Zagovorništvo starejših*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije (43-49).

Čačinovič Vogrinčič, G. (2000), Družina in star človek. *Socialno delo*, 39, 4-5: 287-292.

Filipčič, K. (2002), *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex založba.

Grebenc, V. (2007), Tveganja, povezana s starostjo in nasilje-nekaj misli in poudarkov. V: Žiberna, A., Kožuh Novak, M. (ur.), *Odnos do starejših v slovenski javnosti: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije:Slovenska filantropija, društvo za promocijo prostovoljnega dela (25-36).

Hlebec, V., Kavčič M., Filipovič Hrast M., Vezovnik, A., Trbanc, M. (2010), *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hvalič Touzery, S. (2000), Podobe staranja: neenakosti med spoloma. *Kakovostna starost*, 3, 1-4: 31-39.

- (2009), Družinska oskrba bolnih starih družinskih članov. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb. Dialogi, letnik 10*. Maribor: Aristej (109-123).

Hvalič Touzery, S., Felicijan, P. (2004), Dogaja se njej in dogaja se mnogim. Ne bi se smelo. Raziskava o zlorabi starih ljudi v Sloveniji. *Kakovostna starost*, 7, 1: 12-21.

Imperl, F. (2012), *Kakovost oskrbe starejših-izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl&Co.

Kavčič, B. (2011), Nasilje nad starejšimi-odraz praznine družbenih razmerij. V: Tratnik-Volasko, M. (ur.), *Zagovorništvo starejših*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije (9-10).

Knific, B. (2005), Starostnik-žrtev nasilja v krogu družine. V: Kožuh Novak, M. (ur.), *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije (70-73).

Kožuh Novak, M. (2005), Skrb za spoštovanje človekovih pravic šibkih, bolnih in onemoglih je civilizacijski dosežek. V: Kožuh Novak, M. (ur.), *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije (8-13).

- (2007), Starejši v Sloveniji-kje smo, kam gremo. V: Žiberna, A., Kožuh Novak, M. (ur.), *Odnos do starejših v slovenski javnosti.: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije: Slovenska filantropija, društvo za promocijo prostovoljnega dela (12-24).

Krajnc, A. (2003), Družbeni položaj starejših. *Socialno delo*, 6, 4: 2-8.

Kristanič, A. et all. (2005), *Nova podoba staranja-siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.

Lešnik Mugnaioni, D. (2004), Nasilje nad starejšimi. V: Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon (88-93).

Mali, J. (2007), *Študijsko gradivo za predmet medgeneracijski odnosi v programu podiplomskega izobraževanja »socialno delo v vojski« v okviru specialističnega študija »management v socialnem delu«*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2009), Medgeneracijska solidarnost v obstoječih oblikah skrbi za stare ljudi. V: Tašner, V. (ur.), Lesar, I. (ur.), Antić, Milica G. (ur.), Hlebec, V. (ur.), Pušnik, M. (ur.). *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (243-256).

- (2011), Uvajanje zagovorništva starejših oseb. V: Tratnik-Volasko, M. (ur.), *Zagovorništvo starejših*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije (15-27).

Mali, J., Nagode, M. (2009), Medgeneracijsko sožitje kot temelj sodobne politike v Sloveniji. V: Tašner, V. (ur.), Lesar, I. (ur.), Antić, Milica G. (ur.), Hlebec, V. (ur.), Pušnik, M. (ur.). *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (215-228).

Mali, J., Ovčar, L. (2010), Življenjski svet starejšega kmečkega prebivalstva. *Socialno delo*, 49, 4: 229-238.

Mali, J., Stritih, B. (2007), Socialno delo kot odgovor na tveganja, ki so povezana s starostjo. V: Mali, J., *Študijsko gradivo za predmet medgeneracijski odnosi v programu podiplomskega izobraževanja »socialno delo v vojski« v okviru specialističnega študija »management v socialnem delu«*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (41-52).

Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo*, 39, 4-5: 253-262.

- (2003), *Socialno delo s starimi ljudmi (izbrani članki in referati): študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mušič, T. (2005), Preprečevanje nasilja, zlorab in diskriminacije starejših. V: Kožuh Novak, M. (ur.), *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije (149-150).

- (2010), Kratek prikaz stanja in aktivnosti policije pri preprečevanju in preiskovanju kaznivih dejanj na področju nasilja v družini. V: Dvoršek, A. in Selinšek, L. (ur.), *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede (45-69).

Papež, I. (2004), Zagovorništvo. V: Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon (137-143).

Pentek, M. (1994), Starejši bolnik v krogu svoje družine. V: Hojnik Zupanc, I. (ur.), *Star človek in družina: učna delavnica, posvečena 25. obletnici Gerontološkega društva Slovenije*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije (99-109).

- (2000), Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V: *Nasilje, zloraba in starejši ljudje: učna delavnica*. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije (interno gradivo)

- (2004), Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V: Vaupotič, M. (ur.), *Evropska unija-priložnost tudi za starejše*. Ljubljana: Zveza za tehnično kulturo Slovenije (65-66).

- (2005), Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V: Kožuh Novak, M. (ur.), *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije (55-59).

Plaz, M. (2004), Nasilje proti ženskam: oblike, stereotipi in dejstva, posledice, dinamika in normalizacija nasilja, zakaj ženske vztrajajo v nasilnem odnosu. V: Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon (42-63).

- (2004), Nasilje proti ženskam v družini, partnerskih in sorodstvenih zvezah. V: Horvat, D., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon (26-41).

Ramovš, J. (2010), Gerontološko izrazje. *Kakovostna starost*, 13, 2: 92-93.

Ramovš, K. (2004), Medgeneracijsko nasilje kot odgovor na spremenjene razmere v postmoderni družbi. *Kakovostna starost*, 7, 1: 2-11.

Razboršek, V. (2002), Oblike zlorabljanja starejših ljudi. *Kakovostna starost*, 5, 1-2: 31-35.

Salecl, T. (2005), Spregovorimo o nasilju nad starejšimi ženskami. V: Kožuh Novak, M. (ur.), *Starejši o nasilju nad starejšimi v slovenski družini: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: Zveza društev upokojencev Slovenije (95-102).

Saražin Klemenčič, K. (2012), Izpostavljenost revščini med starejšimi ženskami v Sloveniji. *Kakovostna starost*, 15, 2: 28-35.

Scrutton, S. (1999), *Counselling older people*. London, Sydney, Auckland: Arnold.

Selič, P. (2004), Nasilje nad starejšimi-o motivaciji, moči (pooblastilih) in potrebnih virih za ukrepanje. V: Vaupotič, M. (ur.), *Evropska unija-priložnost tudi za starejše*. Ljubljana: Zveza za tehnično kulturo Slovenije (56-60).

- (2010), Dejavno odkrivanje in pogostost nasilja v družini: podatki in osnova za sodelovanje med strokami. V: Dvorščak A. in Selinšek L. (ur.). *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, Pravna fakulteta (31-44).

Steinmetz, S. (1990), Elder abuse. Myth and Reality. V: Brubaker, T., *Family relationships in later life*. United States: Sage Publications (193-211).

Škerjanc, J., Zaviršek, D. (2000), Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjšanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva: poročilo o raziskavi. *Socialno delo*, 9, 6: 387-419.

Šonc, R. (2007), Odnos družbe, države in politikov do starejših. V: Žiberna, A., Kožuh Novak, M. (ur.), *Odnos do starejših v slovenski javnosti: [zamolčane zgodbe]*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije: Slovenska filantropija, društvo za promocijo prostovoljnega dela (37-39).

Štepic, M. (2007), Tveganja za stare ljudi v odročni, ruralni skupnosti Javor in njihove rešitve. *Kakovostna starost*, 10, 1: 26-37.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008). *Uradni list RS*, št.16/2008.

Zakon o socialnem varstvu (2007). *Uradni list RS*, št. 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999 Odl.US: U-I-273/98, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004-UPB1, 69/2005 Odl.US: U-I-97/05-32, 21/2006 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007 popr.), 122/2007 Odl.US: U-I-11/07-45, 61/2010-ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS, 57/2012.

Zaletel, M. (2000), Medicinske sestre pri srečevanju z nasiljem v okolju starejših oseb. V: *Nasilje, zloraba in starejši ljudje: učna delavnica*. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije (interno gradivo).

Zaviršek, D. (1994), *Ženske in duševno zdravje: o novih kulturah skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

- (1997), Diskurzi o nasilju in pomoči. *Socialno delo*, 36, 5-6: 329-345.

- (2004), Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji. V: Horvat, D., Lešnik in Plaz, M. (ur.), *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon (1-13).

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.

Žiberna, A. (2005), Individualne in institucionalne oblike zlorab, nasilja nad starejšimi ljudmi. V: Kristančič, A. et al. *Nova podoba staranja-siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.

- (2011), Zagovorništvo starejših kot pomoč pri zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin. V: Tratnik-Volasko M. (ur.), *Zagovorništvo starejših*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije (61-62).

Internetni viri:

-Društvo za nenasilno komunikacijo, <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html#gor> (ogledano 9. 12. 2012)

-Državni zbor Republike Slovenije, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200816&stevilka=487> (ogledano 19. 12. 2012)

-Ministrstvo za šolstvo in šport, CPI-Center RS za poklicno izobraževanje, http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/08_Socialna_vkljucenost.pdf (ogledano 19. 11. 2012)

-Mozaik-društvo za socialno vključenost, http://www.mozaik-drustvo.si/si/socialni_programi/zavetie (ogledano 24. 1. 2013)

-Občina Kuzma, <http://www.uradni-list.si/1/content?id=79706> (ogledano 24. 1. 2013)

-Pravno informacijski center nevladnih organizacij-PIC, http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=188&Itemid=184 (ogledano 18. 12. 2012)

-Statistični urad RS 2012, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5044 (ogledano 5. 10. 2012)

-Varuh Republike Slovenije, <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-ozroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af727caa002cbda775d94817> (ogledano 13. 11. 2012)

-24ur.com, <http://www.24ur.com/novice/svet/obisk-ostarelih-starsev-obveznost-ne-izbira.html> (ogledano 28. 12. 2012)

9. PRILOGE

Priloga 1: SMERNICE ZA INTERVJU

- Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?
- Vodite evidenco o žrtvah nasilja?
- Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Ali stari ljudje sami poročajo o nasilju?
- Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?
- Vas lahko prosim, če mi lahko opišete kakšne konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?
- Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?
- Kdo so najpogosteje povzročitelji nasilja?
- Se vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj ljudje pričakujejo od vas, ko pridejo po pomoč?
- Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opažanjih?
- Katere metode uporabljate pri svojem delu? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih uporabljate pri svojem delu?
- Kaj manjka na področju nasilja nad starimi ljudmi, kje naletite na ovire, sistemske težave?
- Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?
- Se sami izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili?
- S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

Priloga 2: INTERVJUJI S STROKOVNIMI DELAVCI

INTERVJU S SOCIALNO DELAVKO NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO MURSKA SOBOTA, 14. 11. 2012 in 18. 12. 2012

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?

»Center za socialno delo Murska Sobota ima referat varstvo starejših, kjer se v okviru svojega področja dela srečujem z nasiljem, po mojem osebnem mnenju je tovrstna razdelitev del oziroma področje dela dobro zaradi ljudi, ki prihajajo v stik z našo ustanovo. Kako pogosto smo se srečali v zadnjem letu z nasiljem nad starejšimi ne vem, saj ne vodimo nobene posebne evidence. Evidenca, ki jo vodimo centri, ne zahteva posebne evidence nasilja iz katere bi bili razvidna različna populacija. Nasilje je vedno bilo in vedno bo, ne narašča ali pada, ampak se dogaja! Porast lahko vidimo samo v smislu prijavljenih primerov pri različnih ustanovah. Ozaveščenost ljudi je večja, zato nas ljudje vedno bolj obveščajo, nikoli pa ne bomo odkrili vseh primerov. Na področju nasilja v družini (nad ženskami in otroci) smo naredili veliko, na splošno je pri tem ozaveščenost velika, dostopnost do informacij je velika, pri starejših pa je še vedno premalo informacij, dostopnost do storitev je težka (zaradi slabšega zdravja, omejene gibljivosti ...), zato tudi starejši redko pridejo k nam, zato veliko stvari delamo na terenu. To omejeno dostopnost ljudi do storitev vidim kot problem. Večina primerov se skriva za zidovi, največkrat starejši rečejo »upam, da bo boljše, saj bo, ni tako hudo kot zgloda«. Starejši tako opravičujejo nasilja dejanja, jih minimalizirajo in potlačijo. Sami nasilje ne prepoznajo kot problem, ampak kot del življenja.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»V letu 2012 je bilo do 18. 12. 2012 25 novih zadev – nalogi za preprečevanje nasilja v družini. V letu 2011 je bilo do dne 24. 12. 2011 54 odprtih zadev – gre torej za zadeve, ki niso bile na ta dan zaključene.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami, to se zgodi v minimalnih primerih. Večinoma nas obvestijo svojci – to so največkrat otroci, ki ne živijo doma z njimi, sosed, prostovoljec na terenu (s strani društva upokojencev).«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»Delamo v okviru Zakona o preprečevanju nasilja in po Zakonu o socialnem varstvu. Naše zakonske pristojnosti so opisane v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. Tam so napisane naše dolžnosti pri obravnavi nasilja v družini oz. kako si sledijo opravila v zaporedju (fotokopija). Naša pomoč se začne s prvo socialno pomočjo, kjer se ločeno vključi žrtev in ločeno povzročitelj. Vsakemu se nudi pomoč, katero le ta sprejme ali ne, razen če gre za neposredno ogroženost otrok, ukrepamo takoj in brez privolitve. Z žrtvijo se dela predvsem na motivaciji za sodelovanje, da sprejme našo pomoč, s povzročiteljem pa delamo na tem, da bi ta prenehal z nasilnim vedenjem. Povzročitelje napotimo tudi v delavnice, ki jih izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo v prostorih Hiše sadeži družbe v Murski Soboti vsak petek. Drugih programov za povzročitelje nasilja v našem okolju nimamo in jih za vključitev v kakšne druge programe napotujemo v bližja mesta, kjer imajo še kakšne programe. Pri delu s starejšimi se srečujemo še z dodatnimi težavami, saj nimamo razvitih posebnih programov prilagojenih samo za njih. Ne obstaja varna hiša za starejše,

redko kdaj se zgodi, da starejšo osebo pošljemo tja, ker se tam pojavijo težave pri tem, da si ne morejo sami skuhati, ne morejo za sabo pospravljati in se tam počutijo nemočne. Edini način je, da gredo v dom starejših, kjer poskrbijo za njihove potrebe. Ko ljudem opišemo, kaj jim lahko nudimo, človek pretehta ali bo ostal doma ali bo šel v dom. Nudimo jim tudi pomoč na domu v primeru, če se odločijo ostati doma, ampak gre le za »gašenje ognja«, s tem ne rešimo problema za vedno. Ko žrtev pride na center, pove, kaj se je zgodilo in naša prva reakcija je, da to osebo poslušamo, da jim damo vedeti, da so pomembni in da je pomembno da so spregovorili, saj jim okolica velikokrat da vedeti, da se naj ne pritožujejo, da naj potrpijo. Potem se osebi predstavi, kaj so dolžnosti centra in med drugim je dolžnost centra, da posredujemo prijavo o nasilju na policijo, ki postopa po svojih pooblastilih. Naša dolžnost je, da se vsako nasilje prijavi. Vsakemu damo tudi informacije, kako ravnati v kriznih situacijah, ko pride do nasilja – koga poklicati, kaj imeti v bližini, kam se umakniti, na koncu pa se jim ponudijo oblike pomoči. Če gre za neposredno ogrožanje žrtve, jo takoj umaknemo iz nasilnega odnosa, seveda v kolikor s tem soglaša. Rešitve vedno iščemo skupaj z njimi, vse naredimo skupaj z njimi, nič ne gre mimo njih.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?

S1: »Na kratko vam lahko opišem dva primera, ko je šlo za hudo obliko nasilja. V prvem primeru smo nasilje nad starejšo žensko odkrili na terenu po naključju, saj smo obravnavali primer mlade družine, ki je živela skupaj s starejšo žensko. Ko sem s sodelavko prišla na teren, smo ugotovili, da ima starejša gospa rano na obrazu, zato smo se z njo začeli pogovarjati in ugotovili, da so nad njo (tako fizično kot psihično) nasilje izvajali njena snaha in vnuk. V družini je večkrat intervernirala tudi policija. Starejša gospa si je želela umakniti iz domačega okolja, bila je obupana, prosila je za pomoč, saj ni več zdržala. Prosila nas je, da naj jo nekam namestimo in namestili smo jo v domu starejših. Umik iz družine smo načrtovali do potankosti, naredili smo tudi oceno ogroženosti, saj smo predvidevali, da lahko obstaja nevarnost za starejšo gospo kakor tudi za strokovne delavce centra ko bi prišli po gospo. Gospa je trenutno v domu zelo zadovoljna, ponovno je vzpostavila stike z otroci, katere prej ni imela.

Gre za starejša zakonca, ki sta živela v nemogočih stanovanjskih razmerah, bila sta neurejena. Zaradi teh težav sta velikokrat prišla na CSD, preživljala sta se iz denarne socialne pomoči, nakar smo dobili informacijo, da mož izvaja psihično nasilje nad svojo ženo. O tem smo se večkrat pogovarjali z ženo, ji nudili oblike pomoči, vendar gospa ni želela spremeniti svojega življenja. Nekega dne je gospa prišla vsa obupana, povedala je, da doma več ne more živeti, saj jo je tisti dan mož brcnil v predel prsnega koša. Gospo smo nemudoma odpeljali v bolnišnico, poklicali smo socialno službo v bolnišnici. Gospo so tam oskrbeli, poskrbeli smo tudi, da je gospa nekaj dni ostala tam, čeprav ni bila za sprejem. V tem času smo za gospo uredili dom starejših, kjer se gospa dobro počuti, tam si je tudi našla novega partnerja. Ko sem jo prišla gledat v dom starejših, je najprej sploh nisem spoznala – tako je bila drugačna.

Primeri slabe prakse so takrat, ko starejši nočejo sprejeti pomoč, kljub temu, da vsi okrog vidijo, kaj se dogaja, medtem ko žrtev kljub temu hoče ostati in v tem primeru mi ne moremo nič. Ko nas zavrnejo, še enkrat poskušamo tej osebi pomagati, jih povabimo k nam, pridemo tudi na teren, ampak nas svojci dobesedno naženejo, žrtev pa odkloni vso pomoč. Problem je prav ta prvi stik, ki ga imamo s starejšo osebo, saj so le ti zelo nezaupljivi, zato je treba veliko delati na tem prvem kontaktu. Včasih je dovolj, da samo pridemo na teren, tudi če ne rešimo nič, saj vseeno s tem dosežemo, da ljudje vidijo, da nekdo hodi tam, da nasilje ni skrito več tako kot je bilo in se situacija vsaj malo umiri, seveda pa ne za vedno.«

S2: »Babica (86 let) si občasno kaj spije, pije pa tudi njen sin, ki živi skupaj z njo. Ko se sin napije, jo občasno tudi pretepe. CSD je o primeru obvestila hčerka. CSD je sprožil vse potrebne postopke, zgodilo pa se je to, da je stvar padla pred sodiščem, ker žrtev ni hotela pričati in je svoje besede vzela nazaj. Primer še vedno traja, saj se vrtimo v krogu; ko stvar pride do sodišča, pade. Ko gospo obiščemo na domu, ta trdi, da je vse dobro, saj ji sin pomaga, dela in da razume, da si občasno kaj spije. Funkcija centra ni delovati pod prisilo in mimo zakona ne

moremo. Naloga CSD je, da se vedno odzove, ko je to potrebno in to tudi naredimo. Postopamo v okviru preventivnosti, da prihajamo v družino in jih spremljamo, jim nenehno ponujamo pomoč. Sina smo vključili v program Društva za nenasilno komunikacijo, vendar programa ni končal. Gospa je "tipična" žrtev, nasilno vedenje sina zanika in se odziva kot skrbna mama, ki bo za sina naredila vse, brez obtožb – to je le njen sin.«

Je veliko starih ljudi, ki se na vas obračajo zaradi potrebe po skrbniku? Ali ste se kdaj srečali s primerom, ko so skrbniki zlorabili svoj položaj?

»Skrbnništvo ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Namen skrbništva je zaščita posameznika, ki ni sposoben skrbeti za svoje osebne ali premoženjske koristi. Poznamo začasnega in stalnega skrbnika. Skrbnike center stalno nadzoruje, spremlja ali se izvajajo naloge, ki so skrbniku bile zaupane. V kolikor pa pride do nasilja, smo dolžni primerno ukrepati. Ljudje radi v poljubnem pogovoru pravijo: »Sem skrbnik moji mami«, ampak v resnici sploh ne vedo, kaj pomeni pojem skrbništva. Velikokrat imajo s strani svojcev zaupana pooblastila na bančnih računih in mislijo, da jim je zaupana skrbniška dolžnost. Največ zlorab se zgodi v primerih ko imajo pooblastila zaupane svojci. Ko imajo mlajše generacije zaupano pooblastilo s strani starejših, so njihovi medsebojni odnosi urejeni, nato pride do zlorab in se zaupanje enih do drugih izgubi in takrat nastanejo težave. Centri v takih primerih lahko starejše zaščitimo tako, da sprožimo postopek pred sodiščem o odvzemu poslovne sposobnosti (v primeru, da sami ne morejo preklicati pooblastila iz različnih razlogov, saj je za sprožitev tega postopka potrebno imeti utemeljene razloge), kar je na žalost edina rešitev, vendar ne v vsakem primeru pravilna rešitev.«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

S1: »Pojavljajo se vse oblike nasilja, ki se med seboj zelo prepletajo, saj ni npr. ekonomskega nasilja brez psihičnega ... Oblike nasilja se prepletajo in tako smo tudi na centru obravnavali že vse oblike. Ogromno je ekonomskega nasilja – mladi in stari živijo skupaj, na začetku denar prepustijo mladim, kasneje s tem denarjem ne morejo razpolagati, ampak starejšim se zdi, da tako pač mora biti. Za njih je poskrbljeno, ampak ne razpolagajo s svojim denarjem. Drugo je, če čisto opustijo skrb za njih. Veliko je tudi izsiljevanja.«

S2: »Najpogostejše oblike, ki jih zaznavam na CSD, je psihično in fizično nasilje. Velika težava pri starejših je tudi pojav demence, saj je treba zelo paziti, kaj je nasilje in je treba preveriti, zakaj gre. Tu izhajam iz osebne izkušnje, saj smo imeli doma dementnega dedka, ki je govoril, da slabo ravnamo z njim, čeprav temu ni bilo tako. Poznam primer gospoda preko 80 let, ki je sinu tožil, da ga pretepajo, da slabo ravnajo z njim, čeprav temu ni bilo tako in je gospod popolnoma izgubil stik z realnostjo. Treba je jasno opredeliti, za katero vrsto nasilja gre (npr. mama nad otrokom, sin nad mamo ...), kako dolgo že traja, kakšna je intenziteta.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji?

»Povzročitelji so predvsem tisti, s katerimi ljudje živijo – otroci, snahe/zeti, vnuki, nečaki, redko gre za sosede ali druge ljudi. Pri starejših žrtvah ni razlike med moškimi in ženskami, vedno gre za osebe, ki so v slabotnem stanju oz. so to osebe, ki so nemočne. Bolj izpostavljeni so tisti, ki so nemočni v postelji in so odvisni od pomoči drugih. Zaradi tega so še bolj nemočni, prav tako lahko povzročitelji veliko bolj svoje dejanje skrijejo. Na splošno pa velja, da je žrtev lahko vsak, ne glede na status, socialno mrežo. Nasilje se dogaja predvsem v domačem okolju.«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo, ko vas prosijo za pomoč?

»Ljudje redko poiščejo pomoč sami na CSD zaradi pomanjkanja zaupanja. Ko pridejo ljudje k nam, pričakujejo, da bomo prišli k njim domov in družini rekli, da naj se ne kregajo, da se naj pobotajo in oni bodo to razumeli in

nasilje se bo nehalo. Pričakujejo tudi, da ko bomo prišli, da bomo povzročitelja odpeljali. Ampak ljudje imajo velikokrat drugačna pričakovanja kot imamo mi pristojnosti. Mi ne moremo nikogar odpeljati, nikomur ne moremo nič prepovedati, ampak lahko delujemo samo v okviru naših pristojnosti. Ljudje ne poznajo naših pristojnosti, zato so velikokrat razočarani in nezadovoljni. Ker velikokrat ne delamo konkretnih rešitev, se ljudje sprašujejo, zakaj sploh hodimo tam, če nič ne naredimo oziroma ni konkretnih rešitev. Kljub slabemu vzdušju skušamo delati na motivaciji ljudi, da nekaj naredijo na sebi. Občutki nemoči se pojavijo velikokrat, občutijo ga vsi zaposleni na vseh področjih. Gre za to, da nimamo vrste pomoči, ki bi bila po meri človeka. Na našem območju nimamo nevladnih organizacij, v okolju iščemo tisto kar nam je na razpolago.«

Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opažanjih?

»Vzrokov je veliko. Mislim, da je eden izmed vzrokov vsesplošna gospodarska kriza, prav tako obstaja kriza vrednot, kjer več ni občutka za drugega, vsak gleda samo nase in na svoje koristi. Vzrok je tudi v tem, da se starejši ne morejo braniti in so velikokrat nemočni, odvisni od pomoči drugih. Starejši o nasilju le redko spregovorijo, ker je to za njih najprej tabu tema, nato pa jih je sram ker so povzročitelji nasilja njihove najbližje osebe ki jih imajo radi, ki so jim zaupali, sedaj pa se to zaupanje izgublja. Tako ne zmorejo ponovno nekomu zaupati, saj so enkrat že izgubili zaupanje, nočejo da se jim to ponovno zgodi in bodo ponovno razočarani. Starejši so bili vzgajani v duhu, da morajo vse potrpeti, da so ponižni, skromni, da ne smejo zahtevati nemogoče. Še posebej so bile tako vzgojene ženske, v duhu ponižnosti, zatiranosti, ženske so tiste, ki morajo vse narediti, vsem ustreči, ne potrebujejo niti spoštovanja. Ti vzorci so se prenesli v starost. Včasih so generacije živele skupaj, se med seboj razumele, zdaj se pa starejšim zdi, da mladi nimajo več časa za njih, če živijo skupaj, kljub temu pa starejši naredijo vse, da bodo mladi srečni.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Uporabljamo predvsem individualen pristop, k vsakemu pristopimo kot posamezniku. Ogromno je timskega dela (vedno delamo v parih, nikoli ne gremo na teren sami – gremo strokovni delavci skupaj ali gremo s policijo). Redno sodelujemo tudi z drugimi institucijami, sama si dela brez sodelovanja z drugimi ne morem predstavljati. Veliko delamo na opolnomočenju, na podpori posamezniku, njegovi motiviranosti, moči. Socialni delavec mora znati poslušati, imeti mora spoštljiv odnos do ljudi, temeljno pa je zaupanje med nami in ljudmi. Gre za specifično delo in na tem področju ne more vsak delati, moraš imeti tudi dodatna znanja, ne samo znanja o socialnem delu. Potrebno je imeti nek odnos do ljudi, da v starejših ne vidiš samo to, da so bolni, nesposobni, dementni, da niso več aktivni. Ne smeš imeti predsodkov do starosti, ker potem ne moreš kvalitetno delati. Pri starejših ljudeh nikoli ne smeš hiteti, čeprav je to pri današnji kopici dela in urejanje zapisov zelo težko. S starejšimi se drugače pogovarjaš, uporabljati moraš preprosti jezik, sam moraš biti preprost. Poleg zakonodaje moraš imeti dobro znanje o starosti, o spremembah ki se takrat zgodijo. Sama mislim, da bi vsak CSD moral imeti eno strokovno delavko, ki bi se ukvarjala samo s starimi. Delo je zahtevno, ne samo zaradi samih primerov, ampak je poleg reševanja treba še stvari zapisati, treba je imeti urejeno dokumentacijo. Naporno je tudi takrat, ko občutiš nemoč pri svojem delu, vendar velikokrat moraš biti vztrajen in vztrajnost se ti bo mogoče na koncu obrestovala. Vendar pri vztrajnosti moraš biti previden, vedno samo toliko kot človek hoče.«

Ali imate multidisciplinarne sestanke, kdaj jih imate in kako izgledajo ti sestanki?

S1: »Skoraj v vsakem primeru povabimo vse akterje, ki so pomembni za primer (policijo, žrtev). Če žrtev ne more priti sama, povabimo njeno bližnjo osebo. Na sestanku se usedemo in vsi skupaj razmislimo, kaj se da narediti. Sklicanje tima je ena izmed nalog, ki ga določa Zakon o preprečevanju nasilja.«

S2: »Tim se skliče, če strokovni delavec skupaj z žrtvijo oceni, da je le ta potreben. Zakon o preprečevanju nasilja v družini centrom nalaga sklic tima, vendar ga ne skličemo vedno, ampak ko je ta potreben, smiselni in če

tako skupaj z žrtvijo ocenimo. Na timu se izdela načrt pomoči žrtvi in načrt ogroženosti, ki se lahko kasneje dopolni oz. če se primer razreši, se le ta evalvira. Na tim povabimo ljudi, ki so blizu žrtvi in ki bi lahko pomagali pri reševanju situacije (ljudi, ki so ji blizu, policija, okrožno tožilstvo, mladoletni otroci, vrtci, šole, zdravstvo, psihiatrične ustanove, regijska koordinatorica, upravna enota, Zavod za brezplačno pravno pomoč, odvetniki). Koga se povabi, je odvisno od primera do primera. Žrtev na sestanku seznanimo z vsemi pravnimi potmi, možnostmi in jih opogumljamo. V timu gre za izmenjavo informacij z namenom, da si ustvarimo realno sliko, potem pa delamo na tem, da vsak od prisotnih skuša prispevati svoj delež k načrtu pomoči. Pri nas nimamo kriznih timov, imamo pa redne time za varstvo otrok in družine-imenuje se tim za varstvo otrok in družine oz. posvetovalni tim.«

S kakšnimi ovirami se srečujete?

»Velikokrat se pojavljajo občutki nemoči, ker nimamo vrste pomoči, ki bi bila po meri človeka. Na našem območju nimamo nevladnih organizacij, v okolju iščemo tisto kar nam je na razpolago.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?

»Naš center dela predvsem na tem, da bi starejši pridobili informacije o tej temi in da informacije pridobi tudi javnost. Na centru smo izdali zloženko o nasilju nad starejšimi, imeli smo tudi radijsko oddajo na to temo. V prihodnosti (mesec december) bomo organizirali okroglo mizo, kjer se bo govorilo o nasilju nad starejšimi.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili? Mislite, da izobraževanje sploh potrebujete?

»Na temo nasilja se izobražujemo. Se mi pa zdi izredno pomembno izobraževanje, nikoli ni dovolj znanja, vedno se naučiš kaj novega, uporabnega.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Pri nas sodelujemo z Društvom upokojencev Murska Sobota, Evangeličansko cerkvijo, Karitasom, Rdečim križem, z Hišo sadeži družbe, policijo, zdravstvenimi ustanovami, domovi za starejše. Zelo nam primanjkujejo nevladne organizacije, ki jih pri nas skorajda ni, zato se trudimo, da bi bilo več teh organizacij, ampak le redke organizacije imajo programe za starejše. Policija je zelo dostopna, redno in kvalitetno sodelujemo, sploh ni nobenih težav, medtem ko se srečujemo s težavami pri sodelovanju z zdravstvom. Sodelovanje centra z drugimi organizacijami je nujno pri našem delu. Ko ljudi napotimo kam drugam, tudi po tem preverjamo kako je z njimi, občasno se izgubijo osebni stiki, vendar pa vsekakor ostajamo v stiku s strokovni delavci. Mreža pomoči pri nas se mi ne zdi dovolj razširjena, pogrešam to, da bi se ustanovili programi za starejše. Prav tako ne obstaja zagovorništvo starejših.«

INTERVJU Z SOCIALNO DELAVKO V DOMU STAREJŠIH OBČANOV RAKIČAN, 10. 1. 2013

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju?

»Pri svojem delu se srečujem z nasiljem nad starejšimi, ki je še posebej peroče. V zadnjem letu sem imela okoli 3 primere. Ta problem je zelo pereč, saj opažamo, da se nasilje ne konča v domačem okolju, ampak se velikokrat nadaljuje, ko starostnik pride v dom in hočejo svojci še vedno imeti moč nad njimi.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»Ne vodimo nobene evidence.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»O tem nas najpogosteje obvešča CSD. Stari ljudje nas redko obveščajo, sama sem do zdaj imela samo en primer, ko je gospa prišla sama v dom in mi zaupala, kaj se ji dogaja.«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»Ljudem nudimo namestitev v dom, ki pomeni umik iz nasilnega okolja. Skupaj z žrtvijo delamo na zaupanju, jih še bolj spremljamo, smo pozorni na njih, jim damo možnost vključitve v skupino za samopomoč, jim damo vedeti, da smo jim vedno na voljo.

Delujemo po zakonu o socialnem varstvu, ki določa pravice s področja socialnega varstva in ena od pravic je tudi pravica do institucionalnega varstva.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete kakšne konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?

»V domu imamo gospo, ki je prišla k nam, ampak se ne vključuje v aktivnosti, ki jih dom ponuja, saj fizično ni sposobna, po drugi strani pa se noče vključevati. Svojci pa imajo drugo mnenje in cel čas pritiskajo na njo in ne sprejmejo njenega mnenja, ki je drugačno od njihovega.

Imeli smo gospo, katero je obiskovala patronažna sestra, ki je opazila, da ima gospa nenehna vnetja, ki so bila vidna. Svojci niso izvajali redne higijene, kar je privedlo do vnetij. V tem primeru se je nasilje končalo z namestitvijo v dom, saj je tu osebna higiena na prvem mestu, obstajajo določeni normativi in gre za storitev, do katere ima človek pravico in se le ta mora kvalitetno izvesti.«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

»Največ je psihičnega in ekonomskega nasilja, čeprav je v družbi najbolj prepoznavno fizično nasilje. Nekaj je tudi zanemarjanja, ki se pri človeku vidi kot podhranjenost, vidi se, da svojci izvajajo neprimerno osebno higieno. Dogaja se, da star človek včasih hoče namestitev v domu, ampak mu svojci to ne pustijo oz. mu nočejo doplačevati storitev. Svojci večkrat tudi pritiskajo, da se starostnika namesti v več-posteljno sobo, saj je ta cenejša, ampak vedno naredimo tako, da upoštevamo želje starostnika, ki sam razpolaga s svojimi financami in si lahko plača sobo, ki jo želi. Velikokrat se vmešavajo v njihovo zdravljenje, izkazujejo pretirano skrb za starostnika, ki potem povzroči stisko pri starostniku.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji?

»To so svojci (mož, žena, otroci, vnuki).«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko vas prosijo za pomoč?

»Ljudje poiščejo pomoč pri nas, mislim, da nimajo razloga, zakaj ne bi prišli do nas. Ljudje pričakujejo, da bomo naredili vse, da se najde soba za njih in da jim zagotovimo mirno, varno življenje.«

Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opažanjih?

»Vzrok vidim v splošnem nezadovoljstvu, ki prevladuje na našem območju, kjer je veliko brezposelnosti in zaradi tega prihaja do nesoglasij med mlado in staro generacijo. Mladi nimajo zaposlitev in s tem ne denarja, kar pomeni, da je včasih pokojnina starejših edini dohodek v družini.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Uporabljamo metodo dela s posameznikom. Potrebna je empatičnost, prilagajanje, razumevanje, spoštljiv odnos, spoštljiv pogovor brez obsojanja, dajanje moči, poslušanje, zaupnost informacij.«

Kaj manjka na področju nasilja nad starimi ljudmi, kje naletite na ovire, sistemske težave?

»Največjo oviro vidim pri tem, da se nasilje ne prepozna, ne prepoznajo ga ne povzročitelji in ne žrtve. Problem je tudi to, da veliko žrtev ne more priti do institucij, ker so gibalno oz. fizično ovirani, imajo zdravstvene težave.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?

»Nimamo nobenih zloženek na to temo, niti izobraževanj za stanovalce, jih pa seveda opozarjamo na nasilje, ki se dogaja v domu in v primeru nasilja tudi primerno reagiramo.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili?

»Sami nimamo posebnih izobraževanj na to temo, imeli smo izobraževanja o medsebojnih odnosih, kjer so bili povabljeni starostniki, njihovi svojci in strokovni delavci, ampak s strani svojcev ni bilo velikega odziva. Strokovni delavci se učimo tudi, kako biti spoštljiv, potrpežljiv do starih ljudi, vsak delavec mora vedeti primerno reagirati in delovati, da ne bo prišlo do institucionalnega nasilja. Za zdaj se nisem udeležila še nobenega.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Največ sodelujemo s centri za socialno delo, kateri nas obvestijo o primeru in mi prošnjo obravnavamo kot prioriteto. Ker imamo pri nam več domov za stare, mesta ni težko najti, včasih se prosta soba najde isti dan, v vsakem primeru pa se trudimo, da vsaj začasno zagotovimo prosto mesto. Sodelujemo tudi z društvom upokojencev, Karitasom.«

INTERVJU Z PATRONAŽNO SESTRO, KI DELUJE V OKVIRU PATRONAŽNE SLUŽBE ZDRAVSTVENE POSTAJE GRAD (v okviru Zdravstvenega doma Murska Sobota), 5. 1. 2013

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju?

»Pri svojem delu se srečujem z nasiljem, v zadnjih letih se nasilje vedno bolj povečuje, tako da naletim na vedno več primerov. Veliko je starejših, ki svojo starost preživljajo v domačem okolju in opažam, da marsikje starejši postanejo breme svojim družinskim članom. V zadnjem letu sem se srečala z 2–3 primerov.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»Ne vodimo nobene evidence.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»Patronažne sestre primere nasilje opazimo same pri negi na domu, kjer vstopamo v zasebne prostore ljudi. Nekateri stari ljudje nam bodo zaupali, kaj se dogaja, nekateri pa bodo to tudi zanikali, čeprav je očitno, da se nekaj dogaja. Vse je odvisno od osebe, če se nam zaupa ali ne. Sama imam izkušnjo, da so se mi tisti, ki jih poznam zaupali, tisti ki so me manj poznali, se niso hoteli zaupati. Je pa potrebno pri nekaterih nekoliko več časa, več obiskov, da se med nami vzpostavi neko zaupanje in takrat lahko z njimi opravi zaupen pogovor, ki jim omogoča varnost in intimnost. O nasilju velikokrat izvemo tudi od sosedov oz. slišimo govorice, ki pa jih je treba zelo previdno preveriti in počasi s starejšo osebo vzpostaviti kontakt, saj se lahko zgodi, da včasih govorice niso resnične in ne gre za nasilje.«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»Na terenu imamo možnost, da opazujemo medsebojne odnose v družinah. V zdravstvu imamo sprejeti protokol, kako moramo reagirati v primerih, ko naletimo na nasilje. Točno imamo določene znake, ob katerih posumimo, da gre za nasilje v družini. Pri tem smo pozorni na zdravstvene posledice, vedenje žrtve, vedenje povzročitelja ter socialnopsihološko dinamiko odnosov v družini. Naše dolžnosti ob zaznavi suma nasilja v družini so: oceniti ogroženost žrtve; sprejeti ukrepe za njeno zdravstveno obravnavo, sprejeti ukrepe za njeno zaščito; dokumentirati ugotovljene znake in izjave žrtve; zagotoviti ustrezno psihosocialno pomoč, informirati žrtev o možnih oblikah pomoči v zdravstvu in izven zdravstva in obvestiti pristojne institucije oz. prijaviti sum kaznivega dejanja nasilja v družini. Mi potem lahko opravljamo dodatne obiske v družini, še bolj pozorno opazujemo odnose v družini in ob vsaki zaznani situaciji delamo zapise.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete kakšne konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?

»Poznam starejši par, kjer oba zakonca rada pijeta. Ko se oba napijeta, mož ženo z lahkoto sune, ta pade in ima očitne znake nasilja. Ko sem gospo previdno spraševala o poškodbah, je odgovorila, da se je »zapletla« in sama padla. Gospa je bila enkrat že v bolnišnici, ampak se kljub temu ni nič premaknilo. Gospa je bila enkrat že na zdravljenju alkoholizma za 3 mesece, ampak ko se je vrnila nazaj, doma ni imela moževe podpore in je še naprej pila. Gospa nima prihodkov, ker je celo življenje delala na kmetiji in je tako odvisna od moža in zaradi tega ima še manj moči, da bi odšla iz nasilnega odnosa.

En primer psihičnega nasilja je bil ta, da so skupaj živeli mladi in stari. Mladi so imeli nizke dohodke in so želeli, da bi tudi starejši prispevali k stroškom, medtem ko so oni hoteli »šparati« za pogreb.

Opažam predvsem, da je treba upoštevati odnose, ki so se dogajali že pred tem nasiljem. Veliko je primerov, ko skupaj živita mlada in stara generacija. Ko v isti hiši živi oče, mati, sin in snaha, se pogosto dogaja, da snaha doživlja nasilje s strani močeve družine, saj ne naredi nič dovolj dobro, le redko se za njeno delo najde pohvala, lepa beseda. Ta snaha v tistem obdobju trpi poniževanje s strani močeve družine, ampak ta situacija se lahko zelo kmalu obrne, ko postaneta njena tast in tašča starejša in je snaha tista, ki bo izvajala nasilje nad starejšo osebo.«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

»Ogromno je psihičnega in ekonomskega nasilja, nekaj je zanemarjanja, fizičnega nasilja je nekoliko manj.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji?

»Največkrat so to otroci, mož, zet, snaha.«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko vas prosijo za pomoč?

»Patronažna služba je tista, ki vstopa v domače okolje ljudi pogosteje kot katere druge socialne službe, zato se nam zdi, da nam ljudje zaupajo svoje težave. Še posebno je naša vloga velika, ko gre za starejše, ki niso mobilni, ki imajo šibko socialno mrežo in niti nimajo nobenih informacij, kam se lahko obrnejo. Zato na terenu ne opravljamo le nege, ampak ljudi opozarjamo na ta pojav, jim damo potrebne informacije in jih skušamo motivirati, da nasilja ne sme biti in da je nedopustno.«

Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opažanjih?

»Mnoge je sram, da bi za to izvedeli sosedje, okolica in da bi bili deležni obsojanj. S tem, da ljudje ne spregovorijo, skušajo obdržati svojo družino, nočejo biti oni tisti razlog, zaradi katere bi družina lahko razpadla. Moramo pa upoštevati tudi splošno nezadovoljstvo s stanjem v državi, ekonomsko krizo.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Zagotavljanje ustreznega prostora za pogovor, vzpostavljanje zaupnosti, prijaznost, empatija, sočutnost, pogovarjanje, pomirjeno delovanje.«

Kaj manjka na področju nasilja nad starimi ljudmi, kje naletite na ovire, sistemske težave?

»Včasih pri svojem delu naletimo na določene grožnje povzročiteljev in smo zaradi tega nezaščitene, saj takrat poleg nas ni policije.«

Kakšni so vaši predlogi za zmanjšanje nasilja nad starimi ljudmi?

»Menim, da je pri nam še vedno premalo služb, kamor bi se starejši lahko umaknili in kjer bi dobili vso potrebno podporo in varnost.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?

»Razen tega, da ljudi neposredno obveščamo, nimamo nobenih posebnih zloženek.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili?

»Se izobražujemo, imeli smo prav nekaj posvetov na to temo, povabila s strani CSD-ja.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Največ sodelujemo s centri za socialno delo, saj tudi njih ponavadi obvestimo o nasilju. Ko mi obvestimo pristojne organizacije, le redko dobimo povratno informacijo o tem, kako se je primer razpletel.«

INTERVJU Z PREDCEDNICO DRUŠTVA UPOKOJENCEV MURSKA SOBOTA, 26. 11. 2012

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?

»Pri svojem delovanju zaznavamo problem nasilja nad starejšimi, predvsem kar se tiče besednega nasilja, redko nam pa starejši zaupajo, ali so deležni tudi fizičnega nasilja. Pri izvajanju svojih programov smo zaznali vse večji porast nasilja nad starejšimi.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»Ne vodimo nobene evidence.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»Informacije o nasilju dobivamo po navadi od sosedov, sorodnikov, le redko od starejših samih.«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»V društvu že vsa leta skrbimo za socialno vključenost v razne programe kot so kulturni, športni programi, predvsem pa socialni programi. Te programe izvajamo preko naših prostovoljcev, ki brezplačno skrbijo za izvajanje teh programov. Ljudem nudimo projekt Starejši za višjo kakovost življenja doma. V minulih 6 letih smo obiskali že več kot 3000 starejših oseb ter z njimi izpeljali pogovore o pogojih njihovega življenja. Mi imamo možnost, da obiščemo tiste občane, ki sami ne poiščejo pomoč in skušajo potrpeti-pri tem pa so nekateri psihično in fizično zelo prizadeti (tudi materialno). Ko ugotovimo primer nasilja, obvestimo CSD in lokalno skupnost, kjer deluje tudi Komisija za socialna vprašanja v okviru Mestne občine Murska Sobota (Koordinacijski odbor za problematiko starejših) in patronažno službo pri zdravstvenem domu. Naša naloga kot nevladne organizacije je, da o določenih specifičnih problemih starejših ljudi obveščamo pristojne inštitucije, saj imamo delo na terenu in zaradi tega tudi bolj jasno sliko. Preko prostovoljcev dobivamo povratne informacije glede socialnega statusa in nudenja pomoči ljudem. V primeru opaženega nasilja opravimo pogostejše obiske in iščemo ustrezne rešitve. Ko ljudje zavrnejo pomoč, ne moremo narediti nič in v takem primeru več ne prihajamo

na obiske, saj ljudem ne moremo nič nuditi. Ljudem nudimo tudi svetovanje (upokojena pravnica in socialna delavka), ki pomagajo starejšim občanom s pravnimi in drugimi nasveti pri razreševanju njihovih problemov.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?

»Na terenu opazamo predvsem zanemarjenost in neurejenost stanovanjskih prostorov, tako da veliko posvetimo skrbi za urejenost prostorov in skrb za prehrano. Na konkretnem mestu je prostovoljka videla zapuščeno stanovanje, kjer je živel gospa v slabih razmerah. Takrat smo informirali CSD in krajevno skupnost. Le-ti so obvestili svojce in jih opozorili in zadolžili, da problematiko uredijo.«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

»Mi opazamo veliko zanemarjenosti, zapuščenosti, veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji nasilja?

»Najpogosteje so povzročitelji ožji družinski člani družine.«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko vas prosijo za pomoč?

»Ljudje pri nam pogosto poiščejo pomoč, saj prihajamo k njim domov, se jim vemo približati in opravljamo redne obiske. Ljudem največ pomeni pogovor, da si vzamemo čas in z njimi poklepetamo in jim kaj postorimo in to starejši zelo cenijo.«

Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opazanjih?

»Razlogi za nasilje so predvsem stanovanjski in finančni problemi, ko morajo zaradi tega generacije živeti skupaj, kar pa pripelje do določenih konfliktov.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Mi uporabljamo metodo dela s posameznikom, pri kateri se trudimo, da lahko vzpostavimo odnos, ki temelji na zaupanju, dobrem sodelovanju.«

Na katere ovire naletite pri svojem delu?

»Potrebno bi bilo še več rednega sodelovanja med organizacijami, ne samo takrat, ko se obvešča o opaženem primeru nasilja.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?

»Največji dosežek je prav projekt »Starejši za starejše«, kjer naši usposobljeni prostovoljci ozaveščajo ljudi neposredno na terenu, posredujejo jim potrebne informacije, kam se lahko obrnejo, kakšne so njihove pravice itd.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili? Mislite, da izobraževanje sploh potrebujete?

»Zaradi večjega pojava nasilja nad starejšimi, smo se vključili v Evropski projekt za preprečevanja nasilja nad starejšimi in v ta namen organizirali širše izobraževanje prostovoljcev pri zaznavanju te problematike. V društvu upokojencev tudi sami pripravljamo določena izobraževanja – predavanja s področja socialnega varstva.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Poleg CSD-ja, patronažne službe in Koordinacijskim odborom sodelujemo tudi z lokalno skupnostjo, Rdečim križem, Karitasom, domovi za starejše. Ko ljudi kam napotimo, se s posameznikom dogovorimo, da nam dajo povratno informacijo. Z vsemi naštetimi smo doslej dobro sodelovali.«

INTERVJU Z VODJO ZAVETIŠČA ZA BREZDOMCE MURSKA SOBOTA, 10. 1. 2013

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?

»Tudi zavetišče se srečuje z nasiljem nad starimi ljudmi. Zavetišče ni namenjeno samo brezdomcem, ampak je za ljudi, ki ostanejo brez doma iz različnih razlogov. Ko žrtev izstopi iz nasilnega odnosa, lahko ostane brez socialne mreže, kamor bi se lahko umaknila, mogoče nima denarja za druge oblike pomoči in takrat pomoč nudimo mi. Teh primerov je bilo v zadnjem letu okoli 4. Nasilja na splošno je vedno več, vedno več je nesoglasij med ljudmi.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»Ne vodimo nobene evidence.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»Nekateri ljudje pridejo sami do nas, ampak to je bolj redko, večinoma nas obvesti CSD in jih napoti k nam, včasih jih pripelje policija.«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»Ravnamo se po zakonu o zavodih, imamo tudi svoja interna pravila (pravilnik o bivanju, hišni red), hkrati pa za nas veljajo vsi isti zakoni kot na CSD. Naša naloga je, da ljudem v prvi vrsti omogočimo prostor, kjer lahko ostanejo. Ljudem ne nudimo samo strehe nad glavo, ampak jim ponudimo pomoč pri reševanju njihove stiske. Z posameznikom naredimo razgovor, mu nudimo svetovanje, vodenje, ga usmerjamo. Program se izvaja tako na splošni (urejanje, vodenje) kakor na individualni ravni (delo s posameznikom/posameznico, načrt psiho-socialne skrbi, individualni načrt dela, sprejem, priprava na odhod iz zavetišča). Pri tem sodelujemo z različnimi organizacijami, ki nam pomagajo rešiti situacije ljudi. Osnova pri našem delu je, da poznamo različno mrežo institucij, ki so v našem okolju, saj jim lahko tako najbolj pomagamo, jih usmerjamo.

Zavetišče je velikokrat edini možni vir namestitve, saj so druge oblike namestitve veliko dražje in veliko ljudi nima finančnih zmožnosti, da bi si lahko privoščili dom. Pri nas lahko ostanejo dokler se jim situacija ne uredi, tisti, ki pa nimajo možnosti, da bi si našli nastanitev, lahko ostanejo pri nas.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete konkretne primere nasilja nad starimi ljudmi, kaj se je dogajalo?

»Imeli smo gospo, katero je mož vrgel na cesto in je ostala brez vsega. Doma sta oba veliko pila, med njima je prišlo do verbalnega in tudi fizičnega nasilja. Gospa je bila pol leta pri nas, nato smo ji uredili namestitev v domu starejših«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

»Veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja, nekaj je tudi fizičnega nasilja.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji?

»To so največkrat moški in otroci.«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko vas prosijo za pomoč?

»Od nas ljudje na začetku ne pričakujejo nič, ker ti ljudje nimajo pričakovanj, ampak hočejo samo, da jim zagotovimo streho nad glavo, da jim damo posteljo in streho nad glavo.«

Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starimi ljudmi po vaših opažanjih?

»Alkoholizem, slabo ekonomsko stanje, slabi medosebni odnosi – vzorci, ki so nastali že prej in se niso reševali.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Uporabljamo metodo dela s posameznikom/posameznico, skupaj z njimi naredimo načrt psiho-socialne skrbi in individualni načrt dela. Ko ljudje pridejo k nam, jih je potrebno pomiriti, jim zagotoviti najosnovnejše stvari (oblačila, hrano, obutev). Pri tem je pomembno, da ljudi ne obsojamo, ampak delamo vse, kar je v naši moči, da rešimo njihove stiske.«

Kaj manjka na področju nasilja nad starimi ljudmi, kje naletite na ovire, sistemske težave?

»Premalo je pomoči na terenu, ki bi bila posvečena starejšim, ki bi potrebovali pomoč zaradi slabše gibljivosti, mobilnosti. Problem je tudi neinformiranje, neobveščenost starejših, ki ne prepoznajo oblik nasilja in ga tudi ne definirajo kot nasilje. Nekaj bi se moralo narediti na tem, da starejše ne bi bilo sram priznati, da se izvaja nasilje nad njimi.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi?

»Mi svoje stanovalce učimo, da je nasilje v samem zatočišču in drugod prepovedano, da ni dovoljeno in vsaka kršitev tega pravila ima posledico. Če pride do kršenja, takoj reagiramo in pokličemo policijo.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili?

»Posebnih izobraževanj na to temo nimamo, sem pa prej delala na CSD, kjer smo imeli izobraževanja na to temo.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Najbolj pogosto sodelujemo s centrom za socialno delo, veliko sodelujemo tudi z Karitasom, sosedi ki darujejo oblačila in obutev, občinami ki prispevajo denar za njihovo namestitev, poštami, zdravstvom – z zdravniki, z zdravstvenimi domovi, patronažo, bolnišnicami. Sodelujemo tudi z policijo, a nekoliko manj. Pri sodelovanju nimamo kakšnih posebnih težav, z vsemi dobro sodelujemo, kakšna nesoglasja skušamo reševati sproti na sestankih. Ko koga rabimo, jih prosimo za pomoč, in nimamo slabih izkušenj.«

INTERVJU Z DIREKTORJEM OBČINSKE UPRAVE ene izmed prekmurskih občin, 4. 1. 2013

Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?

»Pri svojem delu se srečujem z nasiljem, saj je to pogost pojav v družbi, o nasilju vsi vpleteni in ostala javnost le redko spregovori predvsem iz razloga, ker se ne želijo izpostavljati oz. nekoga prikazati v slabi podobi. Velikokrat pa se nasilje skuša prikriti, kot da se ni nič zgodilo. Iz statističnih podatkov je razvidno, da se nasilje povečuje. Sam sem se v zadnjem letu s tem srečal nekje štirikrat, kar za majhno občino ni malo.«

Vodite evidenco o žrtvah nasilja?

»Ne vodimo nobene evidence.«

Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da stari ljudje sami poročajo o nasilju?

»Informacije dobimo od sosedov, sokrajanov, delavcev patronažnih služb, zdravstvenih delavcev, negovalk na terenu, s strani centra za socialno delo.«

Kakšno pomoč, storitve nudite starim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?

»Kolikor se zazna nasilje, takoj interveniramo tako, da seznanimo pristojne na centru za socialno delo, policijo, po potrebi patronažno službo. Po potrebi pa tudi mi sami vzpostavimo stik z vpletenimi, kjer skušamo pomiriti strasti vsaj začasno.«

Vas lahko prosim, če mi lahko opišete kakšne konkretne primere nasilja nad starimi, kaj se je dogajalo?

»Sin živi pri starših. Nedolgo nazaj je umrl 90-letni oče, mati je zelo bolna in hodi s stojico. Sin je bil že večkrat v prestopkih in nazadnje celo na prestajanju zaporne kazni. Ker nima nobenih prihodkov je živel od pokojnine obeh staršev, katere je včasih celo ustrahoval, da so mu morali dati denar. Ko je prišla policija večkrat v intervencijo, sta oba starša sina zagovarjala in govorila, da je vse v najboljšem redu.«

Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

»Na terenu prevladuje več vrst nasilja: najmanj je fizičnega nasilja, največ pa psihičnega, ki temelji na materialnem nasilju – npr. otrok, ki nima prihodkov za preživljanje, maltretira svoje starše, da mu na vsak način dajo denar in pri tem lahko pride do groženj, grdih besed in vse to lahko vodi tudi do fizičnega nasilja. Veliko nasilja se zgodi tudi v družinah, kjer živijo skupaj mladi in stari in včasih so bili starejši prepričanja, da imajo le oni prav, da le oni vse vedo in da mlajše generacije brez njih ne morejo živeti.«

Kdo so najpogosteje povzročitelji?

»Najpogosteje so to svojci (otroci, snahe, zeti), pogosteje so moškega spola. Nasilje se po navadi izvaja nad starejšimi, ki so v podrejenem položaju in so že telesno šibkejši.«

Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se Vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko vas prosijo za pomoč?

»Ljudje bolj redko pridejo direktno k nam po pomoč, ker vedo, da nismo pristojni za to problematiko.«

Kakšni so razlogi/vzroki za nasilje nad starimi ljudmi po vašem mnenju?

»Zdi se mi, da so vzroki povezani z ne ravno najboljšim stanjem v družbi in državi (utesnjenost, apatija, agresivnost), uživanje alkohola.«

Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starimi ljudmi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?

»Seznanitev pristojnih služb, ki se ukvarjajo z nasiljem. Svoje specifične metode uporabljajo pristojni s področja socialnega varstva.«

Na katere ovire naletite pri svojem delu?

»Nedorečena zakonodaja, ki predstavlja oviro pri dosledni odpravi vzrokov za nasilje nad starejšimi.«

Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?

»Ozaveščanje ljudi predstavlja problem. Občina permanentno oz. sproti informira občane o vseh aktualnih informacijah – tudi s področja socialne, vendar ljudje občinska glasila slabo prebirajo. Na vsakih 21 dni je na občini »dežurna« tudi ena socialna delavka z CSD-ja, ki je na voljo ljudem, ki imajo stisko in obisk je majhen. Trudimo se na tak način, ampak nismo preveč uspešni, hkrati pa so tudi ljudje nezainteresirani.«

Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili? Mislite, da izobraževanje sploh potrebujete?

»O tej problematiki se posebej ne izobražujemo, se pa udeležujemo sestankov in seminarjev, ki jih organizira CSD ali Ministrstvo za delo. Izobraževanje je potrebno že zaradi spreminjajoče se zakonodaje na tem področju.«

S katerimi organizacijami sodelujete in kakšno je to sodelovanje?

»Sodelujemo s centri za socialno delo, policijo, patronažno službo in z domovi za stare. Z vsemi je sodelovanje zadovoljivo in nimamo problemov.«

Priloga 3: KODIRANJE

1. Se pri svojem delu srečujete z nasiljem nad starimi ljudmi? Kako pogosto ste se z njim srečali v zadnjem letu? Kako pereč je ta problem v Prekmurju? Ali ljudje prijavljajo nasilje ali je nasilje skrito za štirimi zidovi?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
01	CSD ima referat varstva starejših, kjer se v okviru svojega področja dela srečujem z nasiljem nad starejšimi. (I1)	Srečevanje CSD z nasiljem nad starejšimi
02	Kako pogosto smo se srečali v zadnjem letu ne vem, saj ne vodimo nobene posebne evidence.	Ni evidence o številu obravnavanih primerov.
03	Nasilje je vedno bilo in vedno bo, ne narašča ali pada, ampak se dogaja.	Pojav nasilja skozi čas
04	Porast lahko vidimo v smislu prijavljenih primerov pri različnih ustanovah.	Porast prijavljenih primerov
05	Na splošno je ozaveščenost o nasilju velika, dostopnost do informacij je velika, pri starejših pa je še vedno premalo informacij, dostopnost do storitev je težka (zaradi slabšega zdravja, omejene gibljivosti).	Slaba informiranost in dostopnost starejših ljudi
06	Večina primerov se skriva za zidovi.	Prikritost nasilja za štirimi zidovi
07	Starejši tako opravičujejo nasilna dejanja, jih minimalizirajo in potlačijo.	Obrambni mehanizmi žrtve
08	Se srečujem z nasiljem nad starejšimi, ki je še posebej peroče. (I2)	Srečevanje doma za stare z nasiljem nad starejšimi
09	V zadnjem letu sem imela okoli 3 primere.	Obravnava 3 primerov
10	Opažamo, da se nasilje ne konča v domačem okolju, ampak se velikokrat nadaljuje, ko starostnik pride v dom starejših.	Nadaljevanje nasilja iz domačega okolja v institucijo
11	Pri svojem delu se srečujem z nasiljem nad starejšimi. (I3)	Srečanje patronaže z nasiljem nad starejšimi
12	Opažam, da marsikje starejši postanejo breme svojim družinskim članom.	Starejši kot breme svojcem
13	V zadnjem letu sem se srečala z 2–3 primeri.	Obravnava 2-3primerov
14	Pri svojem delu zaznavamo problem nasilja nad starejšimi. (I4)	Srečevanje društva upokojencev z nasiljem nad starejšimi
15	Pri izvajanju svojih programov smo zaznali vse večji porast nasilja nad starejšimi.	Porast nasilja
16	Tudi zavetišče se srečuje z nasiljem nad starejšimi. (I5)	Srečevanje zavetišča z nasiljem nad starejšimi
17	Ko žrtve izstopi iz nasilnega odnosa, lahko ostane brez socialne mreže, kamor bi se lahko umaknila, mogoče nima denarja in takrat nastopimo mi.	Ovire pri prekinitvi nasilnega donosa
18	Teh primerov je bilo v zadnjem letu 4.	Obravnava 4 primerov v zadnjem letu
19	Nasilja na splošno je vedno več, vedno več je nesoglasij med ljudmi.	Porast nasilja in nesoglasij
20	Pri svojem delu se srečujem z nasiljem, saj je to pogost pojav v družbi. (I6)	Srečevanje občine z nasiljem nad starejšimi
21	O nasilju vsi vpleteni in javnost le redko spregovori.	Molk o nasilju
22	Iz statističnih podatkov je razvidno, da se nasilje povečuje.	Porast nasilja
23	Sam sem se v zadnjem letu srečal nekje štirikrat.	Obravnava 4 primerov

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

PREGLED PROBLEMATIKE O NASILJU		
Srečavanje z nasiljem		
01	CSD ima referat varstva starejših, kjer se v okviru svojega področja dela srečujem z nasiljem nad starejšimi. (I1)	
08	Se srečujem z nasiljem nad starejšimi, ki je še posebej pereče. (I2)	
11	Pri svojem delu se srečujem z nasiljem nad starejšimi. (I3)	
14	Pri svojem delu zaznavamo problem nasilja nad starejšimi. (I4)	
16	Tudi zavetišče se srečuje z nasiljem nad starejšimi. (I5)	
20	Pri svojem delu se srečujem z nasiljem, saj je to pogost pojav v družbi. (I6)	
Razširjenost nasilja		
02	Kako pogosto smo se srečali v zadnjem letu ne vem, saj ne vodimo nobene posebne evidence. (I1)	
04	Porast lahko vidimo v smislu prijavljenih primerov pri različnih ustanovah. (I1)	
09	V zadnjem letu se imela okoli 3 primere. (I2)	
13	V zadnjem letu sem se srečala z 2–3 primeri. (I3)	
15	Pri izvajanju svojih programov smo zaznali vse večji porast nasilja nad starejšimi. (I4)	
18	Teh primerov je bilo v zadnjem letu 4. (I5)	
19	Nasilja na splošno je vedno več, vedno več je nesoglasij med ljudmi. (I5)	
22	Iz statističnih podatkov je razvidno, da se nasilje povečuje. (I6)	
23	Sam sem se v zadnjem letu srečal nekje štirikrat. (I6)	
Problematika nasilja		
03	Nasilje je vedno bilo in vedno bo, ne narašča ali pada, ampak se dogaja. (I1)	
05	Na splošno je ozaveščenost o nasilju velika, dostopnost do informacij je velika, pri starejših pa je še vedno premalo informacij, dostopnost do storitev je težka (zaradi slabšega zdravja, omejene gibljivosti). (I1)	
06	Večina primerov se skriva za zidovi. (I1)	
12	Opažam, da marsikje starejši postanejo breme svojim družinskim članom. (I3)	
21	O nasilju vsi vpleteni in javnost le redko spregovori. (I6)	

2. Vodite evidenco o žrtvah nasilja?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
24	V letu 2012 je bilo do 18. 12. 2012 25 novih zadev-nalogi za preprečevanje nasilja v družini. V letu 2011 je bilo do dne 24. 12. 2011 54 odprtih zadev. (I1)	Statistika v zadnjih dveh letih o obravnavanih primerih nasilja v družini
25	Ne vodimo nobene evidence. (I2)	Ni evidence o številu obravnavanih primerov
26	Ne vodimo nobene evidence. (I3)	Ni evidence o številu obravnavanih primerov
27	Ne vodimo nobene evidence. (I4)	Ni evidence o številu obravnavanih primerov
28	Ne vodimo nobene evidence. (I5)	Ni evidence o številu obravnavanih primerov
29	Ne vodimo nobene evidence. (I6)	Ni evidence o številu obravnavanih primerov

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

EVIDENTIRANJE ŽRTEV NASILJA
A. Statistični podatki nasilja v družini
24 V letu 2012 je bilo do 18. 12. 2012 25 novih zadev-nalogi za preprečevanje nasilja v družini. V letu 2011 je bilo do dne 24. 12. 2011 54 odprtih zadev. (I1)
B. Ni evidenc
25 Ne vodimo nobene evidence. (I2)
26 Ne vodimo nobene evidence. (I3)
27 Ne vodimo nobene evidence. (I4)
28 Ne vodimo nobene evidence. (I5)
29 Ne vodimo nobene evidence. (I6)

3. Kdo vas je obvestil o nasilju oz. kako ste dobili informacijo? Se zgodi, da starejši ljudje sami poročajo o nasilju?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
30	Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami. (I1)	Neprijava nasilja starejših ljudi
31	Večinoma nas obvestijo svojci-otroci, ki ne živijo doma, sosed, prostovoljci na terenu (društvo upokojencev).	Informacija o nasilju
32	O tem nas najpogosteje obvešča CSD. (I2)	Informacije o nasilju
33	Stari ljudje nas redko obveščajo o nasilju.	Neprijava nasilja starejših ljudi
34	Patronažne sestre primere nasilje opazimo same pri negi na domu. (I3)	Informacije o nasilju
35	Nekateri starejši ljudje nam bodo zaupali o tem, kaj se dogaja, nekateri pa bodo tudi zanikali.	Dvom o tem, ali zaupati svojo izkušnjo nasilja
36	O nasilju velikokrat izvemo tudi od sosedov oz. slišimo govorico, ki pa jih je treba zelo previdno preveriti.	Preverjanje govoric o nasilju
37	Informacijo o nasilju dobivamo od sosedov, sorodnikov. (I4)	Informacije o nasilju
38	...le redko od starejših samih.	Neprijava nasilja starejših ljudi
39	Nekateri ljudje pridejo sami do nas, ampak to je bolj redko. (I5)	Neprijava nasilja starejših ljudi
40	Večinoma nas obvesti CSD, včasih jih pripelje policija.	Informacije o nasilju
41	Informacije dobimo od sosedov, delavcev patronažnih služb, zdravstvenih delavcev, negovalk na terenu, z strani CSD-ja. (I6)	Informacije o nasilju

Ureditev kod po izjavah in združevanje:

OBVEŠČENJE O NASILJU NAD STAREJŠIMI
Najpogostejše obveščanje socialnih mrež starejših ljudi in institucij
31 Večinoma nas obvestijo svojci-otroci, ki ne živijo doma, sosed, prostovoljci na terenu (društvo upokojencev). (I4)
32 O tem nas najpogosteje obvešča CSD. (I2)
34 Patronažne sestre primere nasilje opazimo same pri negi na domu. (I3)
37 Informacijo o nasilju dobivamo od sosedov, sorodnikov. (I4)
40 Večinoma nas obvesti CSD, včasih jih pripelje policija. (I5)
41 Informacije dobimo od sosedov, delavcev patronažnih služb, zdravstvenih delavcev, negovalk na terenu, z strani CSD-ja. (I6)

Redko poročanje starejših o nasilju
30 Redko nas o nasilju obvestijo starejši sami. (I1)
33 Stari ljudje nas redko obveščajo o nasilju. (I2)
35 Nekateri starejši ljudje nam bodo zaupali o tem, kaj se dogaja, nekateri pa bodo tudi zanikali. (I3)
38...le redko od starejših samih. (I4)
39 Nekateri ljudje pridejo sami do nas, ampak to je bolj redko. (I5)

4. Kakšno pomoč, storitve nudite starejšim ljudem, kakšne so vaše (zakonske) pristojnosti, dolžnosti?		
Zap.št:	IZJAVE	KODE
42	Delamo v okviru Zakona o preprečevanju nasilja in po Zakonu o socialnem varstvu. (I1)	Delovanje v okviru Zakona o preprečevanju nasilja in Zakona o socialnem varstvu
43	Naša pomoč se začne z prvo socialno pomočjo, kjer se ločeno vključi žrtev in ločeno povzročitelj.	Prva socialna pomoč
44	Z žrtvijo se dela predvsem na motivaciji za sodelovanje, da sprejme našo pomoč, z povzročiteljem pa delamo na tem, da bi ta prenehal z nasilnim vedenjem.	Motiviranje žrtve za sodelovanje
45	Povzročitelje napotimo tudi v delavnice, ki ga izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo v prostorih Hiša sadeži družbe v Murski Soboti vsak petek.	Programi za povzročitelja
46	Ko ljudem opišemo, kaj jim lahko nudimo, človek pretehta ali bo ostal doma ali bo šel v dom.	Odločitev žrtve o tem ali ostati ali oditi
47	Nudimo jim tudi pomoč na domu v primeru, če se odločijo ostati doma, ampak gre le za »gašenje ognja«, s tem ne rešimo problema za vedno.	Pomoč na domu
48	Potem se osebi predstavi, kaj so dolžnosti centra za socialno delo in med drugim je dolžnost centra za socialno delo da posredujemo prijavo o nasilju na policijo, ki postopa po svojih pooblastilih. Naša dolžnost je, da se vsako nasilje prijavi	Dolžnost prijave suma kaznivega dejanja nasilja v družini
49	Vsakemu damo tudi informacije, kako ravnati v kriznih situacijah, ko pride do nasilja.	Napotki za žrtve v primeru nasilja
50	Če gre za neposredno ogrožanje žrtve, jo takoj umaknemo iz nasilnega odnosa, seveda v kolikor s tem soglaša.	Umik iz nasilnega odnosa v primeru neposredne ogroženosti
51	Ljudem nudimo namestitev v dom. (I2)	Institucionalna namestitev
52	Skupaj z žrtvijo delamo na zaupanju, jih še bolj spremljamo, jim damo možnosti vključitve v skupino za samopomoč.	Možnosti za žrtev v domu starejših
53	Delujemo po zakonu o socialnem varstvu.	Delovanje v okviru Zakona o socialnem varstvu
54	Naše dolžnosti ob zaznavi suma nasilja v družini so: oceniti ogroženost žrtve; sprejeti ukrepe za njeno zdravstveno obravnavo, sprejeti ukrepe za njeno zaščito; dokumentirati ugotovljene znake in izjave žrtve; zagotoviti ustrezno psihosocialno pomoč, informirati žrtev o možnih oblikah pomoči v zdravstvu in izven zdravstva in obvestiti pristojne institucije oz. prijaviti sum kaznivega dejanja nasilja v družini. (I3)	Pristojnosti patronažne službe

55	Mi lahko opravljamo potem dodatne obiske v družini, še bolj pozorno opazujemo odnose v družini in ob vsaki zaznani situaciji delamo zapise.	Povečano število obiskov na terenu
56	V društvu že vsa leta skrbimo za socialno vključenost v razne programe kot so kulturni, športni programi, predvsem pa socialni programi. (I4)	Vključevanje v različne programe
57	Ljudem nudimo projekt Starejši za višjo kakovost življenja doma. V minulih 6 letih smo obiskali že več kot 3000 starejših oseb ter z njimi izpeljali pogovore o pogojih njihovega življenja.	Obiskovanje ljudi na terenu
58	Naša naloga kot nevladne organizacije je, da o določenih specifičnih problemih starejših ljudi obveščamo pristojne institucije, saj imamo delo na terenu in zaradi tega tudi bolj jasno sliko.	Obveščanje pristojnih služb o opaženih primerih nasilja
59	V primeru opaženega nasilja opravimo pogostejše obiske in iščemo ustrezne rešitve.	Več obiskov ljudi na terenu
60	Ravnamo se po zakonu o zavodih, imamo tudi svoja interna pravila (pravilnik o bivanju, hišni red), hkrati pa za nas veljajo vsi isti zakoni kot na CSD. (I5)	Delovanje po Zakonu o zavodih in drugih internih pravilih
61	Naša naloga je, da ljudem v prvi vrsti omogočimo prostor, kjer lahko ostanejo.	Omogočanje namestitve za starejše
62	Ljudem ne nudimo samo strehe nad glavo, ampak jim ponudimo pomoč pri reševanju njegove stiske. Z posameznikom naredimo razgovor, mu nudimo svetovanje, vodenje, ga usmerjamo. Program se izvaja tako na splošni (urejanje, vodenje) kakor na individualni ravni (delo s posameznikom, posameznico, načrt psiho-socialne skrbi, individualni načrt dela, sprejem, priprava na odhod iz zavetišča).	Širše reševanje človekove stiske
63	Kolikor se zazna nasilje, takoj interveniramo tako da seznanimo pristojne na centru za socialno delo, policijo, po potrebi patronažno službo. Po potrebi pa tudi mi sami vzpostavimo stik z vpletenimi, kjer skušamo pomiriti strasti vsaj začasno. (I6)	Obveščanje pristojnih služb o opaženih primerih nasilja

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

NALOGE IN PRISTOJNOSTI INSTITUCIJ
Delovanje v okviru zakonov
42 Delamo v okviru Zakona o preprečevanju nasilja in po Zakonu o socialnem varstvu. (I1)
53 Delujemo po zakonu o socialnem varstvu. (I2)
60 Ravnamo se po zakonu o zavodih, imamo tudi svoja interna pravila (pravilnik o bivanju, hišni red), hkrati pa za nas veljajo vsi isti zakoni kot na CSD. (I5)
Pristojnosti posameznih institucij
43 Naša pomoč se začne z prvo socialno pomočjo, kjer se ločeno vključi žrtev in ločeno povzročitelj. (I1)
44 Z žrtvijo se dela predvsem na motivaciji za sodelovanje, da sprejme našo pomoč, z povzročiteljem pa delamo na tem, da bi ta prenehal z nasilnim vedenjem.
45 Povzročitelje napotimo tudi v delavnice, ki ga izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo v prostorih Hiša sadeži družbe v Murski Soboti vsak petek.
47 Nudimo jim tudi pomoč na domu v primeru, če se odločijo ostati doma, ampak gre le za »gašenje ognja«, s tem ne rešimo problema za vedno.

48	Potem se osebi predstavi, kaj so dolžnosti centra za socialno delo in med drugim je dolžnost centra za socialno delo da posreduje prijavo o nasilju na policijo, ki postopa po svojih pooblastilih. Naša dolžnost je, da se vsako nasilje prijavi.
49	Vsakemu damo tudi informacije, kako ravnati v kriznih situacijah, ko pride do nasilja.
50	Če gre za neposredno ogrožanje žrtve, jo takoj umaknemo iz nasilnega odnosa, seveda v kolikor s tem soglaša
51	Ljudem nudimo namestitev v dom. (I2)
52	Skupaj z žrtvijo delamo na zaupanju, jih še bolj spremljamo, jim damo možnosti vključitve v skupino za samopomoč.
54	Naše dolžnosti ob zaznavi suma nasilja v družini so: oceniti ogroženost žrtve; sprejeti ukrepe za njeno zdravstveno obravnavo, sprejeti ukrepe za njeno zaščito; dokumentirati ugotovljene znake in izjave žrtve; zagotoviti ustrezno psihosocialno pomoč, informirati žrtev o možnih oblikah pomoči v zdravstvu in izven zdravstva in obvestiti pristojne institucije oz. prijaviti sum kaznivega dejanja nasilja v družini. (I3)
55	Mi lahko opravljamo potem dodatne obiske v družini, še bolj pozorno opazujemo odnose v družini in ob vsaki zaznani situaciji delamo zapise.
56	V društvu že vsa leta skrbimo za socialno vključenost v razne programe kot so kulturni, športni programi, predvsem pa socialni programi. (I4)
57	Ljudem nudimo projekt Starejši za višjo kakovost življenja doma. V minulih 6 letih smo obiskali že več kot 3000 starejših oseb ter z njimi izpeljali pogovore o pogojih njihovega življenja.
58	Naša naloga kot nevladne organizacije je, da o določenih specifičnih problemih starejših ljudi obveščamo pristojne institucije, saj imamo delo na terenu in zaradi tega tudi bolj jasno sliko.

5. Vas lahko prosim če mi lahko opišete kakšne konkretne primere nasilja nad starejšimi, kaj se je dogajalo?		
	IZJAVE	KODE
Zap.št.:	OBLIKE NASILJA	
64	Ko se sin napije, jo občasno tudi pretepe. (I1)	Fizično nasilje
65	...smo ugotovili, da ima starejša gospa rano na obrazu...ugotovili smo, da so nad njo (tako fizično kot psihično) izvajali nasilje.	Fizično in psihično nasilje
66	...nakar smo dobili informacijo, da mož izvaja psihično nasilje nad svojo ženo. ...povedala je, da doma več ne more živeti, saj jo je tisti dan mož brcnil v predel prsnega koša.	Psihično nasilje Fizično nasilje
67	Svojci imajo drugo mnenje in cel čas pritiskajo na njo in ne sprejmejo njenega mnenja, ki je drugačno od njihovega in zaradi tega je gospa v stiski. (I2)	Psihično nasilje
68	...mož ženo z lahkoto sune, ta pade in ima očitne znake nasilja. (I3)	Fizično nasilje
69	...da so skupaj živeli mladi in stari. Mladi so imeli nizke prihodke in so želeli, da bi tudi starejši prispevali k stroškom, medtem ko so oni hoteli »šparati« za pogreb.	Psihično nasilje Ekonomsko nasilje
70	...snaha doživlja nasilje z strani moževe družine, saj ne naredi nič dovolj dobro, le redko se za njeno delo najde pohvala, lepa beseda. Ta snaha trpi poniževanje z strani moževe družine.	Psihično nasilje
71	Opazamo zanemarjenost in neurejenost stanovanjskih prostorov. (I4)	Zanemarjenost
72	Doma sta oba veliko pila, med njima je prišlo do verbalnega in tudi fizičnega nasilja. (I5)	Psihično in fizično nasilje

73	Ker nima prihodkov, je živel od pokojnine obeh staršev, katere je včasih celo ustrahoval, da so mu morali dati denar. (I6)	Psihično nasilje Ekonomsko nasilje
POVZROČITELJI		
74	Gospa (86 let) si občasno kaj spiye, pije pa tudi sin, ki živi skupaj njo. (I1)	Nasilje sina nad mamo
75	Ugotovili smo, da se nad njo izvajali nasilje njena snaha in vnuk.	Nasilje snahe in vnuka nad gospo
76	Nakar smo dobili informacijo, da mož izvaja psihično nasilje nad svojo ženo.	Nasilje moža nad ženo
77	V domu imamo gospo, ki se ne vključuje v aktivnosti, ki jih dom ponuja, saj fizično ni sposobna, po drugi strani pa se sama niti noče vključevati. Svojci pa imajo drugo mnenje in cel čas pritiskajo na njo. (I2)	Nasilje svojcev nad starejšo gospo
78	Poznam starejši par, kjer oba zakonca rada pijeta. Ko se oba napijeta, mož ženo z lahkoto sune. (I3)	Nasilje moža nad ženo
79	Skupaj so živeli mladi in stari. Mladi so imeli nizke prihodke in so želeli, da bi tudi starejši prispevali k stroškom.	Nasilje svojcev nad gospo
80	Pogosto se dogaja, da snaha doživlja nasilje z strani tašče, kasneje obratna situacija.	Nasilje tašče nad snaho in obratno
81	Na konkretnem mestu je prostovoljka videla zapuščeno stanovanje in obvestili smo svojce in jih zadolžili, da problematiko rešijo. (I4)	Nasilje svojcev nad gospo
82	Imeli smo gospo, katero je mož vrgel na cesto in ostala je brez vsega. (I5)	Nasilje moža nad ženo
83	Sin živi pri starših. (I6)	Nasilje sina nad mamo
SOCIALNE SPECIFIKE		
84	Gospa si občasno kaj spiye, pije pa tudi njen sin, ki živi skupaj z njo. (I1)	Alkoholizem (žrtve in povzročitelja)
85	...saj smo obravnavali primer mlade družine, ki je živela skupaj s starejšo žensko.	Skupno bivanje mlade in stare generacije
86	Gre za starejša zakonca, ki sta živela v nemogočih stanovanjskih razmerah, bila sta neurejena.	Slabi bivalni pogoji
87	...doma sta oba veliko pila. (I2)	Alkoholizem (žrtve in povzročitelja)
88	Gospa nima prihodkov, ker je celo življenje delala na kmetiji.	Finančna odvisnost od moža

6. Katere vrste, oblike nasilja se najpogosteje pojavljajo?

Zap.št.:	IZJAVE	KODE
89	Pojavljajo se vse oblike nasilja, ki se med seboj zelo prepletajo, saj ni npr. ekonomskega nasilja brez psihičnega. Oblike nasilja se prepletajo in tako smo tudi na centru obravnavali že vse oblike. (I1)	Prisotnost vseh oblik nasilja
90	Ogromno je ekonomskega nasilja-mladi in stari živijo skupaj, na začetku denar prepustijo mladim, kasneje s tem denarjem ne morejo razpolagati, ampak starejšim se zdi, da tako pač mora biti. Za njih je poskrbljeno, ampak ne razpolagajo s svojim denarjem. Drugo je, če čisto opustijo skrb za njih. Veliko je tudi izsiljevanja.	Ekonomsko in psihično nasilje

91	Najpogostejše oblike, ki jih zaznavam na CSD, je psihično in fizično nasilje. Velika težava pri starejših je tudi pojav demence, saj je treba zelo paziti, kaj je nasilje in je treba preveriti, zakaj gre.	Psihično in fizično nasilje Pojav demence
92	Največ je psihičnega in ekonomskega nasilja. Dogaja se, da star človek včasih hoče namestitev v dom starejših, ampak mu svojci to ne pustijo oz. mu nočejo doplačevati storitev. Svojci večkrat tudi pritiskajo, da se starostnika namesti v več-posteljno sobo, saj je ta cenejša, ampak vedno naredimo tako, da upoštevamo želje starostnika, ki sam razpolaga z svojimi financami in si lahko plača sobo, ki jo želi. Velikokrat se vmešavajo v njihovo zdravljenje, izkazujejo pretirano skrb za starostnika, ki potem povzroči stisko pri starostniku. (I2)	Psihično in ekonomsko nasilje
93	Nekaj je tudi zanemarjanja, ki se pri človeku vidi kot podhranjenost, vidi se, da svojci izvajajo neprimerno osebno higieno.	Zanemarjanje
94	Ogromno je psihičnega nasilja in ekonomskega, nekaj je tudi zanemarjanja. (I3)	Psihično, ekonomsko nasilje in zanemarjanje
95	Mi opazamo veliko zanemarjenosti, zapuščenosti, veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja. (I4)	Psihično in ekonomsko nasilje, zanemarjenost in zapuščenost
96	Veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja, nekaj je tudi fizičnega nasilja. (I5)	Psihično, ekonomsko, fizično nasilje
97	Najmanj je fizičnega nasilja, največ pa psihičnega, ki temelji na ekonomskem nasilju – npr. otrok, ki nima prihodkov za preživljanje, maltretira svoje starše, da mu na vsak način dajo denar in pri tem lahko pride do groženj, grdi besed in vse to lahko vodi tudi do fizičnega nasilja. (I6)	Psihično in ekonomsko nasilje

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

NAJPOGOSTEJŠE OBLIKE NASILJA	
Psihično, ekonomsko, fizično nasilje, zanemarjanje, zapuščenost	
90	Ogromno je ekonomskega nasilja – mladi in stari živijo skupaj, na začetku denar prepustijo mladim, kasneje s tem denarjem ne morejo razpolagati, ampak starejšim se zdi, da tako pač mora biti. Za njih je poskrbljeno, ampak ne razpolagajo s svojim denarjem. Drugo je, če čisto opustijo skrb za njih. Veliko je tudi izsiljevanja. (I1)
91	Najpogostejše oblike, ki jih zaznavam na CSD, je psihično in fizično nasilje. Velika težava pri starejših je tudi pojav demence, saj je treba zelo paziti, kaj je nasilje in je treba preveriti, zakaj gre.
92	Največ je psihičnega in ekonomskega nasilja. Dogaja se, da star človek včasih hoče namestitev v dom starejših, ampak mu svojci to ne pustijo oz. mu nočejo doplačevati storitev. Svojci večkrat tudi pritiskajo, da se starostnika namesti v več-posteljno sobo, saj je ta cenejša, ampak vedno naredimo tako, da upoštevamo želje starostnika, ki sam razpolaga z svojimi financami in si lahko plača sobo, ki jo želi. Velikokrat se vmešavajo v njihovo zdravljenje, izkazujejo pretirano skrb za starostnika, ki potem povzroči stisko pri starostniku. (I2)
93	Nekaj je tudi zanemarjanja, ki se pri človeku vidi kot podhranjenost, vidi se, da svojci izvajajo neprimerno osebno higieno.
94	Ogromno je psihičnega nasilja in ekonomskega, nekaj je tudi zanemarjanja. (I3)
95	Mi opazamo veliko zanemarjenosti, zapuščenosti, veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja. (I4)
96	Veliko je psihičnega in ekonomskega nasilja, nekaj je tudi fizičnega nasilja. (I5)
97	Najmanj je fizičnega nasilja, največ pa psihičnega, ki temelji na ekonomskem nasilju-npr. otrok, ki nima prihodkov za preživljanje, maltretira svoje starše, da mu na vsak način dajo denar in pri tem lahko pride do groženj, grdi besed in vse to lahko vodi tudi do fizičnega nasilja. (I6)

7. Kdo so najpogostejše povzročitelji?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
98	Povzročitelji so predvsem tisti, s katerimi ljudje živijo – otroci, snahe/zeti, vnuki, nečaki, redko gre za sosede ali druge ljudi. Pri starejših žrtvah ni razlike med moškimi in ženskami, vedno gre za osebe, ki so v slabotnem stanju oz. so to osebe, ki so nemočne. (I1)	Ožji družinski člani
99	To so svojci (mož, žena, otroci, vnuki). (I2)	Ožji družinski člani
100	Največkrat so to otroci, mož, zet, snaha. (I3)	Ožji družinski člani
101	Najpogostejše so povzročitelji otroci, partner. (I4)	Ožji družinski člani
102	To so največkrat moški – partnerji in otroci. (I5)	Ožji družinski člani
103	Najpogostejše so to svojci – otroci, snahe, zeti. (I6)	Ožji družinski člani

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

NAJPOGOSTEJŠI POVZROČITELJI NASILJA	
Ožji družinski člani	
98	Povzročitelji so predvsem tisti, s katerimi ljudje živijo – otroci, snahe/zeti, vnuki, nečaki, redko gre za sosede ali druge ljudi. Pri starejših žrtvah ni razlike med moškimi in ženskami, vedno gre za osebe, ki so v slabotnem stanju oz. so to osebe, ki so nemočne. (I1)
99	To so svojci (mož, žena, otroci, vnuki). (I2)
100	Največkrat so to otroci, mož, zet, snaha. (I3)
101	Najpogostejše so povzročitelji otroci, partner. (I4)
102	To so največkrat moški – partnerji in otroci. (I5)
103	Najpogostejše so to svojci – otroci, snahe, zeti. (I6)

8. Se Vam zdi, da ljudje redko poiščejo pomoč pri vas in kaj je temu razlog? Kaj se vam zdi, da ljudje pričakujejo od Vas, ko pridejo po pomoč?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
104	Ljudje redko poiščejo sami pomoč na CSD zaradi pomanjkanja zaupanja. (I1)	Nezaupanje žrtev do institucij
105	Ko pridejo ljudje k nam, pričakujejo, da bomo prišli k njim domov in družini rekli, da naj se ne kregajo, da se naj pobotajo in oni bodo potem to razumeli in nasilje se bo nehalo. Pričakujejo tudi, da ko bomo prišli, da bomo povzročitelja odpeljali.	Napačna pričakovanja žrtev do institucij
106	Ljudje poiščejo pomoč pri nas. (I2)	Iskanje pomoči v domu starejših
107	Ljudje pričakujejo, da bomo naredili vse, da se najde soba za njih in da jim zagotovimo mirno, varno življenje.	Omogočanje varnega in mirnega življenja
108	Patronažna služba je tista, ki vstopa v domače okolje ljudi pogostejše kot katere druge socialne službe, zato se nam zdi, da nam ljudje zaupajo svoje težave. (I3)	Vzpostavitev zaupanja z rednimi obiski na domu
109	Ljudje pri nam pogosto poiščejo pomoč, saj prihajamo k njim domov, se jim vemo približati in opravljamo redne obiske. (I4)	Redno delovanje na terenu
110	Ljudem največ pomeni pogovor, da si vzamemo čas in z njimi poklepetamo in jim kaj postorimo.	Pristna komunikacija
111	Od nas ljudje na začetku ne pričakujejo nič, ker ti ljudje nimajo pričakovanj, ampak hočejo samo, da jim zagotovimo streho nad glavo, da jim damo posteljo in streho nad glavo. (I5)	Žrtev brez pričakovanj Zagotovitev strehe nad glavo

112	Ljudje bolj redko pridejo direktno k nam po pomoč, ker vedo, da nismo pristojni za to problematiko. (I6)	Usmeritev k pristojnim institucijam
-----	---	-------------------------------------

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

PRIČAKOVANJA IN ZADRŽKI ŽRTEV PRI ISKANJU POMOČI INSTITUCIJ		
Iskanje pomoči		
106	Ljudje poiščejo pomoč pri nas. (I2)	
108	Patronažna služba je tista, ki vstopa v domače okolje ljudi pogostejše kot katere druge socialne službe, zato se nam zdi, da nam ljudje zaupajo svoje težave. (I3)	
109	Ljudje pri nam pogosto poiščejo pomoč, saj prihajamo k njim domov, se jim vemo približati in opravljamo redne obiske. (I4)	
Pričakovanja ob iskanju pomoči		
105	Ko pridejo ljudje k nam, pričakujejo, da bomo prišli k njim domov in družini rekli, da naj se ne kregajo, da se naj pobotajo in oni bodo potem to razumeli in nasilje se bo nehalo. Pričakujejo tudi, da ko bomo prišli, da bomo povzročitelja odpeljali. (I1)	
107	Ljudje pričakujejo, da bomo naredili vse, da se najde soba za njih in da jim zagotovimo mirno, varno življenje. (I5)	
110	Ljudem največ pomeni pogovor, da si vzamemo čas in z njimi poklepetamo in jim kaj postorimo. (I4)	
111	Od nas ljudje na začetku ne pričakujejo nič, ker ti ljudje nimajo pričakovanj, ampak hočejo samo, da jim zagotovimo streho nad glavo, da jim damo posteljo in streho nad glavo. (I5)	
Zadrži žrtev pri obisku institucij		
104	Ljudje redko poiščejo sami pomoč na CSD zaradi pomanjkanja zaupanja. (I1)	
112	Ljudje bolj redko pridejo direktno k nam po pomoč. Ko pa le izvemo za nasilje, od nas pričakujejo, da jih napotimo k ustreznim institucijam, ki jim bodo lahko pomagale. (I6)	

9. Kakšni so razlogi/vzroki nasilja nad starejšimi po vaših opažanjih?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
113	Mislim, da je eden izmed vzrokov vsesplošna gospodarska kriza. (I1)	Gospodarska kriza
114	...prav tako obstaja tudi kriza vrednot, kjer več ni občutka za drugega, vsak gleda samo nase in na svoje koristi.	Izguba občutka za soljudi
115	Vzrok je tudi v tem, da se starejši ne morejo braniti in so velikokrat nemočni, odvisni od pomoči drugih.	Ranljivost starejših ljudi
116	Starejši so bili vzgajani v duhu, da morajo vse potrpeti, da so ponižni, skromni, da ne smejo zahtevati nemogoče. Še posebej so bile ženske tako vzgojene, v duhu ponižnosti, zatiranosti, ženske so tiste, ki morajo vse narediti, vsem ustreči, niti spoštovanja ne potrebujejo. Ti vzorci so se prenesli v starost.	Naučena nebogljenost
117	Vzrok vidim v splošnem nezadovoljstvu, ki prevladuje na našem območju, kjer je veliko brezposelnosti in zaradi tega prihaja do nesoglasij med mlado in staro generacijo. Mladi nimajo zaposlitev in s tem ne denarja, kar pomeni, da je včasih pokojnina starejših edini dohodek v družini. (I2)	Gospodarska kriza, brezposelnost Slabi medosebni odnosi
118	Ljudje imajo strah pred tem, da bi morali iti v dom za starejše, saj so upali, da bodo do smrti ostali v domačem okolju. (I3)	Strah pred institucionalizacijo

119	Moramo pa upoštevati tudi splošno nezadovoljstvo z stanjem v državi, ekonomsko krizo.	Gospodarska kriza
120	Razlogi za nasilje so predvsem stanovanjski in finančni problemi, ko morajo zaradi tega generacije živeti skupaj, kar pa pripelje do določenih konfliktov. (I4)	Gospodarska kriza
121	Alkoholizem, slabo ekonomsko stanje, slabi medosebni odnosi-vzorci, ki so nastali že prej in se niso reševali. (I5)	Alkoholizem Gospodarska kriza Slabi medosebni odnosi
122	Zdi se mi, da so vzroki povezani z ne ravno najboljšim stanjem v družbi in državi (utesnjenost, apatija, agresivnost), uživanje alkohola. (I6)	Gospodarska kriza Alkoholizem

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

RAZLOGI ZA NASILJE
Gospodarska kriza
113 Mislim, da je eden izmed vzrokov vsesplošna gospodarska kriza. (I1)
117 Vzrok vidim v splošnem nezadovoljstvu, ki prevladuje na našem območju, kjer je veliko brezposelnosti in zaradi tega prihaja do nesoglasij med mlado in staro generacijo. (I2)
119 Moramo pa upoštevati tudi splošno nezadovoljstvo z stanjem v državi, ekonomsko krizo. (I3)
120 Razlogi za nasilje so predvsem stanovanjski in finančni problemi, ko morajo zaradi tega generacije živeti skupaj, kar pa pripelje do določenih konfliktov. (I4)
121 Slabo ekonomsko stanje. (I5)
122 Zdi se mi, da so vzroki povezani z ne ravno najboljšim stanjem v družbi in državi (utesnjenost, apatija, agresivnost). (I6)
Alkoholizem
121 Alkoholizem. (I5)
122 Alkoholizem. (I6)
Konflikti med generacijami
117 Mladi nimajo zaposlitev in s tem ne denarja, kar pomeni, da je včasih pokojnina starejših edini dohodek v družini. (I2)
121 Slabi medosebni odnosi. (I5)
Ranljivost starejših ljudi
115 Vzrok je tudi v tem, da se starejši ne morejo braniti in so velikokrat nemočni, odvisni od pomoči drugih. (I1)
116 Starejši so bili vzgajani v duhu, da morajo vse potrpeti, da so ponižni, skromni, da ne smejo zahtevati nemogoče. Še posebej so bile ženske tako vzgojene, v duhu ponižnosti, zatiranosti, ženske so tiste, ki morajo vse narediti, vsem ustreči, niti spoštovanja ne potrebujejo. Ti vzorci so se prenesli v starost.
Izguba sočutja do bližnjega
114 ...prav tako obstaja tudi kriza vrednot, kjer več ni občutka za drugega, vsak gleda samo nase in na svoje koristi. (I1)
Strah pred namestitvijo v institucijo
118 Ljudje imajo strah pred tem, da bi morali iti v dom za starejše, saj so upali, da bodo do smrti ostali v domačem okolju. (I3)

10. Katere metode uporabljate ob pojavu nasilja nad starejšimi? Katere so najpomembnejše spretnosti, veščine, ki jih takrat uporabite? Kakšne lastnosti morate imeti?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
123	Uporabljamo predvsem individualen pristop, k vsakemu pristopimo kot posamezniku. Ogromno je timskega dela (vedno delamo v parih, nikoli ne gremo na teren sami, ali gremo strokovni delavci skupaj ali gremo s policijo). Redno sodelujemo tudi z drugimi institucijami, sama si dela brez sodelovanje z drugimi ne morem predstavljati. Veliko delamo na opolnomočenju, na podpori posamezniku, njegovi motiviranosti, moči. (I1)	Delo s posameznikom Timsko delo Sodelovanje z institucijami Krepitev moči
124	Socialni delavec mora na področju varstva starejših poslušati, imeti mora spoštljiv odnos do ljudi, temeljno pa je zaupanje med nami in ljudmi. Potrebno je imeti nek odnos do ljudi, da v starejših ne vidiš samo to, da so bolni, nesposobni, dementni, da niso več aktivni. Ne smeš imeti predsodkov do starosti, ker potem ne moreš kvalitetno delati. Pri starejših ljudeh nikoli ne smeš hiteti, čeprav je to pri današnji kopici dela in urejanje zapisov zelo težko. S starejšimi se drugače pogovarjaš, uporabljati moraš preprosti jezik, sam moraš biti preprost. Poleg zakonodaje moraš imeti dobro znanje o starosti, o spremembah ki se takrat zgodijo.	Spretnosti strokovnih delavcev
125	Uporabljamo metodo dela z posameznikom. (I2)	Delo s posameznikom
126	Potrebna je empatičnost, prilagajanje, razumevanje, spoštljiv odnos, spoštljiv pogovor brez obsojanja, dajanje moči, poslušanje, zaupnost informacij.	Spretnosti strokovnih delavcev
127	Zagotavljanje ustreznega prostora za pogovor, vzpostavljanje zaupnosti, prijaznost, empatija, sočutnost, pogovarjanje, pomirjeno delovanje. (I3)	Spretnosti strokovnih delavcev
128	Mi uporabljamo metodo dela z posameznikom, pri katerem se trudimo, da lahko vzpostavimo odnos, ki temelji na zaupanju, dobrem sodelovanju. (I4)	Delo s posameznikom
129	Uporabljamo metodo dela s posameznikom/posameznico, skupaj z njim naredimo načrt psiho-socialne skrbi in individualni načrt dela. (I5)	Delo s posameznikom
130	Ko ljudje pridejo k nam, jih je potrebno pomiriti, jim zagotoviti najosnovnejše stvari (oblačila, hrano, obutev). Pri tem je pomembno, da ljudi ne obsojamo, ampak delamo vse, kar je v naši moči, da rešimo njihove stiske.	Spretnosti strokovnih delavcev
131	Seznanitev pristojnih služb, ki se ukvarjajo z nasiljem. (I6)	Sodelovanje z institucijami

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

METODE DELA IN VEŠČINE STROKOVNIH DELAVCEV
Delo s posameznikom, timsko delo, krepitev moči, sodelovanje z institucijami
123 Uporabljamo predvsem individualen pristop, k vsakemu pristopimo kot posamezniku. Ogromno je timskega dela (vedno delamo v parih, nikoli ne gremo na teren sami, ali gremo strokovni delavci skupaj ali gremo s policijo). Redno sodelujemo tudi z drugimi institucijami, sama si dela brez sodelovanje z drugimi ne morem predstavljati. Veliko delamo na opolnomočenju, na podpori posamezniku, njegovi motiviranosti, moči. (I1)
125 Uporabljamo metodo dela z posameznikom. (I2)
128 Mi uporabljamo metodo dela z posameznikom, pri katerem se trudimo, da lahko vzpostavimo odnos, ki temelji na zaupanju, dobrem sodelovanju. (I4)
129 Uporabljamo metodo dela s posameznikom/posameznico, skupaj z njim naredimo načrt psiho-socialne skrbi in individualni načrt dela. (I5)
131 Seznanitev pristojnih služb, ki se ukvarjajo z nasiljem. (I6)
Veščine strokovnih delavcev
124 Socialni delavec mora na področju varstva starejših poslušati, imeti mora spoštljiv odnos do ljudi, temeljno pa je zaupanje med nami in ljudmi. Potrebno je imeti nek odnos do ljudi, da v starejših ne vidiš samo to, da so bolni, nesposobni, dementni, da niso več aktivni. Ne smeš imeti predsodkov do starosti, ker potem ne moreš kvalitetno delati. Pri starejših ljudeh nikoli ne smeš hiteti, čeprav je to pri današnji kopici dela in urejanje zapisov zelo težko. S starejšimi se drugače pogovarjaš, uporabljati moraš preprosti jezik, sam moraš biti preprost. Poleg zakonodaje moraš imeti dobro znanje o starosti, o spremembah ki se takrat zgodijo. (I1)
126 Potrebna je empatičnost, prilagajanje, razumevanje, spoštljiv odnos, spoštljiv pogovor brez obsojanja, dajanje moči, poslušanje, zaupnost informacij. (I2)
127 Zagotavljanje ustreznega prostora za pogovor, vzpostavljanje zaupnosti, prijaznost, empatija, sočutnost, pogovarjanje, pomirjeno delovanje. (I3)
130 Ko ljudje pridejo k nam, jih je potrebno pomiriti, jim zagotoviti najosnovnejše stvari (oblačila, hrano, obutev). Pri tem je pomembno, da ljudi ne obsojamo, ampak delamo vse, kar je v naši moči, da rešimo njihove stiske. (I5)

11. Kaj manjka na področju nasilja nad starejšimi ljudmi, kje naletite na ovire, sistemske težave?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
132	Na našem območju nimamo nevladnih organizacij, v okolju iščemo tisto kar nam je na razpolago. (I1)	Pomanjkanje nevladnih organizacij
133	Mreža pomoči pri nas se mi ne zdi dovolj razširjena, pogrešam to, da bi se ustanovili programi za starejše.	Premalo programov za starejše
134	Prav tako ne obstaja zagovorništvo starejših.	Neobstoj zagovorništva starejših
135	Največjo oviro vidim pri tem, da se nasilje ne prepozna, ne prepoznajo ga ne povzročitelji in ne žrtve. (I2)	Neprepoznavanje nasilja
136	Problem je tudi to, da veliko žrtev ne more priti do institucij, ker so gibalno oz. fizično ovirani, imajo zdravstvene težave.	Omejen dostop do institucij
137	Včasih pri svojem delu naletimo na določene grožnje povzročiteljev in smo zaradi tega nezaščitene, saj takrat poleg nas ni policije. (I3)	Nezaščita strokovnih delavcev na terenu
138	Potrebno bi bilo še več rednega sodelovanja med organizacijami, ne samo takrat, ko se obvešča o opaženem primeru nasilja. (I4)	Premalo sodelovanja med organizacijami

139	Premalo je pomoči na terenu, ki bi bila posvečena starejšim, ki bi potrebovali pomoč zaradi slabše giblnosti, mobilnosti. Problem je tudi neinformiranje, neobveščenost starejših, ki ne prepoznajo oblik nasilja in ga tudi ne definirajo kot nasilje. (I5)	Pomanjkanje pomoči na terenu Neprepoznavanje nasilja
140	Nedorečena zakonodaja, ki predstavlja oviro pri dosledni odpravi vzrokov za nasilje nad starejšimi. Več odgovornosti s strani posameznih služb in tudi večjo učinkovitost pri odpravi pojavov nasilja. Večkrat se zgodi, da pristojna institucija samo napiše neko mnenje z ukrepi, ki pa se v praksi ne izvedejo, zato počasi v družbi začenja veljati mnenje, da lahko delaš vse, pa se ti itak nič ne zgodi. (I6)	Nedorečena zakonodaja Neprevzemanje odgovornosti institucij

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

OVIRE INSTITUCIJ PRI SVOJEM DELOVANJU	
Pomanjkanje služb na področju starih ljudi	
132 Na našem območju nimamo nevladnih organizacij, v okolju iščemo tisto kar nam je na razpolago. (I1)	
133 Mreža pomoči pri nas se mi ne zdi dovolj razširjena, pogrešam to, da bi se ustanovili programi za starejše.	
134 Prav tako ne obstaja zagovorništvo starejših.	
139 Premalo je pomoči na terenu, ki bi bila posvečena starejšim, ki bi potrebovali pomoč zaradi slabše giblnosti, mobilnosti. (I5)	
Neprepoznavanje nasilja	
135 Največjo oviro vidim pri tem, da se nasilje ne prepozna, ne prepoznajo ga ne povzročitelji in ne žrtve. (I2)	
139 Problem je tudi neinformiranje, neobveščenost starejših, ki ne prepoznajo oblik nasilja in ga tudi ne definirajo kot nasilje. (I5)	
Premalo sodelovanja med institucijami in prevzemanje odgovornosti	
138 Potrebno bi bilo še več rednega sodelovanja med organizacijami, ne samo takrat, ko se obvešča o opaženem primeru nasilja. (I4)	
140 Več odgovornosti s strani posameznih služb in tudi večjo učinkovitost pri odpravi pojavov nasilja. Večkrat se zgodi, da pristojna institucija samo napiše neko mnenje z ukrepi, ki pa se v praksi ne izvedejo, zato počasi v družbi začenja veljati mnenje, da lahko delaš vse, pa se ti itak nič ne zgodi. (I6)	
Nezaščita strokovnih delavcev na terenu	
137 Včasih pri svojem delu naletimo na določene grožnje povzročiteljev in smo zaradi tega nezaščitene, saj takrat poleg nas ni policije. (I3)	
Nedorečena zakonodaja	
140 Nedorečena zakonodaja, ki predstavlja oviro pri dosledni odpravi vzrokov za nasilje nad starejšimi. (I6)	
Omejen dostop starejših ljudi do institucij	
136 Problem je tudi to, da veliko žrtev ne more priti do institucij, ker so gibalno oz. fizično ovirani, imajo	

12. Kaj vse ste že naredili na področju ozaveščanja ljudi/skupnosti?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
141	Na centru smo izdali zloženko o nasilju nad starejšimi, imeli smo tudi radijsko oddajo na to temo. V prihodnosti (mesec december) bomo organizirali okroglo mizo, kjer se bo govorilo o nasilju nad starejšimi. (I1)	Izdaja zloženek Radijska oddaja Organiziranje okrogle mize
142	Nimamo nobenih zloženkov za to temo, niti izobraževanj za stanovalce, jih pa seveda opozarjamo na nasilje, ki se dogaja v domu in v primeru nasilja tudi primerno reagiramo. (I2)	Opozarjanje na prepovedanost nasilja

143	Razen tega, da ljudi neposredno obveščamo, nimamo nobenih posebnih zložen. (I3)	Neposredno obveščanje na terenu
144	Največji dosežek je prav projekt »Starejši za starejše«, kjer naši usposobljeni prostovoljci ozaveščajo ljudi neposredno na terenu, posredujejo jim potrebne informacije, kam se lahko obrnejo, kakšne so pravice itd. (I4)	Neposredno informiranje na terenu
145	Mi svoje stanovalce učimo, da je nasilje v samem zatočišču in drugod prepovedano, da ni dovoljeno in vsaka kršitev tega pravila ima posledico. (I5)	Opozarjanje na prepovedanost nasilja
146	Ozaveščanje ljudi predstavlja problem. Občina permanentno oz. sproti informira občane o vseh aktualnih informacijah-tudi s področja socialne, vendar ljudje občinska glasila slabo prebirajo. Na vsakih 21 dni je na občini »dežurna« tudi ena socialna delavka z CSD-ja, ki je na voljo ljudem, ki imajo stisko in obisk je majhen. (I6)	Konstantno izdajanje občinskih glasil Organiziranje enkrat-mesečnega obiska socialne delavke

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

OZAVEŠČANJE LJUDI O PROBLEMATIKI NASILJA NAD STAREJŠIMI	
Neposredno obveščanje ljudi	
142	Nimamo nobenih zložen. za to temo, niti izobraževanj za stanovalce, jih pa seveda opozarjamo na nasilje, ki se dogaja v domu in v primeru nasilja tudi primerno reagiramo. (I2)
143	Razen tega, da ljudi neposredno obveščamo, nimamo nobenih posebnih zložen. (I3)
144	Največji dosežek je prav projekt »Starejši za starejše«, kjer naši usposobljeni prostovoljci ozaveščajo ljudi neposredno na terenu, posredujejo jim potrebne informacije, kam se lahko obrnejo, kakšne so pravice itd. (I4)
145	Mi svoje stanovalce učimo, da je nasilje v samem zatočišču in drugod prepovedano, da ni dovoljeno in vsaka kršitev tega pravila ima posledico. (I5)
Posredno obveščanje	
141	Na centru smo izdali zloženko o nasilju nad starejšimi, imeli smo tudi radijsko oddajo na to temo. V prihodnosti (mesec december) bomo organizirali okroglo mizo, kjer se bo govorilo o nasilju nad starejšimi. (I1)
146	Ozaveščanje ljudi predstavlja problem. Občina permanentno oz. sproti informira občane o vseh aktualnih informacijah – tudi s področja socialne, vendar ljudje občinska glasila slabo prebirajo. Na vsakih 21 dni je na občini »dežurna« tudi ena socialna delavka z CSD-ja, ki je na voljo ljudem, ki imajo stisko in obisk je majhen. (I6)

13. Se izobražujete o tej problematiki? Ste se kakega izobraževanja udeležili?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
147	Na temo nasilja se izobražujemo. Se mi pa zdi izredno pomembno izobraževanje, nikoli ni dovolj znanja, vedno se naučiš kaj novega, uporabnega. (I1)	Izobraževanje na temo nasilja
148	Sami nimamo posebnih izobraževanj na to temo, imeli smo izobraževanja o medsebojnih odnosih, kjer so bili povabljeni starostniki, njihovi svojci in strokovni delavci, ampak z strani svojcev ni bilo velikega odziva. Strokovni delavci se učimo tudi, kako biti spoštljiv, potrpežljiv do starih ljudi, vsak delavec mora vedeti primerno reagirati, da ne bo prišlo do institucionalnega nasilja. Za zdaj se nisem udeležila nobenega. (I2)	Izobraževanje o medosebnih odnosih Izobraževanje delavcev o ravnanju z stanovalci doma
149	Se izobražujemo, imeli smo prav nekaj posvetov na to temo, povabila z strani CSD-ja. (I3)	Izobraževanje na temo nasilja

150	Zaradi večjega pojava nasilja nad starejšimi, smo se vključili v Evropski projekt za preprečevanja nasilja nad starejšimi in v ta namen organizirali širše izobraževanje prostovoljcev pri zaznavanju te problematike. V društvu upokojencev tudi sami pripravljamo določena izobraževanja-predavanja s področja socialnega varstva. (I4)	Izobraževanje na temo nasilja
151	Posebnih izobraževanj na to temo nimamo, sem pa prej delala na CSD, kjer smo imeli izobraževanja na to temo. (I5)	Brez izobraževanj na temo nasilja
152	O tej problematiki se posebej ne izobražujemo, se pa udeležujemo sestankov in seminarjev, ki jih organizira CSD ali Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (I6)	Brez izobraževanj na temo nasilja Udeleževanje sestankov z strani CSD-ja in Ministrstva

Ureditev izjav po kodah in združevanje:

IZOBRAŽEVANJE STROKOVNIH DELAVCEV	
Organizirana izobraževanja na temo nasilja	
147	Na temo nasilja se izobražujemo. Se mi pa zdi izredno pomembno izobraževanje, nikoli ni dovolj znanja, vedno se naučiš kaj novega, uporabnega. (I1)
149	Se izobražujemo, imeli smo prav nekaj posvetov na to temo, povabila z strani CSD-ja. (I3)
150	Zaradi večjega pojava nasilja nad starejšimi, smo se vključili v Evropski projekt za preprečevanja nasilja nad starejšimi in v ta namen organizirali širše izobraževanje prostovoljcev pri zaznavanju te problematike. V društvu upokojencev tudi sami pripravljamo določena izobraževanja – predavanja s področja socialnega varstva. (I4)
Izobraževanja o drugih temah, ki se tičejo starosti	
148	Sami nimamo posebnih izobraževanj na to temo, imeli smo izobraževanja o medsebojnih odnosih, kjer so bili povabljeni starostniki, njihovi svojci in strokovni delavci, ampak z strani svojcev ni bilo velikega odziva. Strokovni delavci se učimo tudi, kako biti spoštljiv, potrpežljiv do starih ljudi, vsak delavec mora vedeti primerno reagirati, da ne bo prišlo do institucionalnega nasilja. Za zdaj se nisem udeležila nobenega. (I2)
Brez posebnih izobraževanj	
Posebnih izobraževanj na to temo nimamo, sem pa prej delala na CSD, kjer smo imeli izobraževanja na to temo. (I5)	
152 O tej problematiki se posebej ne izobražujemo, se pa udeležujemo sestankov in seminarjev, ki jih organizira CSD ali Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Izobraževanje je potrebno že zaradi spreminjajoče se zakonodaje na tem področju. (I6)	

14. S katerimi organizacijami sodelujete in kako ste zadovoljni s sodelovanjem?		
Zap.št.:	IZJAVE	KODE
153	Pri nas sodelujemo z Društvom upokojencev Murska Sobota, Evangeličansko cerkvijo, Karitasom, Rdečim križem, s Hišo sadeži družbe, policijo, zdravstvenimi ustanovami, domovi za starejše. (I1)	Sodelovanje CSD z vsemi sektorji
154	Vsi so zelo dostopni, redno in kvalitetno sodelujemo, sploh ni nobenih težav, medtem ko se srečujemo s težavami pri sodelovanju z zdravstvom.	Redno in kvalitetno sodelovanje z drugimi službami, razen zdravstva
155	Največ sodelujemo z centri za socialno delo, kateri nas obvestijo o primeru in mi prošnjo obravnavamo kot prioriteto. Sodelujemo tudi z društvi upokojencev, Karitasom. (I2)	Sodelovanje domov za stare z javnim in prostovoljnim sektorjem
156	Največ sodelujemo z centri za socialno delo, saj tudi njih ponavadi obvestimo o nasilju. (I3)	Sodelovanje patronažne službe z javnim sektorjem

157	Poleg CSD-ja, patronažne službe in Koordinacijskim odborom sodelujemo tudi z lokalno skupnostjo, Rdečim križem, Karitasom, domovi za starejše. Z vsemi naštetimi smo doslej dobro sodelovali. (I4)	Sodelovanje društva upokojencev z javnim, prostovoljnim sektorjem. Dobro sodelovanje z drugimi službami
158	Najbolj pogosto sodelujemo z centrom za socialno delo, veliko sodelujemo tudi z Karitasom, sosedi ki darujejo oblačila in obutev, občinami ki prispevajo denar za njihovo namestitve, poštami, zdravstvom – z zdravniki, z zdravstvenimi domovi, patronažo, bolnišnicami. Sodelujemo tudi s policijo, a nekoliko manj. Pri sodelovanju nimamo kakšnih posebnih težav, z vsemi dobro sodelujemo, kakšna nesoglasja skušamo reševati sproti na sestankih. Ko koga rabimo, jih prosimo za pomoč in nimamo slabih izkušenj. (I5)	Sodelovanje z javnim, prostovoljnim ter neformalnim sektorjem Dobro sodelovanje z drugimi službami
159	Sodelujemo z centri za socialno delo, policijo, patronažno službo in z domovi za starejše. Z vsemi temi službami je sodelovanje zadovoljivo. (I6)	Sodelovanje z javnim sektorjem Dobro sodelovanje z drugimi službami

SODELOVANJE INSTITUCIJ MED SEBOJ IN OCENA TEGA SODELOVANJA
<i>Javni sektor</i>
Socialno varstvo -Centri za socialno delo: (I2), (I3), (I4), (I5), (I6)
Socialne ustanove-domovi za stare: (I1), (I4), (I6)
Zdravstvo : (I1), (I4), (I5), (I6)
Notranje zadeve -policija: (I1), (I4), (I5), (I6)
Delovno okolje -javna uprava: (I4), (I5)
<i>Prostovoljni sektor</i>
Rdeči križ, Karitas: (I1), (I2), (I4), (I5)
Cerkvene organizacije: (I1)
Slovenska filantropija (Hiša sadeži družbe): (I1)
Društvo upokojencev: (I1), (I2)
<i>Neformalni sektor</i>
Sosedska pomoč: (I5)
OCENA DOSEDANJEGA SODELOVANJA
<i>Redno in kvalitetno sodelovanje</i>
154 Vsi so zelo dostopni, redno in kvalitetno sodelujemo, sploh ni nobenih težav. (I1)
157 Z vsemi naštetimi smo doslej dobro sodelovali. (I4)
158 Pri sodelovanju nimamo kakšnih posebnih težav, z vsemi dobro sodelujemo, kakšna nesoglasja skušamo reševati sproti na sestankih. Ko koga rabimo, jih prosimo za pomoč in nimamo slabih izkušenj. (I5)
159 Z vsemi temi službami je sodelovanje zadovoljivo. (I6)
<i>Slabo in neredno sodelovanje</i>
154... medtem ko se srečujemo s težavami pri sodelovanju z zdravstvom. (I1)

Priloga 4: DEFINIRANJE POJMOV

POJAV NASILJA NAD STARIMI LJUDMI

Pojem zajema več vidikov. Nanaša se na srečevanje strokovnih služb z nasiljem nad starimi, kjer me je zanimalo ali se strokovne službe sploh srečujejo s tovrstnim nasiljem. Pojem zajema tudi pogostost srečevanja z nasiljem v zadnjem letu, obsega pa tudi vprašanje o problematiki nasilja nad starimi, kjer me je zanimalo, kako pereč je ta problem, ali se o nasilju nad starimi govori ali pa je večina zgodb skritih za zidovi hiš.

VODENJE EVIDENCE O ŽRTVAH NASILJA

Pojem se nanaša na statistične podatke o starejših žrtvah nasilja v družinskem okolju. Zanimalo me je, ali strokovne službe razpolagajo s temi podatki in če vodijo evidenco.

INFORMACIJE O NASILJU NAD STARIMI LJUDMI

Pojem se nanaša na obveščanje strokovnih služb o nasilju nad starimi. Zanimalo me je, kdo najpogosteje prijavlja nasilje nad starimi ljudmi in če se dogaja, da nasilje prijavijo žrtve same.

PRISTOJNOSTI SLUŽB NA PODROČJU NASILJA NAD STARIMI LJUDMI

Strokovne službe zagotavljajo svojim uporabnikom določene storitve, ki jim pomagajo pri reševanju njihove situacije. Zanimalo me je, kakšno pomoč/storitve nudijo strokovne službe ljudem in v okviru katerih zakonov delujejo in kakšne so njihove pristojnosti.

PRIMERI NASILJA NAD STARIMI LJUDMI

Pojem se nanaša na konkretne zgodbe o primerih nasilja nad starimi ljudmi, ki so poiskali pomoč pri strokovnih službah. Iz primerov lahko razberemo prevladujoče oblike nasilja, najpogostejše povzročitelje nasilja, hkrati pa razkrivajo posebne socialne specifičnosti življenja starih ljudi, ki vplivajo na prisotnost nasilja.

OBLIKE NASILJA

Pojem se nanaša na vrste oblik nasilja nad starimi ljudmi in na prevladujoče oblike. Zanimalo me je, ali je šlo za fizično, psihično, ekonomsko nasilje ali pa za zanemarjenost oz. zapuščenost.

POVZROČITELJI NASILJA NAD STARIMI LJUDMI

Povzročitelji nasilja na starimi so v večini primerov ožji družinski člani in hotela sem ugotoviti, ali je temu res tako.

PRIČAKOVANJA IN ZADRŽKI ŽRTEV PRI ISKANJU POMOČI

Pojem govori o pričakovanjih žrtve, ko ta pride poiskati pomoč strokovnih služb. Oseba pride z določenimi pričakovanji, predvsem glede možnosti pomoči in s tem rešitev za njihovo

situacijo. Po drugi strani se pojem nanaša na zadržke stare osebe pri iskanju pomoči, saj nekateri sploh nočejo poiskati pomoč pri strokovnih službah.

METODE DELA STROKOVNIH DELAVCEV IN NJIHOVE SPRETNOSTI

Pojem se nanaša na metode dela strokovnih služb pri delu z žrtvijo nasilja. Strokovni delavci pri svojem delu uporabljajo svoje metode, nekateri bolj splošne metode, medtem ko imajo druge svoje specifične metode, ki veljajo prav za njihovo stroko. Zanimalo me je, katere metode uporabljajo, kako so med seboj podobne oz. različne. Raziskovala sem tudi nabor različnih spretnosti, ki jih strokovnjaki uporabljajo pri svojem delu, saj pri delu s starimi ljudmi strokovnjak potrebuje določene spretnosti, ki mu omogočajo vzpostavitev odnosa z osebo.

RAZLOGI ZA NASILJE

Pojem se nanaša na vzroke nasilje nad starimi ljudmi: kateri so, kateri vzrok se najpogosteje pojavlja.

OVIRE PRI DELOVANJU STROKOVNIH SLUŽB

Strokovne službe pri svojem delu velikokrat naletijo na določene ovire, težave, ki jim otežujejo delo. Zanimalo me je, kaj je tisto, kar jim preprečuje da bi boljše delali.

OZAVEŠČANJE JAVNOSTI S STRANI STROKOVNIH SLUŽB

Strokovne službe so tiste, ki imajo veliko moč pri ozaveščanju javnosti in žrtev nasilja. Izvedeti sem hotela, kako informirajo ljudi, na kak način in če to sploh spada v njihov nabor dejavnosti, ki jih izvajajo.

IZOBRAŽEVANJE O NASILJU

Strokovni delavci se morajo nenehno izobraževati in nadgrajevati svoje znanje. Tema nasilja nad starimi je taka, o kateri je potrebno stalno pridobivati znanje. Zanimalo me je, ali se strokovni delavci izobražujejo, ali imajo potrebna znanja, kdo organizira predavanja, kaj jih ovira pri udeleževanju predavanj.

SODELOVANJE INSTITUCIJ MED SEBOJ IN OCENA TEGA SODELOVANJA

Za reševanje problematike nasilja nad starimi je nujno, da strokovne službe sodelujejo med sabo in da je to sodelovanje dobro. Izvedeti sem hotela, kdo s kom sodeluje in s kom službe najpogosteje sodelujejo. Zanimala me je ocena strokovnih delavcev dosedanjega sodelovanja in kaj so pogrešali.

Priloga 5: IZJAVA O AVTORSTVU

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a Katja Matiš vpisan/a na Fakulteto za socialno delo v štud. letu 2008/2009 kot redni/a študent/ka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Nasilje nad starimi ljudmi na območju Prekmurja napisal/a samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja doc. dr. Jana Mali.

Datum:

Podpis:

9 POVZETEK

Družba staranje doživlja kot breme, saj se jim zdi, da se takrat več ne dogaja nič dobrega. Stari ljudje postajajo ranljiva družbena skupina, primanjkuje jim družbene moči, počutijo se vedno bolj ranljivi, nemočni, revni. Govorimo lahko o socialni izključenosti starih ljudi na številnih področjih. Stari ljudje potrebujejo kontinuirano pomoč družine, ki še vedno najpogosteje oskrbuje starega človeka, kar za sabo prinaša določene obremenitve. Pomanjkanje podpore družinskim oskrbovalcem lahko vodi v zlorabe starih ljudi. Pri nasilju gre vedno za zlorabo moči, ki jo uveljavlja oseba z več moči nad osebo z manj moči. Predstavila sem oblike nasilja nad starejšimi, ki se med sabo zelo prepletajo. Dotaknila sem se tudi dejavnikov, ki pogojujejo nastanek nasilja nad starejšimi ter predstavila širok spekter vzrokov nasilja in neukrepanja. Socialno delo mora na področju dela s starimi ljudmi temeljiti na načelih, ki so osnova za delovanje v vseh strokovnih službah. Na koncu sem predstavila še zagovorništvo starejših, ki je pri nas slabo razvito, gre pa za pomoč usposobljene osebe starejši osebi, da bo ta znova vključena v družbeno dogajanje in bo pridobila pravice, ki ji pripadajo.

V diplomski nalogi sem raziskovala, ali se strokovne službe na območju Prekmurja srečujejo z nasiljem nad starejšimi in rezultati so pokazali, da se službe različno pogosto srečujejo z nasiljem nad starejšimi. Starejši le redko poiščejo pomoč sami, je pa ozaveščenost ljudi večja in zaradi tega tudi ljudje bolj pogosto prijavljajo nasilje. Službe delajo na večji informiranosti ljudi predvsem z neposrednim svetovanjem in usmerjanjem, vsi pa poudarjajo, da je premalo služb na terenu, ki bi same pristopale do ljudi ter se izkazale kot uspešne pri pridobivanju zaupanja starejših ljudi. Službe se srečujejo z vsemi oblikami nasilja, najpogostejši povzročitelji so ožji družinski člani in žrtve starejše ženske. Pokazalo se je, da so gospodarska kriza, alkoholizem in slabi medosebni odnosi najpogostejši razlogi za nasilje. Na področju ozaveščanja ni velikih premikov, prav tako pa je izobraževanje strokovnih delavcev omejeno s financami, zato je bolj redkost kot pravilo.

Upam, da bom s svojo diplomsko nalogo dodala košček k večji ozaveščenosti javnosti in opozorila na prisotnost nasilja nad starejšimi.